

T.C.
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

NATO'NUN DEĞİŞEN TEHDİT ALGISINDA
TERÖR ÖRGÜTLERİNİN YERİ:
PKK ULUSLARARASI TERÖR ÖRGÜTÜ ÖZELİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ

Erol DEMİR

DANIŞMAN

Prof.Dr. Fahri ERENEL

İSTANBUL - 2024

ETİK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum, “NATO’nun Değişen Tehdit Algısında Terör Örgütlerinin Yeri: PKK Uluslararası Terör Örgütü Özelinde Değerlendirilmesi” isimli çalışmanın, planlama aşamasından yazım aşamasına kadar tüm aşamalarda etik ve ahlak dışı davranış ve girişiminin olmadığını, bu tez çalışmasındaki tüm bilgileri ve verileri akademik, etik ve ahlaki kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tez hususunda yaptığım çalışmada elde edilmeyen veya edilemeyen bütün bilgi, veri ve yorumlara akademik bir kaynak gösterdiğimi ve çalışma neticesinde kullanılan kaynakları kaynakça listesine dahil ettiğimi, ayrıca tez çalışmamda ve yazımı aşamasında patent, telif ve diğer hakları ihlal etmediğimi beyan ederim.

Erol DEMİR

İTHAF

Bu çalışmamı Türk Milleti için canını feda etmiş Aziz Şehitlerimiz ile Kahraman Gazilerimize ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Bu seviyelere gelmemde emeği büyük Sayın Komutanım ve Değerli Hocam Prof. Dr. Fahri ERENEL ve İstinye Üniversitesinin değerli Öğretim Elemanlarına; hiçbir fedakarlıktan kaçmayan ve bana destek olan Eşim Derya Hanım ile Çocuklarım Öykü ve Mustafa Kemal'e; Rahmetli Babam, Annem, Ablam ve Ailemin geri kalan fertlerine, varlıkları ile her zaman arkamda olduklarını hissettiğim ÇAKIROĞLU Ailesine, SANCAKLI Ailesine, HOT Ailesine, RAHVALI Ailesine, Değerli Dost ve Arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYANI.....	i
İTHAF	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLOLAR LİSTESİ	viii
SİMGE VE KISALTMALAR LİSTESİ	ix
ÖZET.....	xiv
ABSTRACT	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE	5
2.1. Temel Kavramlar	5
2.1.1. Tehdit.....	5
2.1.2. Risk.....	5
2.1.3. Zorluk	6
2.1.4. Fırsat	6
2.1.5. Güvenlik	6
2.1.6. Güvenlikleştirme.....	7
2.1.7. Güvensizleştirme veya Güvenlik Dışlaştırma.....	7
2.1.8. Güvenlik İkilemi.....	7
2.1.9. Barış.....	8
2.1.10. Kriz	8
2.1.11. Savaş.....	9
2.1.12. Terörizm	9
2.1.13. Uluslararası Terörizm	10
2.1.14. Haklı Savaş	10
2.2. Teorik Çerçeve	11
2.2.1. Realizm.....	12
2.2.2. Liberalizm.....	12
2.2.3. Konstruktivizm (Yapısal İnşacılık).....	13
2.2.3.1. Geleneksel Yapısal İnşacılık.....	13

2.2.3.2. Kopenhag Ekolü	14
2.2.4. Eleştirel Ekoller	16
2.2.4.1. Frankfurt Ekolü.....	16
2.2.4.2. Galler Ekolü.....	17
3. NATO GÜVENLİK TEŞKİLATI	19
3.1. NATO'nun Kuruluşu	19
3.2. Vaşington Anlaşması	20
3.3. NATO'nun Yapısı	25
3.4. NATO'nun Bütçesi.....	32
4. NATO ÜLKELERİNİN TERÖRE VE PKK ULUSLARARASI TERÖR ÖRGÜTÜNE BAKIŞ AÇILARI	35
4.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	35
4.2. Birleşik Krallık	36
4.3. Fransa	37
4.4. İtalya	38
4.5. Hollanda.....	39
4.6. Norveç	39
4.7. İzlanda	40
4.8. Kanada	40
4.9. Belçika.....	40
4.10. Lüksemburg	41
4.11. Portekiz.....	41
4.12. Danimarka	42
4.13. Yunanistan	42
4.14. Almanya.....	43
4.15. İspanya.....	44
4.16. Çek Cumhuriyeti.....	44
4.17. Macaristan	45
4.18. Polonya	45
4.19. Estonya	45
4.20. Romanya.....	45
4.21. Letonya	46
4.22. Litvanya.....	46

4.23. Slovenya	47
4.24. Slovakya	47
4.25. Bulgaristan.....	48
4.26. Arnavutluk	48
4.27. Hirvatistan	49
4.28. Karadağ.....	49
4.29. Kuzey Makedonya	49
4.30. Finlandiya	50
4.31. İsveç.....	50
5. NATO ÖRGÜTÜNÜN TEHDİT ALGISI VE ZAMAN İÇİNDE DEĞİŞİMİ	53
5.1. Soğuk Savaş Dönemi	53
5.1.1. 1950 Yılı Stratejik Konsepti	54
5.1.2. 1952 Yılı Stratejik Konsepti (Stratejik Rehber).....	54
5.1.3. 1956 Üç Akil Raporu (Üçlü Komite Raporu).....	55
5.1.4. 1957 Stratejik Konsepti	56
5.1.5. 1966-67 İttifak'ın Gelecekteki Görevlerine Dair Rapor (Harmel Raporu).....	57
5.1.6. 1968 Stratejik Konsepti	57
5.2. Soğuk Savaş Sonrası Dönem	58
5.2.1. 1991 Stratejik Konsepti	59
5.2.2. 1999 Stratejik Konsepti	60
5.3. 11 Eylül Sonrası Dönem.....	61
5.3.1. 2010 Stratejik Konsepti	61
5.3.2. NATO 2030 (Yeni Çağda Birliktelik)	62
5.4. Gerginlik Dönemi	64
5.4.1. 2022 Stratejik Konsepti	64
5.5. NATO'nun Uluslararası Terörizmle Mücadelesi ve Türkiye'nin Katkıları	69
5.5.1. Kartal Yardımı Harekâtı - Operation Eagle Assist	69
5.5.2. Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü - ISAF.....	69
5.5.3. Aktif Çaba Harekâtı - Operation Active Endeavour	70
5.5.4. NATO'nun Irak'ta Eğitim Görevi - NTM-I.....	70
5.5.5. Aden Körfezi'nde ve Afrika Boynuzu Deniz Sahasında Deniz Haydutluğu ile Mücadele	70
5.5.6. Kararlı Destek Harekâtı - Resolute Support Mission.....	71

5.5.7. DEAŞ'la Mücadele	71
6. PKK ULUSLARARASI TERÖR ÖRGÜTÜ	72
6.1. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Tarihçesi	73
6.2. PKK ULUSLARARASI TERÖR ÖRGÜTÜNÜN FAALİYETLERİ.....	74
6.3. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Yapısı.....	75
6.4. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Dönüşümü.....	75
6.4.1. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Politik Dönüşümü	75
6.4.2. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Stratejik Dönüşümü	77
6.4.3. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Taktik ve Teknik Dönüşümü	79
6.5. PKK'yı Terör Örgütü Olarak Gören Devlet ve Yapılar ile PKK'nın Uzantıları.81	
Tablo 6.4. PKK UA TÖ'nün Uzantılarının Kuruluş Alanları	87
6.6. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Gelir Kaynakları	88
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
KAYNAKÇA	99
EKLER.....	127
ETİK KURUL ONAYI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
PATENT HAKKI İZNİ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
TELİF HAKKI İZNİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İNTİHAL RAPORU.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZGEÇMİŞ	138

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 3.1. NATO'nun Çift Başlı Yapısı	25
Tablo 3.2. NATO'nun Askeri Yapısı İçerisinde Yer Alan Komutanlıklar	29
Tablo 3.3. 2021-2024 Dönemi NATO Sivil/Askeri Bütçe ve Güvenlik Yatırım Programı Maliyet Paylaşımı	33
Tablo 4.1. NATO Üyesi Ülkelerinin Terörizme ve PKK UA Terör Örgütüne Yaklaşımları	51
Tablo 5.1. NATO'nun Tehdit Değerlendirmesindeki Değişim	66
Tablo 5.2. NATO Tarafından Terör Örgütü Kabul Edilen Yapılar	67
Tablo 6.1. PKK UA TÖ'nün Yapısı	75
Tablo 6.2. PKK UA TÖ'nün Politik Dönüşümü	76
Tablo 6.3. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Stratejik Dönüşümü	77
Tablo 6.4. PKK UA TÖ'nün Uzantılarının Kuruluş Alanları	87

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACE	: Avrupa Müttefik Komutanlığı
ACLANT	: Atlantik Müttefik Komutanlığı
ACO	: Müttefik Harekât Komutanlığı
ACT	: Müttefik Dönüşüm Komutanlığı
AÇİ	: Ateşin Çocukları İnisiyatifi
AGİK	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AIRCOM	: Hava Gücü Komutanlığı
AK	: Avrupa Konseyi
ARGK	: Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu
AWACS	: Havadan Erken İhbar ve Kontrol
AQIM	: Mağrip El Kaidesi
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BK	: Birleşik Krallık
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CDK	: Avrupa Kürt Demokratik Toplum Koordinasyonu
CİK	: Kürdistan İslam Toplumu Federasyonu
COPRI	: Çatışma ve Barış Araştırmaları Enstitüsü
DBP	: Demokratik Bölgeler Partisi
DC	: Devrimci Cephe
DEAŞ/İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
DEP	: Demokrasi Partisi
DEHAP	: Demokratik Halk Partisi
DEM	: Demokrasi ve Eşitlik Partisi
DHKP/C	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi / Cephesi

DKP/BÖG	: Devrimci Komünarlar Partisi / Birleşik Özgürlük Güçleri
DPC	: Savunma Planlama Komitesi
DTK	: Demokratik Toplum Kongresi
DTP	: Demokratik Toplum Partisi
EAPC	: Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi
EDHGG	: Enternasyonal Devrimci Halkın Gerilla Güçleri
El-ŞEBAB	: Eş-Şebab el-Mücahidin
EÖT	: Enternasyonal Özgürlük Taburu
ERNK	: Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi
ETA	: Bask Millette Özgürlük Örgütü
EYP	: El Yapımı Patlayıcı
FATF	: Mali Eylem Görev Gücü
FARC	: Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri
FBI	: Federal Soruşturma Bürosu
FETÖ/PDY	: Fetullahçı Terör Örgütü / Paralel Devlet Yapılanması
GCTF	: Küresel Terörle Mücadele Forumu
GFCE	: Küresel Siber Uzmanlık Forum
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HD	: Hilafet Devleti
HAMAS	: İslami Direniş Hareketi
HDG	: Halkın Devrimci Güçleri
HEP	: Halkın Emek Partisi
HLTF	: Yüksek Düzeyli Görev Gücü
HPG	: Halk Savunma Güçleri
HRK	: Kürdistan Kurtuluş Birliğı
HSK	: Kürdistan Kızılayı
HTŞ	: Şam Kurtuluş Heyeti
IMS	: Uluslararası Askeri Karargâh
INTERPOL	: Uluslararası Polis İş Birliğı
IRA	: İrlanda Kurtuluş Ordusu Örgütü

ISKP	: Horasan İslam Emirliği
ISAF	: Uluslararası Güvenlik Destek Gücü
İBDA/C	: İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi
JSEC	: Müşterek Destek ve Etkinleştirme Komutanlığı
KADEK	: Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi
KDSÖY	: Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi
KONGRA-GEL	: Kürdistan Halk Kongresi
KARSAZ	: Uluslararası Kürt İş Adamları Birliği
KCK	: Kürdistan Halklar Topluluğu
KCDK-E	: Avrupa Demokratik Kürt Toplum Kongresi
KİH	: Kürdistan İslami Hareketi
KKK	: Kürdistan Demokratik Konfederalizm
KUK	: Kürt Ulusal Kongresi
KON-KURD	: Avrupa Kürt Toplulukları Konfederasyonu
KODOR	: Doğu Kürdistan Özgürlük Örgütü
LANDCOM	: Kara Gücü Komutanlığı
MARCOM	: Deniz Gücü Komutanlığı
MC	: Askeri Komite
MFS	: Süryani Askeri Konseyi
MKP	: Maoist Komünist Partisi
MLKP	: Marksist Leninist Komünist Parti
MLP	: Marksist Leninist Parti
MLSPB	: Marksist-Leninist Silahlı Propaganda Birliği
NAC	: Kuzey Atlantik Konseyi
NACC	: Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NPG	: Nükleer Planlama Grubu
NRF	: NATO Mukabele Kuvveti
NSIP	: NATO Güvenlik Yatırım Programı
PÇDK	: Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi

PDK	: Kürdistan Demokrat Partisi
PJAK	: Kürdistan Özgür Yaşam Partisi
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
PYD	: Demokratik Birlik Partisi
YPG	: Halk Savunma Birlikleri
YPJ	: Kadın Koruma Birlikleri
PŞK	: Kürdistan Devrim Partisi
RUİS	: Enternasyonalist Dayanışma İçin Devrimci Birlik
SACEUR	: Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı
SALT	: Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri
SDF/SDG	: Suriye Demokratik Güçleri
SDC/SDK	: Suriye Demokratik Konseyi
SHAPE	: Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargâhı
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
Sİ	: Sosyal İsyan
SNLC	: Kıdemli NATO Lojistikçiler Konferansı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SUP	: Süryani Birlik Partisi
ŞİÖ	: Şangay İşbirliği Örgütü
TA	: Tekoşına Anarşist
TAK	: Kürdistan Özgürlük Şahinleri
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDP	: Türkiye Devrim Partisi
TEV-DEM	: Demokratik Toplum Hareketi
THKP-C	: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TİKB	: Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği
TKEP/L	: Türkiye Komünist Emek Partisi/Leninist
TKP/ML	: Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist
UA	: Uluslararası
YBŞ	: Şengal (Sincar) Direniş Birlikleri

YDG-H	: Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi
YDK	: Kürt Demokratik Birliği
YKK	: Avrupa Kürt İşverenler Derneği
YPS	: Sivil Savunma Birlikleri
YRK	: Doğu Kürdistan Savunma Birlikleri
YJA STAR	: STAR Özgür Kadın Birlikleri
WBCTİ	: Batı Balkan Terörizmle Mücadele İnisiyatifi

ÖZET

DEMİR, Erol, (2023). NATO’nun Yeni Tehdit Algısı İçerisinde Terör Örgütlerinin Yeri: PKK Uluslararası Terör Örgütü Özelinde Değerlendirilmesi. İstanbul İstinye Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yüksek Lisans), Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ABD, Yüksek Lisans Tezi (İstanbul).

Soğuk Savaş sonrası dönemde, küresel sistemde Anglo-Amerikan politikalarının askeri hedeflerinin uygulayıcısı olarak kurulan NATO, ilk yapılan anlaşmadan itibaren günümüze kadar birçok değişim göstermiştir. Bu değişimler genel olarak risk ve tehdit algısının değişmesi sebebiyle gerçekleşmekte ve ilgili kurulların hiyerarşik olarak aldıkları kararlar neticesinde, stratejik belgeler ile yapılmaktadır. NATO’nun yayınlamış olduğu belgeler incelendiğinde risk ve tehdit algısındaki değişim görülebilmektedir. Anlaşmadan itibaren, “Sovyetler Merkezli Yapı, Atlantik Bölgesi Dışındaki Bölgesel Ekonomik ve Siyasi Krizlerin Sebep Olduğu Krizler, Fransa’nın Başlattığı Dağılma Riski”; Soğuk Savaş sonrası dönemde “Dağılan Devletler ve Ortaya Çıkan Çatışmalar, Küresel Düzeyde Stratejik Dengenin Bozulması, Terörizm, Siber Saldırıları, İklim Krizi, Küresel Isınma, Göç” olarak kabul edilmektedir. NATO’nun değişen risk algısında terörizm uzun yıllar yer tutsa da 1999’a kadar tehdit olarak kabul edilmemiştir. 11 Eylül Saldırıları’nın gerçekleşmesi ile ilk defa 5. Madde uygulanmış ve NATO tarafından El Kaide Terör Örgütüne müdahale edilmiştir. Bu değişimde PKK Terör Örgütü gerek NATO gerekse üyelerin çoğunluğu tarafından “Terör Örgütü” olarak kabul edilmesine rağmen bir tehdit olarak kabul edilmemekte ve tedbir getirilmemektedir.

Anahtar Kelimeler: **Soğuk Savaş, NATO, Terörizm, El Kaide, PKK.**

ABSTRACT

DEMİR, E. (2023). The Place of Terrorist Organizations in NATO's New Perception of Threats: PKK International Terrorist Organization. İstanbul İstinye University, Institute of Graduate Education (Master), Political Science and International Relations Department, Master Thesis (İstanbul).

In the post-Cold War period, NATO was established as the implementer of the military objectives of Anglo-American policies in the global system and has shown many changes since the first agreement. These changes are generally realised due to the change in the perception of risk and threat, and they are also made through strategic documents due to the decisions made hierarchically by the relevant boards. When the documents published by NATO are analysed, the risk and threat perception change can be seen. Since the Treaty, "Soviet-Centred Structure, Crises Caused by Regional Economic and Political Crises Outside the Atlantic Region, Risk of Disintegration initiated by France"; In the post-Cold War period, "Disintegrating States and Emerging Conflicts, Disruption of Strategic Balance at the Global Level, Terrorism, Cyber Attacks, Climate Crisis, Global Warming, Migration". Although terrorism had a place in NATO's changing risk perception for many years, it was not recognised as a risk until 1999. With the September 11 attacks, Article 5 was applied for the first time, and NATO intervened against the Al-Qaeda Terrorist Organisation. In this change, although the PKK Terrorist Organisation is accepted as a "Terrorist Organisation" by both NATO and many of its members, it is not accepted as a threat, and no measures can be taken.

Keywords: NATO, Cold War, Terrorism, Al-Qaeda, PKK

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı

Araştırmanın problemi, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütünün (NATO) zaman içinde değişen tehdit algısı ve değişen tehdit algısında terörizmin yeridir. Bu konunun incelenmesi ile birlikte Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terör örgütünün (TÖ) nasıl kurulup geliştiği ve uluslararası (UA) boyut kazanıp küresel tehdit olduğu ortaya konacaktır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Yararlanılan Metodoloji

Araştırmanın amacı; kurulduğu günden itibaren NATO'nun stratejik seviyede onaylayıp yayınlamış olduğu belgeler ışığında NATO'nun yapısını, kritik unsurlarını, harcamaları ile bunlara bağlı olarak tehdit algısındaki ve tehdit kabul ettiği unsurlardaki değişimi ortaya koymak; ortaya çıkan veri ve bilgileri analiz etmek ve bu tehdit algısında terörizmi tanımlayıp terörizmin nasıl algılandığını ortaya koyup örgütün ve üye ülkelerin terörizme ve terör örgütlerine yaklaşımlarını ortaya koymaktır.

Bununla birlikte Türkiye'de kurulup daha sonra Irak, Suriye ve İran'a yayılan; hedef ülkelerin terörizmle mücadelesi neticesinde başta Avrupa olmak üzere birçok ülkeye dağılan, oralarda kamplar kurup işleten, eleman ve finansal kaynak toplayan; isim değiştirerek bazı ülkelerden maddi, manevi hatta silah desteği dahi alan PKK UA TÖ'nün yarattığı güvenlik tehdidi ile buna karşın alınması gereken tedbirlere ilişkin önermeleri ortaya çıkarmaktır.

Araştırma, alanda yazılmış eserlerin doküman incelemesi ve yayınlanan belgelerin literatür tarama teknikleri vasıtasıyla verilerin elde edilmesiyle yapılmıştır. Daha sonra açıklayıcı araştırma modeli ile çalışma geliştirilmiştir. Çalışma ile ilgili veri ve bilgilerin toplanması tamamı açık kaynaklardan; güvenlik alanında otorite olarak kabul edilen yazarların kitap ve makaleleri, NATO tarafından yayınlanan kitap ve belgeler, NATO üzerine çalışan ve söz sahibi yazar ve araştırmacıların kitap, makale ve önemli tez çalışmaları; NATO üyelerinin teröre ve PKK UA TÖ'e bakış açılarını yansıtan belge ve makaleler ile PKK UA TÖ üzerine yapılan araştırmaları yansıtan kitap, makale ve önemli tez çalışmaları incelenmek suretiyle sağlanmıştır.

Titizlikle gerçekleştirilen belge incelemesi ile alan literatürünün taranması sonucunda ortaya çıkan bulguların çalışmanın sorunsalı ile uyuşup uyuşmadığı ortaya konmuştur.

Daha sonra elde edilen veriler ve bilgiler analiz edilmiştir. Yapılan analizle elde edilen veri ve bilgilerin yorumlanması sonucunda araştırma başında önerilen hipotez test edilmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Kurulduğu günden beri çok farklı alanlarda faaliyet göstermiş olan NATO, yayınlanan stratejik konseptler ile dönemin şartlarına ve Anglo-Amerikan çıkarlarına sürekli uyum göstermiş, her fırsatta etki alanını genişletmiş ve dünyayı kontrol etme çabasında olmuştur. Örgüt yapısı da bu istikamette gelişmiş ve dönüşümü durmayan bir yapıya evrilmiş, kritik mevkieer Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve onun güdümündeki ülkelerin temsilcileri tarafından işgal edilmiştir. Bu kritik mevkieerdeki kişiler de NATO'nun yönelimini belirlemiş, neyin tehdit neyin fırsat olduğuna karar vermişlerdir.

Bu bağlamda, Türkiye'de yerel bir terör örgütü olarak kurulan PKK, zamanla Irak, Suriye ve İran'a genişlemiş; bölge ülkelerinin tepkisi sonrası Lübnan gibi yakın çevre kuşak ülkelerde kamplar kurarak yaşamını devam ettirmiş, isim değiştirerek Avrupa ülkeleri başta olmak üzere maddi, manevi ve eleman desteği sağlamış; 1980-88 Irak-İran Savaşı ile bölgeye geri dönmüş, 1991'deki ABD'nin Irak'ı işgali ile ortaya çıkan otorite boşluğunda güçlenmiş, 2003'de işgal ile de diğer Kürt yapılar ile kurumsallaşmış, Suriye iç savaşından sonra bölgede ortaya çıkan Irak Şam İslam Devleti (DEAŞ) UA TÖ'ne karşı kullanılan yerel unsurlar ile otonom bir yapı halini almış ve ilerleyen süreçte hem bölgesel hem küresel çapta güvenliğe tehdit oluşturan bir yapı haline gelmiştir.

Yapılan bu çalışmada NATO'nun kuruluşundan bu yana yayınlanmış stratejik belgeleri incelenmiş, değişen tehdit algısında terörizmin yeri ve PKK UA TÖ'nün politik, ekonomik ve askeri alanda elde ettiği kazanımların gelecek dönemde Türkiye'ye, bölgeye ve küresel güvenliğe yönelik yaratabileceği tehditler ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.4. Araştırmanın Kapsamı

Çalışmasının ikinci bölümünde, örgütün değişen tehdit algısını anlamak ve gelişen güvenlik tedbirlerini kavramak maksadıyla güvenlik alanında kabul görmüş temel kavramlar ile realizm, liberalizm, sosyal inşacılık ve eleştirel yaklaşımlar incelenecek;

örgütün ve üye ülkelerin yaklaşımları ile örgütün değişen yapısı ve yaklaşımları değerlendirilecektir.

Üçüncü bölümde, örgütün nerede ve nasıl kurulduğu; kurucu anlaşma olan Vaşington Anlaşmasının maddeleri tek tek ve ayrıntılı olarak; örgütün çift başlı siyasi ve askeri yapısı, stratejik komutanlıklar ile yeni düzenleme yapılan operatif komutanlıklar ve kritik kadrolar ile örgütün sivil ve askeri bütçe ve güvenlik yatırım programı maliyet paylaşımı ele alınacaktır.

Dördüncü bölümde, NATO Üyesi otuzbir ülke ve süreci devam eden İsveç'in terörizme ve PKK UA TÖ'ne yaklaşımları ele alınacaktır. Araştırmada, üye ülkelerin, öncelikle, terörizm ile mücadele eden birimlerinin yayınlamış olduğu belgeler, alanda yayınlanmış kitap, makale ve haberler incelenecek ve analiz edilecektir. NATO üyesi ülkeler ve üyelik süreci devam eden İsveç dışındaki ortaklıklar ve işbirlikler kapsam dışı bırakılmıştır.

Beşinci bölümde, NATO'nun değişen risk ve tehdit değerlendirmesi irdelenecek ve bu kapsamda Soğuk Savaş döneminde yayınlanan dört stratejik konsept ile Üç Akıl Raporu ve örgütün gelecekteki görevlerine dair Harmel Raporu; Soğuk Savaş sonrası dönemde yayınlanan iki stratejik rapor; 11 Eylül sonrası dönemde yayınlanan bir stratejik konsept ile "Yeni Çağda Birliktelik" temalı NATO 2030 Vizyon belgesi ve Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması sonrasında yayınlanan bir stratejik konsept incelenecektir.

Altıncı bölümde ise açık kaynaklardan faydalanarak PKK UA TÖ'nün kısa tarihçesi; etki gösterdiği alanlardaki faaliyetleri; merkez yapılanması ile siyasi ve askeri yapılanması; politik, stratejik, taktik ve teknik dönüşümü; örgütün bağlantıları ve uzantıları ile gelir kaynakları incelenecektir.

Araştırma, NATO genelinde ve PKK UA TÖ'nün etkili olduğu bölgelerde meydana gelen gelişmeler devam arz etmesi sebebiyle 2023 yılı sonuna kadar olan değişimler ve gelişmeler göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Ayrıca, araştırma bütünüyle açık kaynaklardan tarama şeklinde yapılmış olup resmi bilgi ve kurum görüşlerine erişim sınırlı düzeyde kalmıştır.

1.5. Çalışmanın Literatüre Katkısı ve Orijinalitesi

NATO'nun yapısını, tarihçesini, yayınlamış olduğu belgeler ile faaliyetlerini merkeze alan çalışmalar literatürde çok sayıda mevcuttur. Aynı şekilde terörizmin

tanımlanmasına ve terör örgütlerine yönelik çalışmalara da sıklıkla rastlanır. Özellikle ülkemizde çok sayıda PKK TÖ'ne yönelik araştırma ve çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak, NATO'nun yapısını eleştirel bir gözle ele alan, kurulduğu günden itibaren günümüze kadar yayınlanan stratejik belgeleri irdeleyip analiz eden, NATO'nun ve üye ülkelerin terörizm ve terör örgütlerine bakış açısını ortaya koyan, PKK'nın neden UA bir TÖ olduğu ve neden NATO tarafından bir TÖ olarak kabul edilmesi gerektiğine yönelik bir çalışma bulunmamaktadır.

2. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

Uluslararası ilişkilerin en önemli konularının başında güvenliğin nasıl sağlanacağı sorunsalı bulunmaktadır. Çünkü güven duygusuna sahip olmayan bireyler güvensiz bir toplum meydana getirmekte; güvensiz toplum ise güvensiz bir devleti oluşturmakta ve bu güvensizlikte küresel sisteme kadar sirayet etmektedir. İki dünya savaşı yaşamış dünya, Birleşmiş Milletler (BM) örgütünü kurarak küresel düzeni ve onu sağlayacak güvenliği sağladığını düşünse de daha birkaç yıl geçmesine rağmen bölgesel güvenliği sağlamak için ilk önce NATO'nun daha sonra da Varşova Paktı'nın kurulmasına şahit olmuştur.

Bireyden başlayarak küresel çapta bir güvenlikten bahsederken bu alanda yapılan çalışmalarda tanımlamaların nasıl yapıldığı, yapılan tanımlamalardan ne anlaşıldığı, kültürel farklılıkların etkisi, açıklanması ve orta yolda buluşulmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir. Bu sebeple NATO'nun değişen risk ve tehdit algısını anlamak ve bu bağlamda gelişen güvenlik tedbirlerini kavramak maksadıyla UA İlişkiler alanında kabul görmüş temel güvenlik kavramlarının ve yaklaşımlarının incelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

2.1. Temel Kavramlar

2.1.1. Tehdit

Tehdit kavramı, Türk Dil Kurumu (TDK)'ya göre “birine veya birşeye karşı gözdağı” anlamında kullanılmaktadır. Varlığına karşı girişilen güçlü saldırı veya tecavüz ihtimali riski olarak da değerlendirilebilir. Bu tehdit, bir ülkeye karşı vuku bulabilirken, anlaşmayla belirlenmiş bir örgüte veya UA barışa karşı da meydana gelmiş olabilir. NATO Anlaşmasının 3. ve 4. maddeleri (NATO, 2006) ile BM Anlaşmasının 39. ve 40. maddeleri (UN, 2023) tehdit kavramını ve alınacak tedbirleri düzenlemektedir. Tehdit kavramı çoğu zaman risk ve tehlike kavramları ile aynı anlamda kullanılmakta olup; bazen bir his bazen bir bilgi bazen de olma ihtimali yüksek eylem olarak karşımıza çıktığı değerlendirilmektedir.

2.1.2. Risk

Risk, TDK'ya göre “kişinin ve bir yapının zarara uğrama tehlikesi, riziko” olarak tanımlanmıştır. Güvenlik alanında risk ve tehdit birbirine geçmiş iki kavram olarak

kullanılmaktadır. Tehdit bilinen ihtimaller üzerinden değerlendirilirken; risk bilinmeyen ihtimallerde göz önüne alınmakta olup bu sebeple tehlide göre daha geniş sarmallı bir yapıya sahip olduğu kıymetlendirilmektedir. (Küçükşahin, 2009) Kısaca tehdidin somut, riskin soyut olduğu çıkarımını yapabiliriz. Risk, bir birey, bir toplum hatta bir organizasyon için o kadar önemlidir ki; bunun için ayrı bir birim oluşturulup risk yönetimini belli prensipler dâhilinde değerlendirebilir. Bu organizasyonun “zayıf ve kuvvetli” tarafları belirlenip karşılaşılabilecek “zorluklar” ve çıkabilecek “fırsatlar” değerlendirilmeye çalışılmaktadır. (Jeynes, 2002)

2.1.3. Zorluk

TDK’ya göre bu kavram “bir iş veya faaliyetin güçlükle yapılması durumu veya olayı, zor olma durumu, güçlük veya zahmet” olarak tanımlanmıştır. Yapılan risk analizi sonucu organizasyonun karşılaşılabileceği sıkıntılar ya da güçlüklerdir. Fırsatlar ile birlikte ortaya çıktığı ve oluşan durumda ortaya çıkan fırsatların zıttı olarak da algılanabilir. (Passenheim, 2013)

2.1.4. Fırsat

Kavramsal açıdan değerlendirdiğimizde fırsat, TDK’ya göre “bir şeyin yapılması için en şartların, zamanın veya durumun uygun olması” olarak tanımlanmıştır. Güvenlik geliştirme sürecinde risk değerlendirmesi sonucu, karşı taraf riskleri somutlaştırıp tehlide dönüştürüyorsa organizasyon için ortaya çıkan güvenlik arttırma durumu da “fırsat” olarak değerlendirilebilir. Bir anlamda riskin olumlu yanlarıdır. Özellikle hasım ülkeler ve örgütler birbirlerini takip eder ve diğerinin yarattığı risk ve tehditleri ortaya çıkararak uluslararası hukuk ve kamuoyu önünde haklı duruma geçmek için fırsatlar kollarlar ve çoğu zamanda başarılı olurlar. (Dedeoğlu, 2003)

2.1.5. Güvenlik

TDK’ya göre güvenlik kavramı, “Bireylerin bir toplum veya yapı içerisindeki yaşamlarını yasal düzeni aksatmadan yürütebilmesi, bireylerin korkusuzca ve güven içerisinde yaşayabilmesi durumu, emniyet hali” olarak tanımlamıştır. UA alanda en çok kullanılan tabirlerden biridir. Birey güvenliği ile başlayıp “ekonomik, çevresel, gıda, bilgi, enerji, toplum, devlet” güvenliği şeklinde türleri vardır. Güvenlik her zaman “barışçıl” yöntemler ile sağlanmaz, çoğu zaman “saldırgan” yöntemlere başvurulduğuna şahit olunmaktadır. Eğer organizasyon tek başına başaramayacağına kanaat getirirse,

“ittifak ve koalisyon” oluşturarak veya “kollektif” olarak güvenlik sağlama yolunu tercih ettiği değerlendirilmektedir. (Yenal, 2020) Alanlarına göre güvenlik kavramının, “ulusal, bölgesel ve uluslararası” güvenlik olarak ayrıştığı görülmektedir. Bölgesel ve uluslararası güvenlik diğer aktörler ile birlikte sağlanırken; ulusal güvenlik ise dış güvenlik yani “savunma” ve iç güvenlik yani “polislik” olarak kendi imkanlar çerçevesinde yapılmaktadır. (Şahin, 2016)

2.1.6. Güvenlikleştirme

Bu kavram bir yaklaşım olarak, modern ve eleştirel güvenlik yaklaşımlarından Kopenhag Okulu’nun düşünürleri tarafından ortaya atılmıştır. Ulusal veya UA düzeyde güvenliğe yönelik tehditlerin, ülkelerin veya örgütlerin siyasileri ve yöneticileri tarafından bir güvenlik sorununun, gündeme getirilmesi ve bu doğrultuda şekillenen olağan üstü politik faaliyetlerin normalleştirilmesi ve bir anlamda meşruiyet kazanması olarak tanımlanmaktadır. ABD Başkanı tarafından, 11 Eylül Saldırıların akabinde Afganistan’a yönelik daha sonra da Irak’a yönelik yapmış olduğu konuşmalar, anılan ülkelerin güvenlikleştirilmesi ile sonuçlanmıştır. (Hisarlıoğlu, 2019)

2.1.7. Güveniksizleştirme veya Güvenlik Dışlaştırma

Güvenlikleştirme kavramın karşısında “güveniksizleştirme” (de-securitization) bir seçenektir. Bu yaklaşım, gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında, meydana gelen problemlerin diyalog başta olmak üzere barışçıl yollarla çözümlenmesini önermektedir. (Beğenirbaş, 2020) Soğuk Savaş döneminde, güç çekişmesinin zirveye ulaştığı 1962 Küba Füze Krizinden sonra, hem Batı hem de Doğu Bloğu tarafından askeri tedbirlerin bir kenara bırakılarak “détente” yani yumuşama dönemine girilmesi istenmiştir. Sonrasında Stratejik Silahların Azaltılması gibi anlaşmalar yapılarak askeri çözümler dışında öneriler gündeme getirilmiştir. (Waeber, 1995)

2.1.8. Güvenlik İkilemi

UA ilişkiler alanında araştırmalar yapan yazarlar, insanların ve insana bağlı sistemlerin, diğer insan ve sistemler tarafından sürekli olarak tehdit altında oldukları hissine sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Bu yaklaşımın diğer taraflar içinde geçerli olduğunu, bu sebeple tarafların sürekli olarak sert güce yatırım yaptıklarını ve bunun sonucu olarak da çatışmaların hatta savaşların yaşandığı çıkarımını yapmışlardır. Bu arttırmalar iyi niyetli ve güvenlik maksadıyla yapılsa dahi karşı tarafta tehdit algısı yaratacak ve

onunda kuvvet arttırmasına sebebiyet vereceği değerlendirilmektedir. (Wivel, 2011) Güvenlik İkilemi yani kontrolsüz güç arttırımının öncelikle ülkelerde rejimlerin değişmesine, ülkelerin parçalanmasına ve en çok da etnik çatışmalara sebebiyet verdiği değerlendirilmektedir. (Posen, 2003) Gelişmiş toplumlar bu ikilemle bir nebze olsa mücadele edebilirken, gelişmekte olan ülkeler ve III. dünya ülkeleri daha büyük sorunlarla yüzleşmektedirler. Ülkeyi yönetenlerin, vatandaşlarının isteklerini ve ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamaması neticesinde meşruiyet problemiyle yüzleştikleri görülmektedir. Hem toplumu oluşturan farklı grupların hem de rejimin güvenliği sağlanmaya çalışılırken, telafisi zor sorunlar ortaya çıktığı değerlendirilmektedir. Bu durum da “güvensizlik ikilemi” kavramı ile açıklanmaktadır. (Bilgiç, 2011)

2.1.9. Barış

TDK’ya göre “savaşın fiilen bitmesi ve taraflar arasında bir antlaşmanın imzalanıp onaylanmasından sonraki durum veya süreç, sulh hali” olarak tanımlanmaktadır. Kısaca savaş hali olmayan durum olarak ifade edilebilir. Tarihi süreç incelendiğinde doğa durumunda barışın olmadığı görülmektedir. Çatışma ve savaşların en küçük birim olan insandan itibaren gerçekleştirilebildiğini, barış için ise ayrı bir sisteme gerek olduğu değerlendirilmektedir. Barış kavramı tek başına anlamlı iken genelde “ebedi barış, kalıcı barış, felsefi barış, devlet içinde barış, devletler arasında barış... vb.” gibi yanına bir ek alarak kullanılır. Çünkü bozulması çok kolay, yapılması çok zor bir olgudur. (Brauch, 2008)

2.1.10. Kriz

Kriz kavramı “kişiler arasında, bir toplumda, bir devlette veya devletler arasında görülen güçlük hali veya süreci, bunalım veya buhran dönemi” olarak tanımlanmaktadır. Güvenlik alanında ise kriz, “beklenmeyen, aniden gelişen, istenmeyen, tahmin edilemeyen, organizasyonun varlığını tehdit eden, acele karar verilmesi gereken” durumdur. (Yalçın, 2020) Kriz sadece barış şartlarında değil bir sefer veya muharebenin içinde de olabileceği ve bu sebeple vakit kaybetmeden yönetilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Kriz başa gelince, çözüm aramak ve çözüm üretmeye çalışmaktan ziyade önceden hazırlanan süreçlerin işletilmesinin doğru hal tarzı olduğu değerlendirilmektedir. Bu konuda en iyi planlama ve uygulamanın icra edildiği örgüt olarak NATO değerlendirilmektedir. 1949 yılında kurulan kriz yönetim

sistemi, 2010 yılında “Kriz Yönetimi” (NATO, 2010) ve 2022 yılında “Krizin Önlenmesi ve Yönetimi” (NATO, 2022) olarak temel görev olarak kabul edilmiştir.

2.1.11. Savaş

TDK’ya göre “Devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, harp, cenk, cidal” olarak tanımlanmıştır. Güvenlik alanında en ünlü ve bir o kadar da basit tanım, “isteklerimizi ve irademizi karşı tarafa kabul ettirme eylemi” olarak kayda geçmiştir. (Clausewitz, 1975) Savaş kavramına terminolojik açıdan yaklaşıldığında, birbiri ile bağımlı birden fazla çatışmanın birleşmesi ile operasyonlar (operation), birden fazla operasyonun birleşmesi ile muharebeler, birden fazla muharebenin birleşimi ile de savaş kavramının meydana geldiği değerlendirilmektedir. (Varlık, 2013) Ülkemizde bu kavram ilgili kanunla; “Devletin veya milletin devamlılığını temin etmek, ulusal menfaatleri ve hedeflerini temin etmek maksadıyla, öncelikle askerî gücü ve onunla koordineli şekilde diğer milli güç unsurlarının kullanılması, taraflar arasında silahlı mücadele” şeklinde tanımlanmıştır. (TBMM, 1983) Buradan da savaşın en başta silahlı kuvvetler arasında ve silahlar kullanarak cereyan eden durum olduğu değerlendirilmektedir.

2.1.12. Terörizm

TDK’ya göre bu kavram, “bireyler üzerinde yıldırma, bireylerin canına kıyma ve bireylerin mallarını yakıp yıkmak, bireyleri korkutma veya tedhiş” olarak tanımlanmıştır. Dünya genelinde birbirinden farklı binlerce tanım olmakla birlikte bizi bağlayan en önemli tanım terörle mücadeleye yönelik olarak çıkarılan 3713 sayılı Kanunu’nun ilk maddesinde; “Cebir veya şiddet kullanılması suretiyle; baskı yaratma, bireyler üzerinde korku yaratarak yıldırma veya sindirme; tehdit ile Anayasada açıkça tanımlanan Cumhuriyetin nitelikleri olarak belirtilen düzeni değiştirmek; devletin nitelikleri olan ülke, millet ve egemenliğine zarar vermek, Türkiye Cumhuriyeti’nin bekasını tehlikeye düşürmek, otoriteyi zayıflatmak, yıkmak veya fırsat olursa ele geçirmek; bireylerin temel haklarını yok etmek, devletin gerek iç gerekse dış güvenliğini, devletin düzenini veya genel işleyişi bozmak maksadıyla; kurulmuş bir örgüt veya örgütlerin mensuplarınca gerçekleştirilebilecek her türlü nevii suç oluşturacak fiillerdir” şeklinde tanımlanmıştır. (TBMM, 1991) BM tarafından yapılan tanımlamada, terörizmin en az, “toplum veya hükümetlerin korkutulmasını; şiddet tehdidi veya uygulanmasını; ölüm, ciddi yaralanma veya esir alınmasını” içermesi gerektiği belirtilmiştir. (UN, 2004) AB

tarafından ise “bir halkı ciddi şekilde korkutmak, bir devlet otoritesini veya bir örgütü gerçekleştireceği bir faaliyet veya eylemden vaz geçirmek, onu zorlamak; bir devletin veya bir örgütün yasal, politik, sosyal, hukuki veya ekonomik yapılarını istikrarsızlaştırmak ve mümkünse ortadan kaldırmak” şeklinde tanımlanmaktadır. (EU, 2017) Bizim çalışmamızı esas ilgilendiren NATO tarafından ise “toplumları veya hükümetleri, politik, ideolojik veya dini amaçlara ulaşmak için korkutmak veya zorlamak; bir toplum üzerinde kontrol sahibi olmak amacıyla bireylere veya sahip oldukları mallara karşı yasa dışı güç veya şiddet kullanılması suretiyle korku yaratmak” olarak tanımlanmıştır. (NATO, 2016)

2.1.13. Uluslararası Terörizm

UA güvenlik alanında çalışan akademisyenler tarafından yapılan bir çok tanımlama olmakla birlikte hepsinin ortak paydası terörizm tanımının tam olarak olmamasıdır. Bunun en önemli sebebinin, “birinin teröristinin, bir başkasının özgürlük savaşçısı olması” kabul edilmesidir. (Šeparović, 2006) Federal Soruşturma Bürosu (FBI) tarafından kısa ve öz olarak “belirlenmiş yabancı terör örgütleri veya devletler tarafından desteklenen bireyler veya grupların işlediği şiddet eylemleri veya konusu suç teşkil eden fiiller” olarak tanımlanmıştır. (FBI, 2023) İngiliz Güvenlik Servisi tarafından ise “hedef alınan kişiler, kullanılan yöntemler ve teröristlerin faaliyet gösterdiği alanlar bakımından ulusal sınırların ötesine geçen terörizm” olarak tanımlanmıştır. (MI5, 2023)

2.1.14. Haklı Savaş

Hayvanlar aleminde sürekli olan ancak insanlar arasında zaman zaman baş gösteren savaş kavramı, zaman içinde savaşanlar tarafından haklı ve doğru bir kavram olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Temel amaç devlete asker toplamak, savaşı başlatmak, askerleri savaştırmak ve isteklere ulaşınca barış yapmak olarak tanımlanabilir. Bu kavram ilk olarak 13. Yüzyılda tanımlanmış olup pasifist felsefede olan Hristiyanları savaşa hazırlamak amacı gütmüştür. (Dorman, 2016) Bu kavram, Armegedon, Haçlı Seferleri, Cihat gibi farklı isimlerle farklı din ve kültürlerde karşımıza çıkmıştır.

Uluslararası camiada kabul görmüş savaş tanımları genel olarak devletler arasında yapılan bir faaliyeti tanımlarken, zaman zaman bir sömürge yapıdan kurtulma çabası içinde olan halklara da atıfta bulunmaktadır. Rapoportun, terörizmin dört dalgadan

oluşan teorisinin I. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan ikinci dalgası yani “Anti-Sömürgeci Dalga” tanımı ile de benzeşmektedir. (Ündücü, 2011) Gerek savaş tanımlarında gerekse Rapoportun tanımlamasında dikkat çeken husus, sömürülen halklardır. Bu kavramı dış destek sayesinde isyan eden bir grup insan ile karıştırmamak gerekir. Son dönemde bazı sözde yazarların PKK terörünü haklı göstermek için ezilen halkların mücadelesi tanımı gerçeği yansıtmamaktadır. Öncelikle, Batılı yazarların ifade ettiği gibi Kürtler, Türk milletinden ayrı bir millet değil Türkiye Cumhuriyeti halkını oluşturan büyük bir ailenin mensuplarıdır. İkinci olarak da Türkiye Cumhuriyeti, bir ülkeyi işgal edip, o ülkenin halkını sömüren işgalci bir güç değildir. Dolayısıyla, terörizm kavramının, özellikle PKK terörünün haklı savaş kavramı ile herhangi bir benzerliğinin olmadığı değerlendirilmektedir.

2.2. Teorik Çerçeve

Tarihin her döneminde insanlar arasında dostluktan savaşa kadar ilişkiler yaşanmıştır. Nüfus artışları ve toplumsal ayrışmalar neticesinde devletler meydana gelmiştir. Devletler, her dönemde yönetim şekillerini değiştirmiş, Fransız İhtilalinden sonra “ulus devletler” ortaya çıkmış ve halen bu rejim devam etmektedir. Ulus devletler ile kurulan sistemin, daha önce süregelen krallık, sultanlık, diktatörlük gibi sistemlere göre daha düzenli olduğu değerlendirilmektedir. Ülke içinde devletin kendi vatandaşları ve devlet organları arasında nasıl kurallar oluşmuşsa, uluslararası alanda da kurallara bağlı ilişkiler zaman içinde oluştuğu gözlemlenmektedir. (Ringmar, 2019)

Devletler arası ilişkiler barışçıl yollu yani diplomatik şekilde kurulabildiği gibi çatışmalar hatta savaşlar yolu ile de ilişkiler kurulabilmektedir. Burada da güvenlik olgusu ön plana çıkmaktadır. İşte bu savaş ve çatışma durumunda bireyden başlayarak, “birey, toplum, devlet ve sistem” güvenliği sırayla ortaya çıkmıştır. (Buzan, 1983) Ulusal alanın olduğu gibi UA ilişkiler alanının da en can alıcı meselelerinin başında güvenliğin nasıl sağlanacağı gelmektedir. Bu alanda çalışan stratejistlerin, teorisyenlerin ve akademisyenlerin konuya yaklaşımları farklılık göstermektedir. Bu farklılık “Realizm, Liberalizm, Konstrüktivizm ve Eleştirel Ekoller” olarak alanda karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1. Realizm

UA Güvenlik yaşamlarının atası pozisyonundaki bu yaklaşım, devleti yani otoriteyi merkeze almakta ve gücü vasıta olarak kullanmaktadır. Devlet yöneticileri tarafından tarihin ilk dönemlerinden beri benimsenmiş ve uygulanmıştır. Hakkında bir çok eser yazılan Realizm, zaman içinde, “Klasik Realizm, Neorealizm ve Neoklasik Realizm” olarak dönemlere ayrıldığı değerlendirilmektedir. (Beğenirbaş, 2020)

Realist paradigma, özü itibariyle, devletin güvende olması için mevcut tüm imkanların harcanmasını amaçlar. Bu maksatla güçlü bir ordunun oluşturulması, güçlü ekonominin yaratılması, güçlü bir nüfus gücü ile güçlü bir otoritenin oluşturulması için devletin tüm kaynaklarının seferber edilmesini merkeze koyar. Bu durum da güvenlik ikilemi durumu ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Eğer bir devlet sürekli askeri gücünü ve ordusuna yatırım yapmaya başlarsa diğer tarafta bu durumu kendisine tehdit ve silahlanmaya fırsat olarak algılar. Böylesi bir durum da güvenlik ikilemi ortaya çıkarır ve böylece devletler arasında bir güç mücadelesi ortaya çıkar. Güç maksimizasyonu oluşturabilecek devletlerin güvensizlik durumu ortaya çıkarabilecekleri ve zamanla çatışma durumu yaratabileceklerine dair bir öngörüdür. (Herz, 1950)

Realistler uluslararası sistem içinde barış ve güvenliğin sağlanabileceğine inanmamaktadırlar. Bunun en önemli nedeni olarak da uluslararası sistemi anarşik olarak görürler. Bu konuda savaşın yıkıcılığını engellemek için yapılacak tek şeyin devlet görevlilerinin diplomasi yoluyla savaşın çıkmasını engellemeleri gerektiğine inanırlar. Sadece bu yolla güvenlik sağlanabilir ki bu da göreceli bir barıştır; uzun vadede hiçbir zaman güvenli bir ortam olmayacaktır. (Morgenthau, 1945)

2.2.2. Liberalizm

Uluslararası ilişkiler disiplininin ortaya çıkmasında ve kurumsallaşmasında önemli bir yere sahip olan Liberalizmde “Klasik Liberalizm ve Neoliberalizm” olarak iki farklı döneme ayrıldığı değerlendirilmektedir. (Beğenirbaş)

Birey merkezli, bireyin özgürlüğünü, bireyin hak ve özgürlüklerini garanti altına alınmasını vurgulayan bir yaklaşımdır. Doğal hukuk, doğal düzen ve hukuk devleti gibi kavramlardan yola çıkarak devletin yani otoritenin sınırlandırılmasını; devletin sadece bireyin özgürlüklerinin garanti alınması aşamasında bulunması gerektiğine vurgu yapan bir yaklaşımdır. John Locke’a göre “Doğa durumunda bireyler eşit haklara sahiptir ve

kendi güvenlikleri özgür iradeleri ile biraraya gelerek toplumu meydana getirip devleti oluştururlar”. Bu nedenledir ki devletin asıl görevi, temel hak ve hürriyetleri güvence altına almak, özel mülkiyeti korumak ve hukukun üstünlüğünü korumaktır. Buradan yola çıkarak Liberalizmin güvenlik yaklaşımı ortaya çıkmaktadır. (Locke)

Liberal görüşe göre güvenliği arttıran bir diğer olgu ise ticaretin yaygınlaşmasıdır. Devletler arasında ilişkiler artarsa, gümrük duvarları ortadan kaldırılıp serbest ticaret yaygınlaşırsa devletler birbirleri ile olan karşılıklı bağlantıları artar ve birbirleri ile savaşa girmekten kaçınırlar. Böylelikle de elde ettikleri gelirleri ve sahip oldukları refah düzeyini korumak için arabuluculuk girişiminde bulunarak savaştan kaçınmaya çalışırlar. Toplumlar arasında en yoğun etkileşimin ticaret alanında olduğu düşünülürse, bu noktada yapılan değerlendirmelerin çok da hatalı olmadığı değerlendirilebilir.

2.2.3. Konstrüktivizm (Yapısal İnşacılık)

UA güvenlik alanında “Konstrüktivizm, Sosyal İnşacılık veya Yapısalcılık” olarak adlandırılan yaklaşım, geleneksel veya pozitivist teorilerin salt güvenlik ve dışışleri konularına yüklediği anlamların tekrar ele alınması gerektiği görüşündedir. Bu görüşte Geleneksel Yapısal İnşacılık ve Kopenhag Ekolü olarak ikiye ayrılmaktadır.

2.2.3.1. Geleneksel Yapısal İnşacılık

Gelenekselcilere göre, kimlik ve kültür kavramları soyut unsurlar olup UA ilişkilerde göz ardı edilmiş veya görmezden gelinmiş, değiştirici, geliştirici ve dönüştürücü bir özelliğe sahiptir. Yapısalcı varsayımlar, kimlik ve kültür ile güvenlik kavramının birbiriyle olan ilişkiye odaklanmaktadır. UA ilişkilerde aktörlerin takip ettikleri dış politikaların, bu esaslar çerçevesinde analiz edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Aktörlerin “insansılaştırılmasının” mümkün olduğu yargısından hareketle, toplumu oluşturan bireylerin güvenlikleri ile kimlik arasındaki ilişkinin benzerinin, UA ilişkilerin temel aktörü olan devletlerin kimliği ile güvenliği arasında da olabileceği kıymetlendirilmektedir. (Ertem, 2012)

Teoride uzun yıllar tartışılrsa da pratiğe geçişi Sovyetler Birliğinin yıkılması ile Soğuk Savaş’ın bitmesi ile gerçekleşmiştir. Bu yıkımın tetiklediği küresel çapta etki gösteren ayrılıkçı ve etnik çatışmalar hem devletlerin siyasi yapılarında hem de UA ilişkiler alanında olumsuz etkiler göstermiştir. Klasik UA ilişkiler teorilerinin sorunlara çözüm üretemediği bu ortamda Yapısal İnşacı teoriler;

- UA siyasetin ana yapısının sadece maddi değil aynı zamanda sosyal esaslara dayandığını,
- Bu esasların, devletlerin hem eylemlerine eylemlerine hem de kimlik ve kültürlerini de şekillendirdiğini öne sürerler. (Wendt, 1999)

2.2.3.2. Kopenhag Ekolü

Doğu Bloğunun ve özellikle onun en büyük temsilcisi Sovyetlerin zayıflayıp ABD öncülüğündeki Batı Bloğunun karşısında bir güç merkezi olarak duramamasıyla, dünya güvenlik ortamı eleştirilmeye ve yeni bir şekil almaya başladı. Bu ortamda bireyler ve toplumsal gruplar, devletler gibi önemli bir hal aldı. Realizm ve Liberalizm zaman içinde değişim ve gelişim göstermiş olsalar da ortaya çıkan boşluğu dolduramadı ve yeni kavramlar içeren yaklaşımlar ortaya çıkmaya başladı.

1980’li yılların ortasında Kopenhag Üniversitesinde, Çatışma ve Barış Araştırmaları Enstitüsü (Centre for Peace and Conflict Research - COPRI) kurulmuş ve ortaya koyduğu fikirler ve yarattığı anlayış ile zamanla Kopenhag Ekolü veya Okulu adıyla bilinen konstrüktivist teorinin merkezine dönüşmüştür. Güvenliği, “birey, toplumsal gruplar, devlet, tüm insanlık” merkezli yaklaşımı savunmaktadırlar. UA ilişkiler alanında yenilikçi fikirlere sahip bir çok akademisyen tarafından yapılan çalışmalar neticesinde;

- Güvenlik kavramının salt askerî ve politik yaklaşımla sınırlı olmadığı,
- Kavramın aktörden aktöre farklılık gösteren tutarsız yapısının olmaması gerektiği ortaya konmuştur. (Huysmans, 2007)

Zamanla genişleyen fikirler neticesinde “Kim veya ne, hangi tehditlere karşı, hangi vasıtalarla güvenlikleştiriliyor?” sorularına karşılık “kimlik ve kültür” kavramlarına ilave olarak “çevre, etnisite, iktisat ve sağlık” gibi konularda değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu akım sayesinde “güvenlikleştirme” kavramı tarih sahnesine çıkmıştır. (Buzan, 1991) Bu ekolün, güvenlik alanına getirdiği en büyük katkı olarak toplumların güvenliğinin etkilendiği ana sektörleri güvenlikleştirme anlayışına uyarlamasıdır. Bunun sağlanması maksadıyla askeri ve ekonomik gibi sert; politik, toplumsal ve çevresel gibi yumuşak güvenlik alanları belirlenmiştir. Askeri alan sert kuvvet ilişkilerini; politik alan devletin iktidar statüsü, idaresi ve diğer devletler ile olan ilişkileri; ekonomik alan kendi iç üretimi, bu alanın finansmanı ve diğerleri ile olan

ticaretini; toplumsal alan bireyden devlete kadar kimlik ilişkilerini ve çevresel alan, insanın etkisinin ulaştığı bütün çevre faaliyetlerini kapsamaktadır. (Buzan ve ark., 1998)

Alanda araştırmalar yapan yazarların savlarının özü, güvenliğin ne realistlerin savunduğu gibi salt askeri tedbirler ile sağlanacağı ne de liberalistlerin savunduğu gibi salt ekonomik tedbirler ile sağlanacağıdır. Onlara göre güvenlik, askeri ve ekonomik tedbirlerin yanında siyasi, toplumsal ve çevresel tedbirlerin uygun ortamda ve gerekli oranda karışımı sonucu sağlanacağı değerlendirilmektedir. (Baysal, 2015)

Bu ekolün güvenlik alanını nasıl etkilediğini daha iyi anlamak için NATO'nun 2030 Vizyonu ve son Stratejik Konseptine bakmamız yeterli olacaktır. Önemini korumakla birlikte, devletler arası çatışma riski tek tehdit olmamakla birlikte bunun yanında yukarıda sayılan birey ve toplum merkezli krizler, en az devletlerarası krizler kadar yer tuttuğu değerlendirilmektedir.

Soğuk Savaşın dünya güvenlik alanında yürürlükten kalkması ile hem yeni devletler hemde yeni sorunlar baş göstermeye başlamıştır. Bu sorunların en başına değişen terör tehdidini koymak pek de yanlış bir değerlendirme olmaz herhalde. Uluslararası ortamın ve devletlerin değiştiği gibi terör örgütlerinin de yapılarını ve anlayışlarını değiştirdiklerini görebilmekteyiz. PKK UA TÖ'nün ele alacak olursak, "Marksist-Leninist" bir kuruluş felsefesine sahipken "Etnik ve Ayrılıkçı" bir kimliğe dayalı yapıya evrildiği ve bu sayede arkasına kimliğe dayalı bir yapıyı aldığı ve gelişim gösterdiği değerlendirilmektedir.

Bu ekolün savunucuları güvenlikleştirme üzerinde dururken, bu kavramın antitezini de ortaya koyup ulusal güvenlik alanında bir sentez ortaya koymuşlardır. Onlara göre, ortaya çıkan sorunlar kendiliğinden belirtilen alanların güvenliğine tehdit teşkil etmediği, genelde aktörlerin "güvenlikleştirmeyi" seçtikleri, bu durumun çoğu zaman keyfi olabildiği, eğer konuların hayati değil ise "güvensizlikleştirme" yapılması gerektiği böylece aktörler arasında sorunların kalmayacağı değerlendirilmektedir. (Waeber, 1995)

Dönemin ABD Başkanı George W. Bush tarafından yapılan bir konuşma esnasında, ABD'nin Afganistan'da mücadele ettiği UA terörün yeterli olmadığı, bu şer ekseninin Irak, onun komşusu İran ve eski düşman Kuzey Kore ile devam ettiği belirtilmiştir. (Hisarlıoğlu, 2019) El Kaide'ye karşı Afganistan'ın güvenlikleştirilmesi yetmemiş,

buna diğerk bölgelerde eklenmiştir. Aslında yapılan müdahaleden sonra Afganistan güvensizlikleştirilip daha çok birey ve toplum merkezli çözümlere geçilseydi Irak ile başlayan Ortadoğu, Kafkaslar, Balkanlar ve Kuzey Afrika’da yaşanan krizlerin hiçbirinin bu seviyelerde yaşanmayabileceği değerlendirilmektedir.

2.2.4. Eleştirel Ekoller

Eleştirel kuramların UA Güvenlik disiplinine dahil olması Soğuk Savaş son dönemi Robert Cox tarafından yapılan çalışmalar ile olsa da, eleştirel kuramın doğması I. Dünya Savaşı sonuna dayanmaktadır. Bu dönemde başlayan çalışmalar Horkheimer’in öncülüğünde Frankfurt Ekolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha çok içinden çıktıkları Marksist-Sosyalist Yapıyı eleştirerek alanda yer bulmuşlardır. Bunlardan etkilenerek Soğuk Savaşın son dönemi ortaya çıkan ve modern eleştirel ekol olarak kabul edilen yaklaşım Aberyswyth Üniversitesi akademisyenleri Ken Booth ve Richard Wyn Jones’un başını çektiği Galler Ekolü’dür. (Tezcanlar ve ark., 2020)

2.2.4.1. Frankfurt Ekolü

Almanya’da 20. Yüzyılın ilk çeyreğinin sonlarına doğru kurulan Frankfurt Ekolü, sosyoloji, hukuk, politika, psikanaliz, müzik, tarih, ekonomi, estetik, felsefe, gibi farklı disiplin alanlarından bireyleri bir araya getiren bir okul veya düşünce akımıdır. Ekolün düşünürlerinin genel yaklaşımı eleştirel teoridir. İki dünya ve bir Soğuk Savaş görmüş Yirminci Yüzyılın ana düşünce geleneklerinin temsilcilerinden biri olan Frankfurt Ekolü, iki hâkim ekonomik sistemden biri olan “kapitalist sistem ve onun ürünü tüketim toplum” anlayışına karşı eleştirel bir tutum sergilemiştir. Daha sonra Sosyalist-Marksist anlayışa karşı eleştirel bir tutum sergilenmeye başlanmıştır. Bunun en büyük sebebinin Bolşevik İhtilalinin bir Rus Devriminde Stalinciliğe dönüşmesi, aslından uzaklaşması ve yozlaşması olarak gösterilmektedir. Bu yozlaşmanın etkisi ile bir tepki olarak ırkçılık, faşizm ve Nazizm akımları ile kapitalist sistem içinde ekonomik ve politik hareketler ortaya çıkmıştır. Ekolün ana yaklaşımı, hem Sovyet Sosyalizminin hem de Batı Kapitalizminin eleştirisi olmuştur. (Corradetti, 2017)

Frankfurt Ekolü kuruluşunu tamamladıktan sonra eleştirel güvenlik alanına esas katkılarını II. Dünya Savaşı sırasında Yahudilik karşıtı anlamına gelen antisemitizm

konusunda yapmıştır. Genel olarak güç, otorite, iktidar ile anlayış ve önyargı problemleri üzerine eğilen Frankfurt Ekolü düşünürleri, “ırksal önyargı” ve “saldırgan ulusçuluk” ile “inançlar” arasında bulunan ve zamanla ortaya çıkan bağlantının analizi için çalışmışlardır. Soğuk Savaş döneminde ivme kazanan öğrenci hareketleriyle birlikte “özgürlük, hak ve adalet” talebi konusunda çalışan Frankfurt Ekolü düşünürleri, toplumsal sınıf egemenliğinin yalnızca iktisadi ve otorite ilişkisinden değil; aynı zamanda İtalyan Sosyalist Antonio Gramsci’nin bu alandaki düşünceleri ile hegemonya kavramından çok etkilenmişlerdir. Frankfurt Ekolü Düşünürlerinin eleştirel güvenlik alanına kazandırdıkları en önemli kavram şüphesiz “özgürleşme” olmuştur. Frankfurt Ekolü tarafından yapılan eleştirel güvenlik çalışmalarında, Max Horkheimer tarafından “kişinin sıkıntı ve dertlerinden kurtulması sonucu mutluluğunun artması” şeklinde tanımlanan “özgürleşme” belirleyici kavram olarak anılmıştır. (Birdişli, 2014)

Birleşik Krallık Aberystwyth Üniversitesi akademisyenleri Frankfurt Ekolünün önermelerinden etkilenmişler ve eleştirel güvenlik alanında yaptıkları katkılarla Frankfurt Ekolü güvenlik yaklaşımı benzer ve devamı niteliğindeki yaklaşımı Galler Ekolü (Welsh School) olarak tanınmasını sağlamışlardır. Sonuç olarak Batı Dünyası, aslı sosyalist olan Frankfurt Ekolünün düşünürlerini ve düşüncelerini Sovyetler Birliği öncülüğündeki Doğu Bloğunu manevi açıdan yıkmak maksadıyla kullandığı değerlendirilmektedir. (Sezal, 2019)

2.2.4.2. Galler Ekolü

Aberystwyth akademisyenleri tarafından geliştirilen ve eleştirel güvenlik alanında Galler Ekolü olarak tanınan yaklaşımdır. Aberystwyth Üniversitesi akademisyenlerinden Ken Booth ve Richard Wyn Jones tarafından tasarlanan anlayış, politik ve askeri anlayışı merkeze alan Soğuk Savaş döneminin geleneksel güvenlik çalışmalarını eleştirmektedir. (Ulum, 2017)

Soğuk Savaşın bittiği dönemde, 1980’lerin ortalarından itibaren eleştirel teori bir dönüşüm yaşamış ve UA ilişkiler disiplinine girmiştir Ken Booth öncülüğündeki bu yeni yaklaşımın güvenlik alanını incelemesi ve kabul görmesi doksanlı yılların ilk döneminde gerçekleşmiştir. Alanda kabul görmesi, yazarların çalışmalarında ele aldıkları konulara karşı normatif tutumları ve güvenlik kavramına yaklaşımları sayesinde olurken, yaklaşımın ortaya çıktığı tarihsel dönem, koşullar ve coğrafya da etkili olmuştur. Bu yaklaşımda, olgular, kavramlar ve düşünceler, tarihi bir bakış

açısından sosyal, siyasi ve ekonomik yapının etkileri gözönüne alınarak değerlendirilmektedir. Kısaca, her kavramın neden ve nasıl ortaya çıktığını ve kimin için çalıştığını incelemektedir. Bu ekol, sunduğu kavramsal çerçeve ile güvenlik olgusunun nasıl ve niçin dönüştüğünün anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte güvenlik kavramını, alanda yeni bir kavram olan “özgürleşme” kavramı ile yan yana getirerek klasik güvenlik kuramlarından ayırmıştır. (Booth, 1991)

Galler Ekolünün güvenlik kavramına getirdiği bir diğer farklı yaklaşım ise, artık Soğuk Savaşın bittiği, blokların çözüldüğü ve güvenliğin devlet düzeyinden, onu oluşturan toplum düzeyine doğru yayıldığı ve derinleştiği vurgulamasıdır. Pozitivist bir yaklaşım olmasının yanında kurallardan çok özgürleşmeye, siyasi faaliyetlerden çok sosyokültürel değerlere ve eski ekonomik yapıdan çok ekonomik değişime önem vermektedir. Yapılacak bütün faaliyetlerin insanlığın güvenliğini arttırmak için yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. (Jones, 1995)

Galler Ekolü, Sovyetlerin yıkılması ve Soğuk Savaşın sona ermesi ile meydana gelen tehditleri, toplumsal kimlik sorunları ile bireyler ve gruplar arasındaki marjinalleşme ölçütünde çözümlemeyi hedefleyen; 9/11 sonrasında UA alanda meydana gelen güvenlik ile ilgili sorunların belirlenmesi ve analizine ilişkin eleştirel bir yaklaşımın tanıtılmasını amaçlamaktadır. Arap Baharı ve sonrası gelişmelerde bu ekolün düşünürlerinin etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

3. NATO GÜVENLİK TEŞKİLATI

3.1. NATO'nun Kuruluşu

NATO, ABD hegemonyasının bir uzantısı olarak Birleşmiş Milletler (BM) teşkilatının kurulması ve Bretton Woods Anlaşmasının¹ imzalanmasından sonra 1949 yılının 4 Nisan tarihinde ABD'nin başkenti olan Vaşinton (Washington DC) ile aynı ismi taşıyan Kuzey Atlantik Anlaşması ile kurulmuştur. (NATO, 2006) Bu anlaşma, aslında ABD Başkanı Truman tarafından yine kendi adıyla yayınlanan ve UA ilişkiler literatürüne Truman Doktrini² olarak giren belgeye dayanmaktadır. (Spalding, 2006) Bu belge tek başına yeterli değil idi ve ABD'nin savaş dışında da kıtası dışında müdahaleyi engelleyen Monroe Doktrini³ rafa kaldırması gerekiyor idi. Bu maksatla Senato, barış dönemlerinde de katılımına izin veren Vandenberg Kararını⁴ onayladı. (Gürkaynak, 2004) ABD'nin Avrupa ve Atlantik bölgesine müdahale etmeye karar verdiğinde oluşan stotüko şu şekilde idi; (Spalding, 2006)

- II. Dünya Savaşının galipleri arasında çıkar çatışmaları baş göstermiş ve siyasi ideoljilerinde etkisi ile “Doğu-Batı” şeklinde keskin ayrım baş göstermiş,
- İmzalanan barış anlaşmaları ve mağluplar tarafından ödenecek tazminatlar hususunda fikir ayrılıkları yaşanmış,
- Almanya'nın başketi olan Berlin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) tarafından abluka altına alınmış,
- O dönemki adıyla Çekoslovakya'da SSCB yanlısı darbe meydana gelmiş,

¹ Bretton Woods Anlaşması: Uluslararası ödemeler sistemi olarak da bilinen sistem, brettton woodsta yapılan konferansta dünya ticareti ve ekonomisini geliştirmeye yönelik, uluslararası para fonu planı kabul edildi. Türkiye bu fona 11 Mart 1947 tarihinde katıldı. (Oran, 2018)

² Truman Doktrini: ABD Başkanı Harry Truman'ın talimatı ile 1947 yılında oluşturulmuş bir plan olup, ortaya çıkmasına neden olan faktör ise Sovyet tehditidir. 22 Mayıs 1947 tarihindeki Amerikan Kongresinde "Yunanistan ve Türkiye'ye Yardım Yasası" ismiyle Başkan Harry Truman'ın onaylamasıyla yürürlüğe girmiştir. (Erhan, 2018)

³ Monroe Doktrini: 2 Aralık 1823'te ABD Başkanı James Monroe tarafından ABD Kongresine sunulan Monroe Doktrini, ABD'nin dünya politikasındaki seyrini belirtmiştir. Bu doktrine uymayan liderlere karşı hiçbir hoşgörü göstermeyen ABD, Monroe Doktrini'ni 1941 yılına kadar sürdürdü. Bu doktrine göre, ABD, Avrupa ülkeleriyle mesafeli bir ilişkiye sahip olacak ve onların iç işlerine karışmayacaktı. Ayrıca, ABD, kendi güvenliği için tarafsızlık ilkesine uyacaktı. (Erhan, 2018)

⁴ Vandenberg Kararı: ABD Senatörü Arthur Vandenberg tarafından önerildi ve Haziran 1948'de kabul edildi. NATO'nun kurulmasında müzakere yolununun açılmasını sağlayan karardır. ABD'nin kıtası dışında kalan özgür dünyayı desteklemesine olanak vermiştir. (Williams, 1985)

- Yunanistan, Türkiye ve Norveç'in egemenliğine ve toprak bütünlüğüne yönelik tehditlerin artmıştır.

NATO'nun kurulmasını herkesten çok isteyen ABD, bu konuda acele etmemiş ve SSCB'nin yayılacağı iddialarının güçlendiği bir zamanda yani 1948 yılının Mart ayında Brüksel Anlaşması ile önce Avrupayı (Birleşik Krallık, Belçika, Hollanda, Fransa ve Lüksemburg) kendi içinde birbirine bağlamıştır. (WEU , 1948) Bu devletlere ilave olarak Türkiye, Yunanistan ve İran da anlaşmaya dahil olmak istemişler ancak kabul edilmemişlerdir. (Kuniholm, 1994) Bu devletleri de oyun dışında bırakmak istemeyen ABD, UA ilişkiler literatüründe dönemin dışişleri bakanının adıyla anılan yardım anlaşması olan Marshall Planını⁵ devreye sokmuştur. İran ne yapsada anlaşmaya dahil olamamıştır.

Dönemin ilk NATO Genel Sekreteri Birleşik Krallık'dan Lord Ismay'dır ve bu zat "Örgüt, yükselen büyük güç Amerikalıları örgütün içinde, diğer büyük güç Sovyetler Birliğini örgütün dışında ve ebedi düşman Almanları ise potansiyelinin altında tutmaya çalışacaktır." şeklinde ifade ederek NATO'nun bilinçaltındaki görevlerini belirtmiştir.⁶ (Sollai, 2015) Daha sonra kimlerin üye yapılacağına kimlere davet gönderileceğine ve de hangi bölgelerin anlaşma kapsamına alınacağına dair tartışmalar ışığında, örgütün "amaç, tehdit algısı ve etki alanları" gibi konuları belirleyen Ek-1'de sunulan Vaşington Anlaşması imzalanmıştır. (Resmi Gazete, 1952)

3.2. Vaşington Anlaşması

1917 Ekim Devrimi ile bozulan Rus-Batı ilişkileri zaman içinde iyice gerginleşmiş ve II. Dünya Savaşı sonrasında hat safhaya ulaşmıştır. Dönemin Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı Ernest Bevin tarafından 1948 yılının başlarında BM Şartına bağlı kalmak koşuluyla müttefiklik olgusu içinde ve karşılıklı desteğe dayanan bir yardım anlaşmasını dile getirdi. (Richardson, 2018) İşte bu ortamda, savaştan yorgun çıkmış ve savunma yapılarını azaltmak, ordularını terhis etmek ve savaşın yaralarını sarmak

⁵ Marshall Planı: İkinci Dünya Savaşı sonucunda Avrupa'da ortaya çıkan çöküş sebebiyle ABD Dışişleri Bakanı George Marshall Tarafından 5 Haziran 1947 Tarihinde ortaya atılıp, yine onun adıyla 1948-1951 yılları arasında yürürlüğe konulmuştur. (Erhan, 2018)

⁶ Orjinali "NATO means to keep the Russians out, the Americans in, and the Germans down." Olan cümlelerin Lord Ismay tarafından söylenip söylenmediğine yönelik tam bir gerçeklik bulunmamakla birlikte, söylenmiş gibi kullanılmaktadır. (Sollai, 2015)

isteyen Avrupalı Güçler, Sovyet tehdidinin de etkisi ile ABD'nin desteğini almak maksadıyla, neredeyse tamamen Amerikan inisiyatifinde olan bir örgüt kurmak için bu anlaşmayı imzaladıkları değerlendirilmektedir.

Kurucu 12 devlet (ABD, Birleşik Krallık, Hollanda, Fransa, Belçika, İtalya, Danimarka, İzlanda, Portekiz, Kanada, Lüksemburg, ve Norveç) tarafından BM Şartı'nın gaye ve temel ilkelerine uygun, bütün milletlerin ve devletlerin barış içinde yaşama isteklerine ve sözde eşitlik ilkesine göre imzalanan anlaşma sadece 14 maddeden oluşmakta idi. (Slany, 1999) Bu maddeler şu şekilde idi:

- Madde 1: Anlaşmayı imzalayan tarafların, her türlü UA anlaşmazlıklarda BM Şartında belirlenen “barış, güvenlik ve adalet” ilkelerine saygılı davranmasını, anlaşmazlıkları barışçıl yollarla halletmesini ve güç kullanmamasını taahhüt eder. Bu maddenin zaman içinde çok defa delindiği görülmüştür. Kore olayında olduğu gibi kılıfına uydurulmuş bir güç kullanılmış, Kosova olayında olduğu gibi hiçbir dayanağa ihtiyaç duyulmadan güç kullanılmıştır. (Kaplan, 2010)
- Madde 2: Taraf devletlerin demokrasi prensibi ile kurumlarını güçlendirmelerini ve böylece istikrar ve refah tesis ederek UA ilişkilerde barışçıl ve dostane ilişkiler kurmalarını ve bu ilkelere uygun davranmalarını belirtmiştir. Öncelikle taraflar arasında UA ekonomi ve finans politikalarında tam bir anlayış hakim olacak, finansal çatışma olmayacak ve aralarında ekonomik ilişkiler ve işbirliği arttırılacaktır. Bu madde ile de anlaşmanın savunma ve güvenlik anlaşmasının yanında ekonomik bir anlaşma da olduğu ve böylece ABD'nin hiç zorlanmadan liberal amaçlarını diğer devletlere dikte ettirmesinin önü açıldığı belgelenmiştir. (Kaplan, 1984)
- Madde 3: İmzacı devletlerin ayrı ayrı veya topluca, kendi başlarına veya yardım alarak, meydana gelebilecek bir saldırıya karşı kapasitelerini korumalarını ve arttırmalarını şart koşmaktadır. Daha savaştan yeni çıkmış devletlerin başka bir savaşın içine çekilmesi anlamına gelmekte idi ve öyle de oldu. Yaklaşık 40 yıl sürecek Soğuk Savaş başlamış, devletler sanki savaş varmış gibi ABD'nin savunma sanayiinin güdümüne girmiştir. (Kaplan, 2007)
- Madde 4: Taraf devletlerden herhangi biri güvenlik tehditi yaşarsa, bağımsızlığına herhangi bir kast meydana gelirse veya toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdit baş gösterirse üyelerle istişarede bulunmalarını belirtmiştir. İkinci madde gibi liberal

amaçlarla yazılmış bir maddedir ve bu iki madde çoğu yerde birbirini destekler. Üçüncü maddede belirtilen savunma kapasitelerini arttırmayı, öncelikli olarak üye devletler vasıtası ile arttırmaya bağlamaktadır. F35 Savaş Uçakları Olayında olduğu gibi üye devletler hem projeyi ortak yapmaya karar vermekte ama hemde parası ödenmiş uçakların teslimatını reddetmektedirler. (Oğuz, 2023) Bu olay, ABD başta olmak üzere bazı üyelerin anlaşmanın ruhuna uymadıklarını hatta aykırı hareket ettiklerinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

- Madde 5: Taraf Devletlerin, Kuzey Atlantik Bölgesinde birine veya bir kaçına karşı vuku bulan silahlı eylem veya saldırının bütün taraf devletlere karşı bir eylem olarak kabul edileceğini, bu durumda da BM Anlaşmasının 51. Maddesine istinaden “devletler kendi başlarına veya ittifak halinde meşru müdafaa” hakkını kullanabileceklerini belirtir. (Schmitt, 2019) Böyle bir durumda, her üye, bölgenin güvenliğini ve istikrarını yeniden tesis etmek maksadıyla silahlı güç kullanımına kadar gerekli olan her türlü çabanın kullanımı dahil olmak üzere, gerekli gördüğü eylemleri derhal ve diğer üyelerle birlikte yerine getirecektir. Böyle bir durumda alınacak tedbirler ve uygulanacak hal tarzı derhal Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)’e bildirecek ve BMGK’nın UA barış ve güvenliği sağlamak için gerekli önlemleri alması ile sona bulacaktır. (Harsch, 2012)

Herkesin diline pelesenk olmuş, belki de anlaşmanın özünü tekil eden bu maddeye, ittifak tarihinde bir kere, ki o da ABD için başvurulmuştur. (Karaosmanoğlu, 2014) Kore Savaşına katılan devletleri değerlendirdiğimizde, üstü örtülü olarak burada da başvurulduğunu değerlendirebiliriz. Anlaşmanın en hayati olarak görülen bu maddesinin dahi birilerinin güdümünde olduğu anlaşılmaktadır. Mesela yoruma açık olmakla birlikte, işbirliği ülkeleri için bu anlaşmanın da uygulanması gerekmez mi? 2008 Gürcistan ve 2014 Ukrayna Krizlerini değerlendirecek olursak; bu iki devletin NATO’ya güvenerek yola çıktığını ve örgüt tarafından yarı yolda bırakıldıklarını görebiliriz. (Gibradze, 2020) Yine aynı paralelde, ABD’nin Suudi bir teröristin yönettiği bir terör grubunun düzenlediği saldırı sonucu önce Afganistan’a daha sonra Irak’a karşı harekâta giriştiğini fakat ezeli ve ebedi düşman kabul edilen Rusya’ya dişe dokunur hiçbir şey yapmadığını gözlemlemekteyiz. 2022 yılının Şubat ayında Rusya tarafından başlatılan ve devam eden savaşta da aynı durumun geçerli olduğu değerlendirilmektedir.

- Madde 6: Bu madde 5. maddenin nerelerde vuku bulabileceğini anlatmaktadır. Coğrafi alanlarda bir sorun görülmemekte olup, bazı üyelerin “sömürge alanları” bazı üyelerinde “işgal alanları” dahil edilmiştir. (NATO, 1971) Yani geçmişte, Cezayir Halkı kendi bağımsızlığını istese idi örgüt bu isteği Fransa’ya karşı bir saldırı kabul edip Norveç’in dahi müdahale etmesini isteyebilecekti. Yine aynı şekilde, Almanya Halkı kendi ülkelerindeki işgale karşı bağımsızlığını istese idi örgüt bu isteği bir saldırı kabul edip Kanada’nın dahi müdahale etmesini isteyebilecekti.
- Madde 7: Bu madde ile de BMGK’nin UA Barışın korunmasında esas aktör olduğu ve NATO’nun BMGK’nin önüne geçemeyeceğini belirtmektedir. 1999 yılındaki Kosova Krizi zamanındaki müdahale bu maddenin ihlal edildiğini göstermektedir. (Weller, 1999) Ayrıca müdahale edilen bölgeler de incelendiğinde, uzun vadede örgütün meşruiyetinin sorgulanmasına yol açabileceği değerlendirilmektedir.
- Madde 8: Bu madde ile de örgüt, üyelerin taraf olmayan bir devlet ile bu anlaşmanın hilafında anlaşamayacağını belirtir. En yoruma açık hususlardan biridir. Örnek vermek gerekirse, bir devlet yıllardır süren bir sorunu çözmek için komşusu olan bir devlet ile masaya otursa ve anlaşsa, eğer NATO’nun çıkarları ile örtüşmüyorsa anlaşmayı imzalayamaz. Burada da anlaşmanın BM ilkeleri ile çelişip çelişmediği sorunu ortaya çıkmaktadır.
- Madde 9: Bu madde ile iç teşkilatlanmaya atıfta bulunmaktadır. En masum maddelerden biri olan bu maddenin uygulanmasında takip edilen yolda, örgütün nasıl bir ABD Hegemonyasının devamı olduğunu görebilmekteyiz. Ek’te sunulan ilk günden itibaren, iki Stratejik Komutanlıktan biri olan Müttefik Harekât Komutanlığı (ACO)’nun Komutanı yani SACEUR olarak görev yapanlara baktığımızda örgüt içi eşitlik görülebilmektedir. (Wikipedia, 2023) ABD askeri dışında herhangi bir askere bu görev verilmemiştir.
- Madde 10: Örgüte katılma ile ilgili hususları vurgular. Örgüte katılmanın Avrupalı devletlere has bir durum olduğu vurgulanmaktadır. O zaman neden Fransa sömürge alanı NATO’nun sorumluluk alanı olarak belirlendiği ya da NATO’nun büyük güçlerin emperyal hedeflerini koruma örgütü mü olduğu sorusu akla gelmektedir. Çünkü en başta dikkate alınacak husus BM Anlaşmasına aykırı hareket etmeme şartıdır. Ayrıca, katılım belgelerinin ABD’ye teslim edilmeside eşitlik ilkesine aykırı

görülmektedir. Çünkü örgütün bir idare organı olan NATO Genel Sekreteri vardır ve ona teslim edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

- Madde 11: Anlaşmanın imzalanır imzalanmaz yürürlüğe girmeyip, tarafların kendi iç hukuk süreçlerini tamamlamaları ile yürürlüğe girmekte olduğu belirtilir. Devletler tarafından “uygun bulunma” belgelerinin en kısa sürede ABD Hükümetine verilmesini belirtmektedir. Bilinçaltında sürekli ABD’nin hakim güç olduğuna yönelik bir telkin olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca yürürlüğe girmesinin “oy birliği” ile olmayıp “oy çokluğu” ile gerçekleştiği vurgulanmaktadır. Burada da akla şu soru gelmektedir, acaba yeni katılmalarda ülke onaylarında “oy birliği” mi “oy çokluğu” mu uygulanmaktadır?

- Madde 12: Örgüt, anlaşmayı ilk 10 yıl koşulsuz uygulamış olup istişareleri daha sonraki sürece bırakmıştır. Ayrıca anlaşmanın gözden geçirilmesi de BM Anlaşmasına uygun şekilde NATO bölgesinin barış ve güvenliği göz önüne alınarak yapılacağını belirtmektedir. Burada ABD, ilk 10 yıl koşulsuz şartsız dediğini yaptırmış ve yarattığı korkuya dayalı baskı ortamı ile sadece askeri faaliyetlerde değil, ekonomik, sosyal ve siyasal faaliyetlerde de müttefikleri kendisine bağladığı değerlendirilmektedir.

- Madde 13: Örgüt, anlaşmanın ilk olarak 20 yıllığına yapıldığını belirtmiş ancak sonlandırılmasına ilişkin hususlar açık olmamakla birlikte, ayrılmak isteyenlerin ABD Hükümetine başvurması gerektiğini belirtir. Daha önce Fransa örgütün askeri kanadından çekilmiş ancak anlaşmadan vazgeçmemiş yada vazgeçememiştir. (NATO, 2006) Burada da anlaşmanın basit bir savunma paktından ziyade UA sistemi etkileyebilecek gerek güvenlik gerek ilişki gerekse ekonomik boyutları olduğu değerlendirilebilir.

- Madde 14: Örgüt, anlaşma metninin Fransızca ve İngilizce olarak hazırlandığını, eşit etkide olduğunu belirtmekte olup bu husus hala bütün NATO yazışmalarında geçerliliğini korumaktadır. (NATO, 1971) Aslında iki dillilik güzel gibi gözüksede “eşitlik” ilkesine aykırı olduğu değerlendirilmektedir.

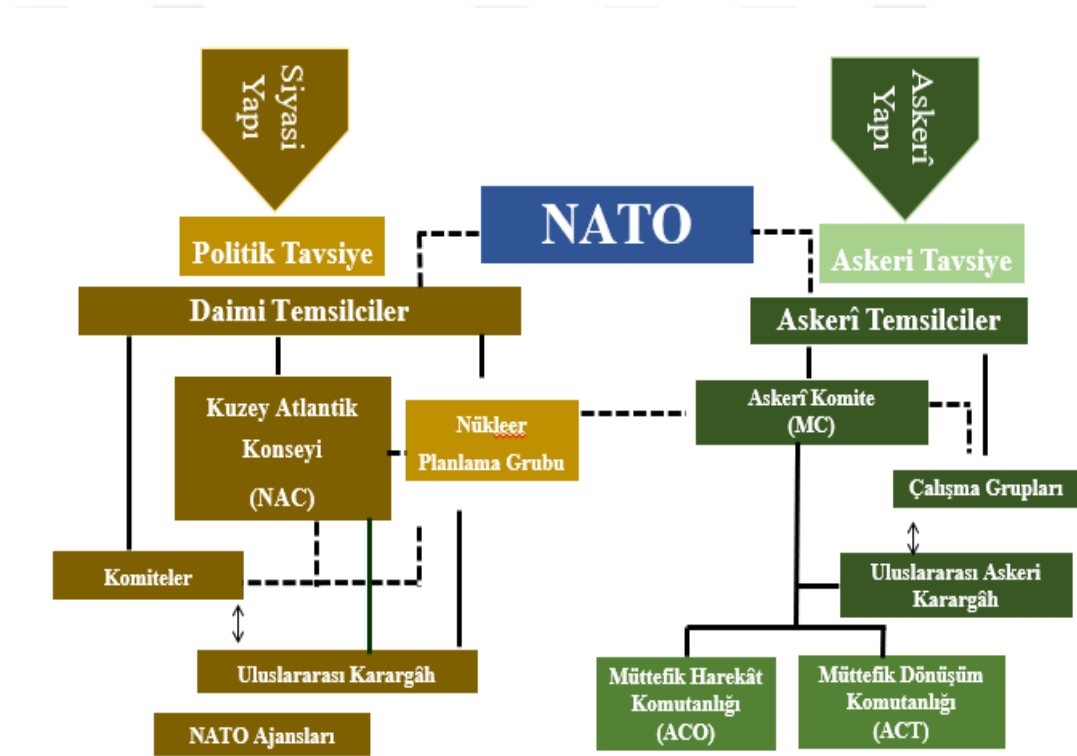
Antlaşma, 12 imzacı devletin onaylaması ve belgelerini rezervuar devlete teslim edilmesinden sonra 24 Ağustos 1949'da yürürlüğe girmiştir. Vaşington Anlaşması incelendiğinde NATO’nun tehdit algılamasının açıkça yazılmadığı ancak dönemsel olarak Anglo-Amerikan yapının güdümünde, onların belirleyeceği tehditlere göre

hareket edecekleri çıkarımı yapılabilmektedir. NATO’yu daha iyi anlamak için örgütün önemli yapılarına ve faaliyetlerini incelemekte yarar olduğu değerlendirilmektedir.

3.3. NATO’nun Yapısı

NATO’nun nasıl bir hegemonik güç vasıtası olduğunu anlamak için Ek-1’de sunulan orijinal anlaşımayı (Resmi Gazete, 1952) analiz ettikten sonra genel yapısını, üyelerini ve diğer ortaklarını Tablo 3.1’deki bilgiler ışığında incelemekte fayda olacağı değerlendirilmektedir:

Tablo 3.1. NATO’nun Çift Başlı Yapısı

NATO’nun Resmi Sitesindeki Bilgiler Işığında Oluşturulmuştur.
(Kaynak: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/structure.htm> Erişim: 01.04.2023)

NATO, çift başlı bir ejderha gibidir, bir tarafta siyasi kararlar alınırken, diğer tarafta askeri kararlar alınmaktadır. (Hasgüler, 2004) Bu da örgüte, diğer organizasyonlarda olmayan bir özellik katmaktadır, “Sert güç ile yumuşak gücün seçenekli olarak kullanılması ve güçlerin akıllı güce dönüşmesi.” (Nye, 2004) Bu özellik, ne küresel güç olan BM’de ne de en güzel bölgesel güç olarak dizayn edilmiş AB’de ne de başka bir organizasyonda bulunmamaktadır. Örgüt bu özellik sayesinde, UA ilişkilerde tek başına

hareket etme kabiliyeti olan devletler gibi hareket edebilmektedir. Bu özelliği ile dünyanın sekizince harikası olarak dahi değerlendirilebilir.

NATO'da en üst karar alma organı tüm üyelerin eşit olarak temsil edilip veto hakkının kullandığı Kuzey Atlantik Konseyi yani NAC'tır. (Johnston, 2017) Anlaşmanın 9. Maddesi uyarınca örgüt, üyelerinin "her birinin temsil edileceği bir Konsey kurmaları" şartı ile kurulmuştur. Sivil kanatta temel karar alma organları; NAC ve Nükleer Planlama Grubu yani Nükleer Planlama Grubu (NPG)'dir. Bu birimler dahil onlarca birim Brüksel'in başşehri Belçika'da yer alan NATO Karargâhında görev yapmaktadır. Her ne kadar Vaşinton Anlaşması ile kurulsada, NATO'nun asıl kurulduğu yer Birleşik Krallığın başkenti Londra'dır. Sözde, daha fazla alana ihtiyaç duyulunca, kuruluşundan 3 yıl sonra 1952'de Paris'e taşınmıştır. 14 yıl burada görev icra ettikten sonra, dönemin Fransız Diktatörü Charles de Gaulle'un, askeri kanattaki emir komuta yapılarındaki adaletsizlik ve eşitsizlikler sebebiyle çekilmesinden dolayı NATO Karargâhı bu seferde Belçika'nın başşehrine taşınmıştır. (Kaplan, 2013)

Karargâhın başında Genel Sekreter bulunmaktadır. Ayrıca bunlara bağlı olarak UA Kh. ve daimi temsilcilik personeli tarafından teşkil edilen komiteler görev yapmaktadır. Her ne kadar örgütün görünen yüzü olsa ve en üst karar mercii gibi algılsada, sadece seçilmiş bir memurdur. Üzerinde uzlaşmış, genellikle Avrupalı bir bürokrat veya diplomat olmaktadır. İlk önce 4 yıllığına seçilmekte ve 4 yıllık ikinci döneme uzatılabilmektedir. Örgütün karar alma ve danışma başta olmak üzere bütün süreçlerini yönetir. (Özgöker, 2006) NATO'nun başı olsa da Genel Sekreter, askeri kararlara direk müdahale edemez, bu yönü ile örgütün demokratik olmadığı değerlendirilmektedir.

Karargâhta ülkelerin dışişleri bakanlıklarına bağlı daimi temsilcilikler ve komiteler bulunmaktadır. Bunlar çok çeşitli uzmanlık alanlarına göre oluşturulmuş olup aralarında tam bir hiyerarşi yoktur. Bunların en önemlilerinden biri de hiç şüphesiz Nükleer Planlama Grubudur. Genel Sekreter başkanlık eder ve nükleer silah sahibi olmasa da her üye savunma bakanları düzeyinde temsil olunur. Dolayısı ile dünyanın sonunu getireceği değerlendirilen nükleer silahların kullanılmasında, konuşlandırılmasında, azaltılmasında ve arttırılmasında her üyenin omuzlarına sorumluluk yüklenmektedir. Sadece nükleer silaha sahip olan Fransa temsil edilmez. Fransa 1966'da NATO'nun askeri kanadından çekilirken Nükleer Planlama Grubundan da çekilmiş, 2009 yılında askeri kanadına dönmüş ancak NPG'a dönmemiştir. (Moniz, 2018)

NAC, karargâhta görev yapan daimi temsilcilerin katılımı ile genellikle her hafta toplanır. Dışışleri Bakanları düzeyinde genellikle yılda 2 defa biraraya gelmektedir. Hükümet ve Devlet Başkanları düzeyinde de “zirve” adı altında, büyük kararların alınması maksadıyla toplanılmaktadır. (Carleton, 2019) Uluslararası ilişkilerdeki olayların önemi ve fazlalığı, buluşma ve zirvelerin sayısını da arttırmaktadır. Buralarda alınan kararlarda her üyenin eşit temsil edildiği ve herkesin eşit oy hakkına sahip olduğu, ayrıca her üyenin de “veto” hakkının olduğu prensibi⁷ olsa da, uygulamada bunların gerçekleştirilmediği değerlendirilmektedir.

Çift başlı ejderhanın diğer başı Askeri Komite yani MC'dir. NATO'nun sözde en üst seviyede bulunan askeri otoritesidir. NAC ile birlikte Vaşinton Anlaşmasından hemen sonra kurulmuş en eski birimlerdir. MC, genel strateji ve askeri politika hususunda NAC ve NPG'a olgunlaştırılmış karargâh çalışmasına ve fikir birliğine dayalı tavsiyelerde bulunur. Ayrıca iki stratejik komutan SACEUR ve SACT'ı hem tavsiyelerle yönlendirir hem de rehberlik eder. NATO bölgesinin savunulması ve icra edilecek askeri faaliyetler ile ilgili kararların uygulanması maksadıyla ihtiyaç duyulan önlemleri tavsiye etmekten sorumludur. MC, Başkanın yönetiminde ihtiyaca binaen sık sık toplanırken, Savunma Bakanları düzeyinde ise yılda 3 defa toplanmaktadır. Bunların ikisi NATO Karargâhında yapılırken, üçüncüsü bir üyenin ev sahipliğinde yapılmaktadır. (Varlık, 2020)

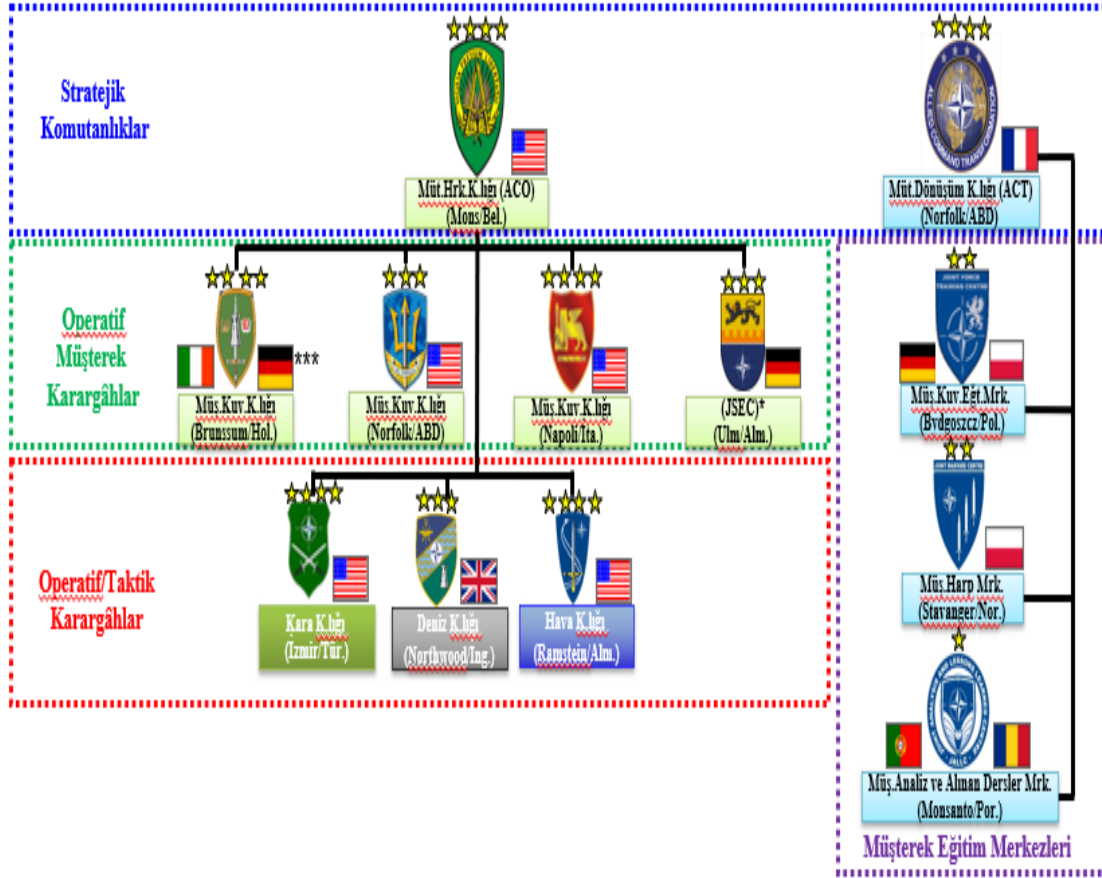
MC'nin başında dönüşümlü olarak Avrupalı bir komutan MC Başkanı olarak görev yapsada çoğu yetkisinin göstermelik olduğu ve Genel Sekretere danışmanlık yapmaktan, tavsiye vermekten ve yıllık risk değerlendirmeleri yapmaktan öte geçemediği değerlendirilmektedir. Örgüt üyesi ülkeleride genellikle 3 yıldızlı bir general rütbesinde subaylar temsil ederken, ordusu olmayan İzlanda'yı bir sivil temsil eder. (NATO, 2006) Esas işi MC Başkan Yardımcısının yürüttüğü değerlendirilmektedir. Bu mevkiyi, kurulduğundan beri Amerikalı bir subay işgal eder. Görevi, MC Başkanına yardımcı olmak ve yokluğunda görevlerini devralmaktır. Ayrıca, Uluslararası Askeri Karargâhın yani IMS'in görev alanındaki Kimyasal, Nükleer ve Biyolojik hususların koordinasyonundan bizzat sorumludur. Bu subay, bu

⁷ Veto Hakkı: Bu hak, NATO anlaşmasının 10. maddesine dayanmaktadır. Taraflardan herhangi biri veya birkaçı, karar aşamasında süreci bozmak suretiyle kullanırlar. Bir üyenin dahi süreci bozması Veto için yeterlidir. (Resmi Gazete, 1952)

görevlerine ilave olarak Yüksek Düzeyli Görev Gücü olan Yüksek Düzeyli Görev Gücü (HLTF)'nin Başkanı ve Kıdemli NATO Lojistikçiler Konferansı olan SNLC'nin Eş Başkanı sıfatıyla Genel Sekretere danışmanlık yapar. (NATO, 2006) Buradaki durum dahi NATO'nun ABD hegemonyasının uzantısı olduğunu değerlendirmemize yeterli olduğu değerlendirilmektedir.

Askeri yapının veya askeri kanadın olmazsa olmazı iki unsur vardır; NATO Komuta Yapısı ve NATO Kuvvet Yapısı. Komuta yapısı NATO'nun özü ve hizmet ettiği esas yapıdır. Sahip olduğu güç herşeyin üstündedir. Kuvvet yapısı da komuta yapısının uzanımı olarak kabul edilmektedir. Bu yapılarda ABD hegemonyası hissedilmekle kalmayıp, ayan beyan görülmektedir. Çünkü kritik makamların hemen hemen hepsi ABD'li veya onların belirlediği askerler tarafından işgal edilmektedir. Bununla da kalmayıp, ABD'liler kendi ordularını bırakmadan NATO görevlerini eş zamanlı olarak yürütmekte olup böylece NATO'nun ABD Ordusuna entegre edilmesini sağlamayı amaçladıkları değerlendirilmektedir. Stratejik Komutanlıklar olan ACO ve Müttefik Dönüşüm Komutanlığı (ACT) ile onlara bağlı operatif ve taktik karargâhlar Tablo 3.2'deki şekliyle belirtilmiştir: (Moller, 2023)

Tablo 3.2. NATO'nun Askeri Yapısı İçerisinde Yer Alan Komutanlıklar

NATO'nun Resmi Sitesindeki Bilgiler Işığında Oluşturulmuştur.

(Kaynak: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/structure.htm#MS> Erişim: 01.04.2023)

İlk kurulduğunda NATO Komuta yapısında, 1951 yılında kurulmuş olan Avrupa Müttefik Komutanlığı yani ACE ve 1952 yılında kurulmuş olan Atlantik Müttefik Komutanlığı yani ACLANT bulunmakta idi. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden ve tek kutuplu dünya düzenine geçtikten sonra bir çok karargâh kapatıldı ve NATO'nun karargâh sayıları neredeyse dörtte bir oranına kadar azaltıldı. ACE ve ACLANT'ın görevleri birleştirilerek ACO oluşturuldu. Daha sonra buna yardımcı olması maksadıyla ACT oluşturuldu. 2002 Prag Zirvesi Kararları, 2010 Stratejik Konsepti ve 2018 Brüksel Zirvesi Kararları ile örgütün bugünkü komuta yapısı meydana gelmiştir. (Johnston, 2017)

ACO, SACEUR'ün emir komuta ettiği Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargâhı yani SHAPE tarafından yönetilmektedir. NATO'nun en kritik adamıdır ve tabiki ABD'lidir. Ek-2'de sunulan SACEUR listesine baktığımızda, ABD'liler dışında hiçbir ülke temsilcisinin bu göreve atanmadığı görülmektedir. İlk olarak Fransa'nın başşehri

Paris'te faaliyete başlayan karargâh, Fransa'nın askeri kanattan çekilmesi sonucu Belçika'nın Mons şehrine taşınmış olup hala aynı yerinde faaliyetlerini yürütmektedir. (Sayle, 2019)

ACO'nun asıl amacı örgütün toprak bütünlüğünü koruyarak, denizlerde ve ekonomik yaşam alanlarında üyelerin menfaatlerine katkıda bulunmaktır. Bu amacı sağlamak maksadıyla, kendisine bağlı ast karargâhlar ile birlikte, önce örgüte yönelik tehditler caydırılmaya çalışılır. Başarısız olması durumunda ise üyelerin herhangi birinin hükümranlık alanlarına karşı yapılacak saldırıya karşı tedbir alınır. ACO, İttifak içindeki dayanışmayı ve koordinasyonu sağlamada önemli bir rol oynamakta olup Avrupa Kıtası ile Kuzey Amerika arasında hayati bir köprü vazifesi görür. Örgüt savaşa girecekse bunu sadece ABD'li olan SACEUR'un yapabileceği değerlendirilmektedir. SACEUR, örgütün bütün askeri operasyonlarından sorumludur. Bu operasyonlar ile, örgütün sorumlu bulunduğu alanda, örgüt üyelerinin toprak bütünlüğü, huzur ve güvenliklerine katkıda bulunur. (SHAPE, 2013) Bunun ne kadar NATO ülkelerinin ne kadar Amerikan çıkarlarına olduğu hala tartışılmaya devam etmektedir. Bugüne kadar SHAPE'e başka devletten komutan atanmaması sebebiyle Anglo-Amerikan hedeflere daha çok hizmet ettiği değerlendirilmektedir.

ACO taktik, operatif ve stratejik seviyede karargâh ve destek unsurlarını içeren çok katmanlı bir komutanlıktır. Sabit ve mobil karargâhlar vasıtasıyla her türlü askeri operasyonları ve görev misyonlarını icra etme kapasitesine sahiptir. SACEUR'a bağlı 3 daimi operatif komutanlık vardır. Herhangi bir kriz veya savaş durumunda sayılarının arttırılabileceği değerlendirilmektedir. Bu geçici olmayan daimi operasyonel komutanlık karargâhları, İtalya'nın Napoli şehrinde, Hollanda'nın Brunssum şehrinde ve ABD'nin Norfolk şehrinde bulunmaktadır. Bu komutanlıkları desteklemek maksadıyla da Almanya'nın Ulm şehrinde Müşterek Destek ve Etkinleştirme Komutanlığı yani JSEC kurulmuştur. Bu üç ana birimin komuta yapıları incelendiğinde, SACEUR, Napoli ve Norfolk'un ABD, Brunssum'un Almanya ve İtalya arasında dönüşümlü olarak emir komuta edildiği görülmektedir. (NATO, 2023)

ACO'ya bağlı taktik seviye komutanlıklara bakacak olursak, Türkiye'nin İzmir şehrinde Kara Gücü Komutanlığı yani LANDCOM, Birleşik Krallık (BK)'nin Northwood şehrinde Deniz Gücü Komutanlığı yani MARCOM, Almanya'nın Reimstein şehrinde Hava Gücü Komutanlığı yani Hava Gücü Komutanlığı (AIRCOM) bulunmaktadır. Bu

komutanlıkları ülkemizdeki gibi operasyonel orduların ve kolorduların bağlı olduğu kuvvet komutanlıkları gibi düşünmemeliyiz. Bunlar, yukarıda saydığımız üç daimi komutanlığa ve kurulacak yeni komutanlıklara uzmanlık ve destek sağlamak maksadıyla görevlerini icra ederler. Bir anlamda yetenek havuzu gibi düşünebilir. Nasıl ki Almanya'nın Ulm şehrindeki JSEC lojistik destek sağlıyorsa, MARCOM denizden destek, AIRCOM havadan destek ve LANDCOM da kara gücü olarak destek sağlamaktadır. Ayrıca yeni “domain” yani alan olarak kabul edilen “uzay, siber uzay ve elektromanyetik spektrum” gibi alanlarda da yeteneğe bağlı komutanlıkların kurulduğu değerlendirilmektedir.

Amerikan Ordusu, 2002 yılında almış olduğu bir kararla, ki bunda şu anki SACEUR'un katkısı büyüktür; ABD Avrupa Komutanlığı ile ABD Afrika Komutanlığını birleştirdi ve tek karargâh olarak Almanya'da topladı. (US Army, 2020) LANDCOM ve AIRCOM'un başında ABD'li, MARCOM'un başında da ABD'nin en büyük müttefiki olan Birleşik Krallık'tan bir komutanın bulunduğunu; hatta Ağustos 2022'de LANDCOM'un başına ikiz hatta üçüz görevle ABD'nin Avrupa ve Afrika'dan sorumlu kuvvetler komutanının atandığını göz önüne alırsak, NATO'nun ne kadar ABD güdümünde ve onun yönlendirmesinde olduğunu anlayabiliriz. (US Army, 2022)

2002 Prag Zirvesinde NATO Komuta Yapısı'nın yeniden düzenlenmesi ve daha sade ve verimli hale getirilmesi için çeşitli kararlar alındı. Bunun neticesinde de ACT kuruldu. ACT, örgütün muharebe sahasında karşılaşacağı durumlara karşı birliklerin adaptasyonu için tedbirler geliştirmekten sorumludur. (Sayle, 2019) ACT'nin esas görevinin ACO'yu halihazırdaki muharebelere ve gelecekte karşılaşılabilecek muharebe ortamına hazırlamak olduğu değerlendirilmektedir.

ABD'nin Norfolk şehrinde karargâhı konuşlu ACT, kendisine direk bağlı üç alt birimden meydana gelmektedir. Bunlar Norveç'in Stavanger şehrinde Müşterek Harp Merkezi, Polonya'nın Bydgoszcz şehrinde Müşterek Kuvvet Eğitim Merkezi ve Portekiz'in Monsanto şehrinde Ortak Analiz ve Öğrenilen Dersler Merkezidir. ACT'nin başında Fransız bir general bulunmakta olup, yıllarca örgüt dışında kalan Fransa'ya hem bir geri dönüş ödülü hem de bir sus payı olarak değerlendirilmektedir. (Global Security, 2021)

3.4. NATO'nun Bütçesi

Çelik ile muharebelerin, altın ile savaşların kazanıldığına şahit olunmuştur. Savaşın evrimleşmesi gibi savaşanlarında evrimleştiği, değişim ve gelişim gösterdiği bir gerçektir. Bu evrimin çok hızlı gerçekleştiği, öngörülemez bir hale geldiği ve muharebe sahasını da etkilediği görülmektedir. Otonom ve akıllı sistemler, gelişmiş silah sistemleri, etkin korunma sistemleri, hızlı lojistik sistemleri, siber ve uzaydan kontrol edilen sistemler muharebe sahasında yetişmiş askerlerin en büyük yardımcıları olacaktır. (Erenel, 2021)

Savunma bütçelerinin veya savunma kaynaklarının planlanması sadece birkaç kişinin bir merkezden yapacakları iş olmamalı; bunun aksine etkili ve kapsamlı savunma yönetim sistemi kurulmalıdır. Kült yaklaşımlardan uzak durulmalı ve durumsal yaklaşımla ihtiyaca göre planlama yapılmalıdır. Bu planlamaları yapacak kişilerin yetişmiş, alanında uzman ve karar mercilerine optimal karar tekliflerini verebilecek kişiler olmalıdır. Sırf bir kuruluşa üye olduğumuz ve onlar istiyor diye planlama yapılmamalıdır. (Caymaz, 2021)

NATO'nun tam bir ABD Hegemonyasının aygıtı olduğunu anlayanın en sağlıklı yolu bütçe paylaşımıdır. Yukarıda belirtilen kadro ve komutanlık paylaşımları göz önüne alındığında ABD'nin en az yüzde 50, BK'nin yüzde 20 gibi bir pay ödedikleri düşünülebilir ancak işin gerçeğinin hiç de görüldüğü gibi olmadığı aşağıda belirtilen Tablo 3.3 incelendiğinde anlaşılmaktadır.

Tablo 3.3. 2021-2024 Dönemi NATO Sivil/Askeri Bütçe ve Güvenlik Yatırım Programı Maliyet Paylaşımı

S.No.	Ülke	Katkı Payı Oranı (%)
1	Arnavutluk	0.0908
2	Belçika	2.1043
3	Bulgaristan	0.3656
4	Kanada	6.8789
5	Hırvatistan	0.2995
6	Çek Cumhuriyeti	1.0558
7	Danimarka	1.3116
8	Estonya	0.1248
9	Fransa	10.4913
10	Almanya	16.3444
11	Yunanistan	1.0573
12	Macaristan	0.7595
13	İzlanda	0.0642
14	İtalya	8.7812
15	Letonya	0.1595
16	Litvanya	0.2566
17	Lüksemburg	0.1693
18	Karadağ	0.0291
19	Hollanda	3.4506
20	Kuzey Makedonya	0.0778
21	Norveç	1.7771
22	Polonya	2.9861
23	Portekiz	1.0491
24	Romanya	1.2279
25	Slovakya	0.516
26	Slovenya	0.2276
27	İspanya	5.9908
28	Türkiye	4.7266
29	Birleşik Krallık	11.2823
30	Amerika Birleşik Devletleri	16.3444
TOPLAM		100.000

(NATO'nun Resmi Sitesindeki Bilgiler Işığında Oluşturulmuştur. Yakın zamanda katılan Finlandiya ve katılması planlanan İsveç hesaplama dahil edilmemiştir.

Kaynak: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm Erişim: 01.04.2023)

NATO sistem olarak yıllık 3 milyar Euro'dan fazla bütçe kullanmaktadır. Bu bütçe ile hem programlar hem daimi askeri komuta hem de devam eden görevler ile altyapı geliştirme programları desteklenmektedir. Bu bütçeye ülkelerin bireysel yaptıkları harcamalar dahil olmayıp NATO Karargâhı'nın askeri ve sivil bütçeleri ile NATO'nun Güvenlik Yatırım Programı yani NSIP harcamaları dahildir. Bu bütçenin kullanılma maksadı , “ yetenek kazanma, caydırıcılığı artırma, kolektif savunmaya katkı, üyelerin ve ortakların birlikte çalışma kapasitesini artırma, karar alma süreçlerini destekleme” olarak sayılabilir. (Matthijs, 2019)

Soğuk savaş sonrası dönemde, Afganistan ve Irak Savaşlarının akabinde, 2006 yılında, Batılı Devletlerin savunma harcamalarını kısıtıklarını ve daha liberal politikalar izlediklerini gören ABD güdümündeki NATO, ülkelerin Gayri Safi Yurtiçi

Hasıllarının (GSYİH) tercihen yüzde ikisini (% 2) savunma alanına kaydırmalarını kabul ettirdi. Daha sonraki süreçte, Rusya'nın eski toprağı olan ve kendisinden koparıldığını iddia ettiği Kırım'ı işgal ve ilhak etmesinden sonra, 2014 yılında, bu sefer savunma harcamalarının en az beşte birini (% 20) büyük teçhizata yapmalarını kabul ettirdi. (Markopoulou ve ark., 2018) Yani her kriz bir fırsattır mantığıyla ABD, her olaydan kâr elde eden taraf olmayı başarmıştır.

1980 den 2000'li yıllara gelene kadar Türkiye ve Yunanistan'ın GSYİH'nın yüzde 4-5 aralığında savunma harcamalarına ayırdıklarını, Batılı devletlerin ise gitgide azalttıklarını görmekteyiz. ABD yüzde 3,6'ya, Fransa yüzde 3,0'a, BK'nin yüzde 2,8'e, İtalya'nın yüzde 1,9'a, Almanya'nın yüzde 1,6'a kadar düşürdükleri görülmektedir. Öte yandan genişlemeden önce NATO Bütçesinin yaklaşık olarak ABD yüzde 28'ini, BK yüzde 20'sini, Almanya yüzde 18'ini, Fransa ve Kanada yüzde 6'sını, İtalya yüzde 7'sini, Norveç'in yüzde 1'ini, Yunanistan'ın yüzde 0,5'ini ve Türkiye yüzde 2'sini vermektedir. (Sapronas, 2000) NATO'nun geçmiş ve şimdiki dönem bütçe paylaşımını ve GSYİH harcamalarına bakacak olursak, ABD'nin ve en yakın ortağı BK'nin üzerindeki yükü yeni gelenlere attığı, Türkiye gibi ittifaka bağlı üyelere yüklediği değerlendirilmektedir.

4. NATO ÜLKELERİNİN TERÖRE VE PKK ULUSLARARASI TERÖR ÖRGÜTÜNE BAKIŞ AÇILARI

Toplumun yasal düzeninin aksamadan yürütülmesinin önünde şüphesiz en büyük engel savaş ve toplumu politik, ideolojik veya dini amaçlarla korkutmak manasına gelen terörizmdir. Bir toplum için bir kişi, grup veya örgütün zararlı bir terör organizasyonu olması için öncelikle risk taşıması gerekmektedir. Risk taşıması tek başına yeterli olmayıp aynı zamanda o toplum tarafından tehdit olarak algılanması gerekmektedir. Bir organizasyon, bir devlet veya toplum tarafından direk tehdit olarak algılanıp terör örgütü kabul edilebileceği gibi UA barış ve güvenliğe veya üye olunan ittifaka tehdit olması sebebiyle de terör örgütü olarak kabul edilmektedir.

ABD'ye yapılan 11 Eylül Saldırılarından sonra ABD Başkanının yaptığı konuşma (Bush, 2001) ve ABD önceliğindeki Koalisyonun Irak'a müdahalesi öncesi ABD Savunma Bakanının yaptığı açıklama (Powell, 2003) sonrası sadece müttefikler değil dünyanın dört bir yanından devlet ve örgütler ABD'nin karşısındakileri UA Barışa tehdit bir terör örgütü kabul etmiş ve ABD öncülüğündeki Koalisyonu desteklemiştir. DEAŞ'a karşı 2014 yılında kurulan Koalisyon da benzer şekilde büyük bir yapıya dönüşmüştür. (Global Coalition, 2023) Buradaki en büyük faktör ABD'nin yaratmış olduğu baskı ve bunun neticesinde nispeten daha küçük ülkelerin “teröre destek veren ülke” durumuna düşmek istememeleri olarak değerlendirilmektedir.

Dünya güvenliği için 1949 yılında kurulan ve 1952 yılında üye olduğumuz NATO Güvenlik ve İşbirliği Örgütüne mensup ülkelerinin UA terörizme ve PKK UA Terör Örgütüne bakış açılarının ve yaklaşımlarının, açık kaynak ve ülkelerin yayınlamış olduğu resmi belgelere dayanılarak yapılan değerlendirme şu şekildedir:

4.1. Amerika Birleşik Devletleri

ABD ülke olarak terörizmle mücadelede dünyayı domine etmekte ve standartları belirlemektedir. Bunda en büyük etki, BM, NATO hatta AB ve AK gibi örgütler üzerindeki etkisidir. Ülkenin terör stratejisi 11 Eylül Saldırıları sonrası değişmiş ve “terör örgütlerinin etkisiz hale getirilmesi; sınırların ve limanların güvenli hale getirilmesi; terörizmin, Radikal İslam'ın ve diğer aşırı ideolojilerin Amerikan yaşam tarzını baltalamasının engellenmesi; Bu tehditlerin müttefiklerle çıkarlarına zarar vermesinin engellenmesi” hedeflenmiştir. (US Presidency, 2018) Buna göre de;

“DAEŞ ve El Kaide uzantıları olan Radikal İslamcılar; İran Devrim Muhafızları ve Lübnan Hizbullah’ı gibi devlet destekli örgütler; Yahudilik Karşısı ve Müslümanlık Karşısı gibi yerel terör örgütleri” terör tehditleri olarak belirlenmiştir. (US Government, 2019)

11 Eylül Saldırıları sonrası Afganistan’da küresel terörizmle mücadele başlamış, Pakistan, Irak, Libya, Suriye, Yemen ve Somali takip etmiştir. Hâlihazırda 85 ülkede operasyonlara katılarak, tatbikat yaparak veya eğitim desteği sağlayarak terörle mücadeleye katkı sağlamaktadır. Bugüne kadar, icra edilen operasyonlarda 312,971-335,745 arasında sivil kaybın; 254,708-259,783 arasında terörist veya terör yanlısının; 173,073-177,073 arasında müttefikin kaybın yaşandığı değerlendirilmektedir. (Petras ve ark., 2021)

Ülke, PKK’yı terör örgütü olarak görmekte ancak Türkiye ve Irak topraklarındaki faaliyetlerini baz almaktadır. Suriye ve İran topraklarındaki faaliyetleri kabul edilmemektedir. Zaman zaman, bazı yetkililer tarafından PKK’nın uzantıları olan PYD-YPG’nin de PKK ile aynı örgüt olduğu yönünde söylemlerde bulunulsa dahi, bu söylem resmi olarak kabul edilmemektedir. Resmi olarak PKK’nın yanında DHKP-C’de terör örgütü olarak kabul edilmektedir. (US Government, 2023)

ABD’nin desteği ile 2015 yılında çoğunluğunu PKK/PYD’li teröristlerden oluşan Suriye Demokratik Konseyi yani Suriye Demokratik Konseyi (SDC) kuruldu. Bu Konsey, teröristlerin elinde bulunan bölgelerde, hükümet benzeri bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmakta, yabancı heyetler ile görüşürülmektedir. Bu konseyin kurulmasının en büyük amacının, ilerleyen süreçte, uluslararası hukuk önünde haklı olmak düşüncesinin yattığı değerlendirilmektedir. (SDC, 2023)

4.2. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık için terörizm ile mücadelenin ne anlama geldiğini en iyi 1916-1922 yılları arasında Başbakanlık yapmış David Lloyd George tarafından, “Britanya için savaşta ne takvim ne de saat vardır” şeklinde belirtmiştir. Güneş Batmayan İmparatorluk için terörizmle mücadele İrlanda kaynaklı faaliyetlerde ulusal düzeyde, sömürgelerdeki faaliyetlerde küresel düzeyde yapılmıştır. Kendi adasına çekilmesi ile az da olsa rahat bir nefes alan ülke, bu seferde uçak kaçırma, havada infilak vb. olaylara maruz kalmıştır. 2000 yılında çıkarılan Terörizm Yasası dahi olayın merkezinde IRA ve

bağlantıları vardı. 11 Eylül Saldırıları ile diğer Avrupa ülkelerindeki gibi Birleşik Krallık'ta da terörizm anlayışı kökten değişmiştir. (Williams S. D., 2003)

İttifak içinde bulunduğu örgütlerin almış olduğu kararlara uyan ve terörizmle mücadele için oluşturulan koalisyonlara aktif olarak katılan ülkenin terör tehdidi; “DEAŞ, El Kaide, Aşırı Sağcılar ve IRA” kaynaklı olarak kabul edilmektedir. Bu süreçte ülke birçok terör saldırısına maruz kalmış ve değişen şartlara uyum sağlamak için Terörizm Yasasını 2000, 2006, 2008 ve 2015'te revize etmiştir. Ayrıca 2001 yılında Terörizmle Mücadele, Suç ve Güvenlik Yasası ile 2010 yılında Terörizmin Kaynaklarının Dondurulmasına ilişkin yasa yürürlüğe girmiştir. (UK Government, 2018)

Diğer Avrupa ülkeleri gibi Birleşik Krallık'ta da PKK, “meclis, konfederasyon” gibi STK'lar ile örgütlenmekte ve 1970'li yıllardan itibaren ülkeye göç etmiş vatandaşlardan vergi adı altında yardım toplamaktadır. Böylece ülkedeki terörizmle mücadele kanunlarının dışına çıkmaktadır. (Yalçın H. B., 2019) Ancak Hükümet, 2018 yılında Parlemonta'nın Dışilişkiler Komitesine sunmuş olduğu raporda Suriye'de PYD/YPG yani PKK'ya “hava desteği” verdiğini kabul etmiştir. Ayrıca PYD/YPG'nin Suriye Demokratik Güçleri olan Suriye Demokratik Güçleri (SDF)'yi oluşturan en büyük grup olduğu ve sınırlı seviyede iletişime devam edileceği belirtilmiştir. (UK Government, 2018)

4.3. Fransa

Fransa kadim tarihinden dolayı 19. Yüzyılın başından beri terör saldırılarına sahne olmuştur. Bunda şüphesiz en büyük etki, imparatorluk altında yaşayan milletlerin önceleri tepki daha sonra da kurtuluş mücadelesi kaynaklı eylemleridir. Son dönemde ise önceleri Aşırı Sol ve Aşırı Sağ örgütlerin çeşitli alandaki eylemlerine maruz kalan ülke daha sonra İslami Radikallerin eylemlerine maruz kalmış ve ülkede marjinalleşme görülmüştür. (Shapiro ve ark., 2003) 11 Eylül Saldırıları ile hem terör hem de terörizmle mücadele yeni bir boyut kazanmış, Fransa'da BM, NATO ve AB gibi içinde bulunduğu örgütlerin aldığı kararlara uymuş ve terörizmle mücadeleye aktif olarak katılmıştır. (Starobin, 2003)

Fransa Dışişleri Bakanlığı tarafından Dağlık Karabağ, Hürmüz Boğazı, Kuzey Kore, İran'ın nükleer silahlara sahip olması, Suriye ve Ukrayna kriz bölgesi olarak belirlenmiştir. (French FAM, 2023) Küresel terörün hüküm sürdüğü bölgeler olarak da

Sahel, Irak ve Suriye'yi kabul etmektedir. Ülke, Afganistan, Irak, Suriye ve Afrika'da çeşitli terörizmle mücadele operasyonlarına katılmış ve hala da birçok bölgede devam etmektedir. Terörizmle mücadelede; “Radikalleşmenin Önlenmesi, Yabancı Terörist Savaşçılarla Mücadele, Müttefiklere destek ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele” ilgi alanları olarak belirlenmiş ve 2018'de terörizmin finansmanı ile mücadele kapsamında Paris Gündemi (Paris Agenda) yayınlanmıştır. (FrenchFAM, 2023)

Fransa, PKK tarafından her zaman güvenli bir liman olmuş, bu sebeple üst yönetim örgütlenmelerini burada oluşturma fırsatı bulmuş ve Fransa Demokratik Kürt Konseyini kurmuştur. Fransa tarafından zaman zaman adli ve idari işlemler uygulansa da bunlar PKK ve uzantılarının faaliyetlerini durdurmamıştır. Irak, Lübnan ve Suriye'den sonra 1981'de sol tandanslı Mitterand'ın başkan seçilmesi ile PKK bu ülkede eşsiz fırsatlara kavuşmuştur. Fransa makamları tarafından PKK TÖ olarak kabul edilse de ne gerçekleştirdikleri eylemlere ne örgütün finansmanına ne de eleman teminine yönelik verilen mücadelenin sembolik olduğu değerlendirilmektedir. (Tetik ve ark., 2019)

4.4. İtalya

İtalya hem I. hem de II. Dünya Savaşına girmiş, savaştan sonraki dönemlerde de sancılı süreçler yaşamıştır. Ülkenin terörizmle mücadelesi özellikle 1970'li yıllara dayanmaktadır. Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya yakın olması sebebiyle 1990'lı yıllarda da birçok terör örgütü tarafından lojistik üssü olmuştur. Ülke, 11 Eylül Saldırıları ile küresel bir boyut kazanan teröre karşı gerek yurt içinde gerekse yurt dışında her türlü faaliyete katılmıştır. 2001'de El Kaide'ye karşı yapılan, daha sonra DAESH'e yönelik başlatılan operasyonlarda, Avrupa Birliği (AB), NATO, Arap Birliği ve INTERPOL gibi uluslararası örgütlerle birlikte hareket etmektedir. Ayrıca G7 tarafından kurulan Mali Eylem Görev Gücü (FATF)'de aktif olarak görev almıştır. (Italian FAM, 2023)

1981 yılında Papa Suikastı ile gerilen ilişkiler, 1990'lı yılların başında yumuşamış ancak 13 Kasım 1998'de Abdullah Öcalan'ın Roma'da yakalanması ve daha sonra İtalya'nın teslim etmeyip misafir gibi ağırlaması sonucu tekrar gerilmiştir. Gerek iki ülke ilişkilerinin düzelmesi gerekse İtalya'nın PKK'nın faaliyetlerine zaman zaman göz yummasını ülkedeki istikrarsız hükümet değişimlerine bağlayabiliriz. (Çelebi, 2015)

4.5. Hollanda

Ülke için esas terör tehdidi İslami Cihat olarak kabul edilmekle birlikte Aşırı Sağ, Aşırı Sol ve Aktivistler de tehdit olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple ülke, potansiyel teröristleri izler, radikalleşebilecek bireyleri tespit eder ve risk altındakilere ek güvenlik sağlar. (Dutch Government, 2023) Stratejik prensipler olarak; “tehdide odaklanma, kapsamlı ve yenilikçi yaklaşım, sürdürülebilirlik ve esneklik, yasal zemin, ahlaki değerler ile dünya ile entegrasyon” belirlenmiştir. Terörle mücadelede tek başına başarılı olunamayacağı ve bu sebeple etkin bir diplomasi ile AB, AK, BM ve NATO ile birlikte hareket edilmesi gerektiğine inanılmaktadır. (Dutch Government, 2022)

Ülke, PKK’yı doğrudan terör örgütü olarak kabul etmektedir. Ülkedeki PKK varlığı 1980 Darbesinden sonra ülkeden kaçanların iltica başvurusu yapmasına dayanmaktadır. Ülkede 50’den fazla PKK ile ilişkili yapı bulunmakta olup, AB içerisinde Almanya’dan sonra ikinci sırada gelmektedir. Ülke, PKK’nın Avrupa’daki elemen devşirme havuzlarından biridir. Özellikle DAESH ile mücadele sırasında, diğer ülkeler gibi Hollanda Hükümeti de bazı faaliyetlere göz yumduğu değerlendirilmektedir. Örgüt sadece ideolojik veya mali faaliyetlerde bulunmamış aynı zamanda eğitim üssü gibi faaliyet de bulunmuştur. (Düz, 2019) 2008 yılında Hollanda İstihbarat Teşkilatı’nın hazırlamış olduğu raporda, Abdullah Öcalan’ı “ruhani lider” olarak görmektedir. Raporda DHKPC’de terör örgütü olarak kabul edilmektedir. Yine aynı raporda Millî Görüşçü olarak kabul edilen bazı kesimlerin radikalleşebileceği belirtilmektedir. (FAS, 2008) Hollanda, teröre bakış açısını değiştirmese de günümüze kadar olumlu adım attığı değerlendirilmemektedir.

4.6. Norveç

Norveç, coğrafi konum olarak terör olaylarının en sık yaşandığı coğrafyalar olan Ortadoğu, Kuzey Afrika, Balkanlar ve Kafkaslara çok uzaktır. Terörizmle ilişkisi, kendisini güvenli liman olarak görüp kaçak yollarla gelen ve sığınma talebinde bulunan teröristler vasıtası ile olmaktadır. Bu sebeptendir ki Norveç’in terörizme karşı reaksiyon göstermesi 11 Eylül Saldırıları sonrası ABD’nin çağrısı üzerine olmuştur ve El Kaide’ye karşı oluşturulan koalisyona katılmıştır. UA Terörizme yaklaşımını “İslamcı Terörizm” ile tanımlamakta ve bu minvalde hareket etmektedir.

Hükümet değişimleri ile birlikte teröre ve terör örgütlerine olan yaklaşım değişmekte, terör örgütü listeleri revize edilmektedir. Genel anlamda BM, AB ve NATO ile paralel

hareket ederken terör listesinde yapılan değişiklikle İslami Direniş Hareketi (HAMAS), Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC) ve PKK terör örgütü listesinden çıkarılmıştır. (Nordic Page, 2006) Bundan cesaret bulan terör örgütü sempatzanları 2021 yılında yapılan seçimlerde iki sandalye elde ederek meclise girme fırsatı bulmuşlardır. (TRT Haber, 2021)

4.7. İzlanda

Az nüfusu ve olmayan ordusu ile okyanus ülkesi olan ülke Küresel Barış Endeksinde birinci sırada yer almaktadır. Ülkenin teröre bakışı, içinde bulunduğu pakt ve örgütlere endeksli olduğu değerlendirilmektedir. (IEP, 2023) Her konuda NATO'ya bağlı olup örgütün koruması olmazsa her türlü tehdide açık hale gelmektedir. Terör ile ilgili herhangi bir durum gerçekleşmemiş olup PKK veya başka bir terör örgütünün faaliyeti gözlemlenmemiştir.

4.8. Kanada

ABD ile birlikte kıta Avrupası dışından olan iki ülkeden biri olan Kanada, 1985 yılında 329 kişinin öldüğü uçak saldırısı ile terör ile tanışmıştır. (Canada MPS, 2018) 11 Eylül Saldırılarından sonra teröre olan bakışını diğer NATO ülkeleri gibi değiştirmiştir. Ortadoğu ve Kuzey Afrika kaynaklı Aşırı Sünni İslamcılar ve Radikal İslamcılar tehdit olarak algılanmış ve üyesi oldukları ittifaklarla birlikte hareket etmişlerdir. Amaç devleti ve toplumu korumak olarak belirlenmiştir. (Canada MPS, 2013)

Ülke, terörizmle mücadelede şeffaf bir tutum sergilemekte ve her faaliyet kamuoyu ile paylaşılmaktadır. El Kaide ve DAESH terör örgütleri ve uzantıları başlıca küresel tehdit olarak kabul edilmekte ve mücadele edilmektedir. Ayrıca ülkelerin iç terör örgütleri ve bölgesel terör örgütleri de değerlendirilmektedir. 11 Eylül Saldırılarından sonraki en büyük değişim Rusya'nın 2014'de Ukrayna'yı işgali ve yayılmacı politika izlemesi olarak değerlendirilmekte olup belirlenen terör örgütleri güncellenerek resmi olarak yayınlanmaktadır. "Rus Yayılmacı Hareketi" ile birlikte PKK'da güncel terör örgütleri listesinde bulunmaktadır. (Canada MPS, 2021)

4.9. Belçika

AB ve NATO'nun kalbi pozisyonundaki Belçika'da terörizmin olaylarına 1970'lerden itibaren şahit olunmakta ancak 2001'deki 11 Eylül Saldırılarına kadar üzerinde yeteri kadar durulan bir husus olmadığı ortaya çıkmıştır. Yeniden oluşturulan güvenlik

stratejisinde toplumun korunması ile bireyin özgürlüğü arasında denge kurulmaya çalışılmaktadır. Terörizm, aşırıcılık ve radikalleşme ile ya bir tutulmuş ya da ayrılamamıştır. Fransa'nın geliştirmiş olduğu stratejiden etkilenmiştir. (Renard, 2021)

Milli Güvenlik Stratejisi'nin bileşeni olan Terörizmle Mücadele Stratejisi, düşünceler, ilişkiler ve kurumlar olmak üzere üç değişken üzerinden belirlenmiştir. Ülkenin, küresel terörizmle tek başına mücadele edemeyeceği; BM, NATO, AB ve diğer üye olunan örgütler ile birlikte ve alınan kararlar çerçevesinde hareket edileceği vurgulanmıştır. Milli Güvenlik Stratejisi 5-10-20 yıllık planlara dayalı ve uzun vadeli olacak şekilde, isteklerden çok ihtiyaçlara göre 2016 AB Küresel Stratejisine göre geliştirilmiştir. (Biscop, 2021)

AB Örgütü tarafından terör örgütü kabul edilen PKK, 1994 yılında Belçika'da Avrupa çatı yapılanması Avrupa Kürt Toplulukları Konfederasyonu'nu yani KON-KURD'u kurmuştur. Bu yapının da terör örgütü uzantısı kabul edilmesi neticesinde örgüt, isim değiştirerek yaşamını sürdürmeye çalışmıştır. (Tetik, 2018)

4.10. Lüksemburg

Gerek NATO gerekse AB'nin kurucu üyesi olan ülke, teröre ve terörle mücadeleye ittifak kurduğu örgütlerin penceresinden bakmakta ve onlar gibi hareket etmektedir. İslami Radikalizm en tehdit kabul edilirken PKK da AB ve NATO'dan dolayı terör örgütü olarak kabul edilmektedir. Ancak yıllar içinde gerek özgürlük gerekse demokrasi ilkeleri bahane gösterilerek terör örgütü PKK ve onun uzantılarının faaliyetlerine göz yumulmaktadır. (Düz, 2019) AB Komisyonu da yıllarca 1997 yılındaki Lüksemburg'da yapılan zirvede alınan kararları bahane göstererek Türkiye'ye baskı yapmış ve özünde PKK ve uzantılarını Kürt vatandaşlarının temsilcisi gibi göstermeye çalışmışlardır. Kısmen de başarılı oldukları değerlendirilmektedir. (Avrupa Komisyonu, 2012)

4.11. Portekiz

Ülke, şu ana kadar herhangi bir terör saldırısına maruz kalmamıştır, ancak kalmayacağı anlamına gelmemektedir. Bu sebeple, terör tehdidi düşük değil orta seviyede kabul edilmektedir. Terör olayları olmazken, insan, silah ve uyuşturucu ticareti ile göçmen kaçakçılığı gibi organize suçlar artmaktadır. (Ombudsman, 2018) 11 Eylül Saldırılarından sonra, ülke tarafından tehdit olarak Radikal İslamcı terör örgütleri görülse de kuruluşundan beri kurucu üye olarak yer aldıkları BM, NATO, AB ve

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİK) gibi örgütlerin kabul etmesinden dolayı PKK'yı da terör örgütü olarak kabul etmektedir. (Gabinete, 2017)

4.12. Danimarka

İskandinav ülkesi olan ülkenin terörizm algısı radikalleşme ve aşırıcılık etrafında toplanmaktadır. Sert tedbirlerden ziyade daha yumuşak tedbirler tercih edilmektedir. Bir taraftan devletin ve toplumun bekası diğer taraftan da bireyin refahı göz önünde bulundurulmaktadır. (Hemmingsen, 2015)

Bu yaklaşımlar terör örgütlerini hem zorlamayıp hem de kök salmalarına sebebiyet vermektedir. Danimarka Güvenlik ve İstihbarat Servisi tarafından hazırlanan raporda tehdit olarak terör örgütlerinden ziyade Rusya, Çin, İran, Suudi Arabistan ve Türkiye gibi ülkeler gösterilmişlerdir. (PET, 2023) İkinci basamakta değerlendirilen terör örgütleri ise risk sıralamasına göre Militan İslamcılar, Aşırı Sağcılar, Aşırı Solcular, Düzen Karşısı Aşırılık Yanlıları olarak belirlenmiştir. (PET, 2023)

Ülke tarafından terör örgütü olarak kabul edilmiş olsa da PKK tarafından güvenli liman olarak görülmüş, ilk olarak Med TV ile yayın yapmaya ve propaganda yapılmaya başlanmıştır. 2004'de Roj TV yayına başlamış, 8 yıl Türkiye'nin uğraşlarından sonra yasaklanmış ancak Sterk TV gibi kurulan yeni kanallarla terör propagandasının merkezi olmaya devam ettirmiştir. (Reuters, 2012)

4.13. Yunanistan

Yunanistan'da terörizm deyince akla ne dini motifli terör ne de bölgesel çatışmaya dayalı terör akla gelmektedir. Terör deyince ABD ve Burjuva karşıtı aşırı sol akımlar akla gelmektedir ve en bilineni 17 November (17N). Bunun da en önemli sebebi Soğuk Savaş döneminde ortaya çıkan iç savaş (1946–1949) ve bunun sonucunda 80.000'den fazla kişinin hayatını kaybetmesi ve 700.000'e yakın kişinin evsiz kalması olarak değerlendirilmektedir. (Chantzi, 2009)

İç Savaş ile birlikte Askeri Cunta İdaresi (1967–1974) ile sol terör örgütlerinin yanında aşırı sağcı örgütlerinin de tohumları atılmış ancak ortaya çıkmaları biraz almıştır. Garip olan bu örgütler siyasi parti kimliğine kavuşmuş ancak eylemlerine devam etmiştir. En bilineni, Nasyonel-Sosyalist kimliği olan Altın Şafak Partisi'dir. (Jupskås ve ark., 2022)

PKK'ya kuruluşundan beri açık destek veren ülkelerin başında Yunanistan gelmektedir. Bunda en büyük etki Kıbrıs Barış Harekâtı sonucu oluşan durumdur. Ülke, PKK'ya

destek vererek bir anlamda Türkiye'ye ceza vermektedir. Ülke'de, PKK'ya ait sayısız hücre evinin yanında, ihtiyaçları BM ve Yunan siyasi parti ile Yunan vatandaşlar tarafından sağlanan kamplar (Lavrion, Dimitri Elen, Lamia Halkida, Eviya, Girit, Rodos, Selanik) vardır. Bu kamplar Bakan düzeyinde ziyaret edilerek en üst seviyede destek görmüştür. Kamplarda ideolojik eğitimin yanında, başka ülkelerden gelen uzmanlar tarafından askeri eğitim de verilmiştir. Örgüt, Kürdistan Kızılayı yani HSK gibi paravan yapılarla kolayca yardım toplayabilmektedir. Suriye İç Savaşı'na da tamamı Yunanlılardan oluşan Enternasyonalist Dayanışma İçin Devrimci Birlik (RUİS) adlı örgüt PKK'nın yanında katılmıştır. (Güngörmez, 2019)

4.14. Almanya

Almanya için küresel tehdit olarak Radikal İslamcı örgütler kabul edilmektedir. Bu kabullenme 11 Eylül Saldırıları öncesi döneme kadar gitmektedir. Bunlarla mücadelede AB Stratejisi ile paralel strateji geliştirilmesi hedeflenmiştir. (Germany MIC, 2023) Bunun yanında Neo-Nazi yapılanmaları, Aşırı Sağ örgütler ve Yabancı Terörist Savaşçılar (SDF hariç) diğer terörist tehditler olarak değerlendirilmektedir. (State, 2019) Son dönemde kabul edilen Ulusal Güvenlik Stratejisinde; "Rusya, İklim Krizi, Pandemi, Siber Suçlar" ile birlikte "Terörizm, Aşırı Akımlar ve Organize Suçlar" tehdit olarak kabul edilmektedir. Belirlenen tehditlerle mücadelede BM, AB ve NATO ile uyumlu bir strateji belirlenmiştir. (Germany Government, 2023)

Türkiye ile ilişkilerde PKK her zaman gerilim kaynağı olmuş, ülkenin PKK'ya karşı tutumunu, Ortadoğu'daki gelişmeler, güvenlik konuları ve Türkiye ile ilişkiler belirlemektedir. Zaman zaman örgüt zaman zaman da Türkiye aleyhine kararlar alarak denge siyaseti sergilemektedir. Örgütün hedef kitlesinde 1960'lardan itibaren göç eden işçiler vardır. Buradaki örgütlenmelerini, eyalet ve bölge bazında, değişik isimler adı altında dernek, federasyon ve konfederasyonlar vasıtası ile yapmıştır. Ülkedeki Kürt kökenli nüfus, Suriye Savaşı ile artış göstermiştir. Ülkede, örgüt propagandası, para toplanması ve eleman teminine üstü kapalı müsaade edilmektedir. (Keskin, 2019)

Almanya, Türklerin Türkiye dışında en çok yaşadıkları ülkedek. Devlet idaresi, Türk kökenli insanların biraraya gelmesini risk olarak değerlendirmekte olup bu sebeple diğer örgütlenmeler gibi PKK'ya da alan bırakmakta ve büyüyüp gelişmesine fırsat tanımaktadır. Almanya'daki medya ve basını da kullanan örgüt, yıllara sari halk

kitlelerinden de destek bulmuş ve Türkiye ve bölge ülkelerindeki terörist faaliyetlerini her yönüyle desteklemiştir. İsteklerini her geçen gün arttıran örgüt, istekleri yapılmadığında 1993 yılında olduğu gibi Alman otoritelerine şiddet uygulamaktan geri durmamıştır. Gelineen noktada durum farklı olmamakla birlikte PKK, bölge ülkelerine olduğu gibi başta Almanya olmak üzere tüm Avrupa ülkelerine karşı riskten öte tehdit konumuna gelmiştir. (Ünver, 2022)

4.15. İspanya

Avrupa’da belki de İspanya kadar eski, terörizmle mücadele etmeye başlayan bir ülke yoktur. Bask Milletine Özgürlük Örgütü (ETA), dünya üzerinde en çok bilinen bölgesel terör örgütü iken 11 Eylül Saldırılarındaki önce El Kaide, daha sonra da DEAŞ’a bırakmıştır. Geçmiş dönemde fesih olduğunu ilan etse de 2012’den beri gerçekleşen 400’den fazla eyleme bakıldığında “%70 Cihatçı Örgütler, %20 ETA ve %10 diğer örgütler” gerçekleştirildiği değerlendirilmektedir. (Spain IM, 2019)

İspanya’nın terörle mücadele süreci, özellikle ETA, İngiltere’nin IRA ve Türkiye’nin PKK ile mücadele sürecine benzemektedir. Hatta başlangıçta Marksist çizgide başlayıp daha sonra etnik ayrılıkçı terör örgütü çizgisine gelmişlerdir. Hatta bu örgütler birbirleri ile temas kurmakta ve zaman zaman destek açıklaması yapmaktadır. Terör örgütleri en büyük zararı kuruldıkları ülkeye verse de gelinen noktada uluslararası bir sorun haline gelmiştir. (Özer, 2022) İspanya’nın PKK gibi FETÖ ve diğer terör örgütlerine karşı olumlu tutumu bizzat devlet ve hükümet başkanları seviyesinde görüşülmekte, karşılıklı işbirliği arttırılmaktadır. (Boyraz, 2021)

4.16. Çek Cumhuriyeti

Ülkede terör olayları görülmemekte olup terörizme bakışları ve yaklaşımları bağlı bulundukları organizasyonlar ile paralellik göstermektedir. PKK konusunda ise AB ülkeleri benzeri hareket etmektedir. Kendisine zarar vermediği sürece gözaltına alıp bildirim yapmakta, daha sonra da özgürlük ve demokrasi ilkelerine atıfta bulunup serbest bırakmaktadır. PYD TÖ’nün eş başkanı olan Salih Müslim isimli terörist benzer şekilde önce 24 Şubat 2018’de gözaltına alınmış, tarafımıza belge talebinde bulunulmuş, tarafımızdan belgeler ulaştırılmış ama 27 Şubat 2018’de serbest bırakılmıştır. (Türkiye DİB, 2018)

4.17. Macaristan

Doğu etkisinden kurtulan ülke, önce 1999'da NATO'ya dahil olmuş daha sonra da 2004'te AB'ye girmiş olup, terörist faaliyetleri düşük seviyededir. BM, NATO, AK ve AB'nin kabul ettiği ilkeler doğrultusunda teröre yaklaşmakta ve terörizmle mücadele etmektedir. Ülke için terörizm düşük seviyeli kabul edilmekte olup, devletlerin çökmesi ve istikrarsız bölgelerin oluşması, bunlara bağlı olarak yasadışı göç ve kitle imha silahlarının artması da potansiyel terörizm olarak değerlendirilmektedir. Ülke, terörizmle mücadelede NATO stratejisi temel alınmış olup her türlü terörizmle mücadele faaliyetlerine katılmaktadır. (Hungary MFA, 2012) Son dönem ikili ilişkilerdeki olumlu gelişmeler sebebiyle, PKK veya Türkiye aleyhine faaliyet gösteren bir örgüte müsaade etmeyeceği değerlendirilmektedir.

4.18. Polonya

Ülke, uzun yıllar Doğu Bloku'nun paktına başkenti Varşova'nın adını vermesi sebebiyle merkez kabul edildi. 1999'da ilk olarak NATO dahil olmuş be Batıya entegre olup 2004'de AB üyelik sürecini tamamlamıştır. Ülke, Rusya'nın komşusu olması sebebiyle NATO faaliyetlerinde aktif rol almıştır. 2016 yılında Polonya, 2032 yılı hedefi ile Savunma Konsept'i hazırlanmıştır. Rusya, Belarus ve çökmekte olan Ukrayna öncelikli tehdit olarak kabul edilmektedir. Dünya ortalamasına göre düşük ancak Batı Avrupa ortalamasının üstünde bir tehdit anlayışı değerlendirilmektedir. NATO ve AB üyesi olması sebebiyle PKK'yı terör örgütü kabul etmekte ancak DEAŞ ve uzantılarını tehdit olarak değerlendirilmektedir. (Poland MND, 2017)

4.19. Estonya

Estonya'nın UA terörizme bakışı ve yaklaşımı 11 Eylül Saldırılarından ziyade 2004'te iki ay arayla önce NATO'ya daha sonra da AB'ye üye olmasından sonra değişmiştir. Ülke, NATO ile birlikte aktif olarak operasyonlara katılmış ve katkı sağlamıştır. (Omelicheva, 2009) Ayrıca El Kaide'den sonra ortaya çıkan DEAŞ'e karşı kurulan koalisyona da katılmıştır. (US Government, 2021) PKK'yı NATO ve AB'den dolayı TÖ olarak tanımaktadır.

4.20. Romanya

Terörizm algısını 11 Eylül Saldırıları, terörizmle mücadele yaklaşımını 1989'daki rejim değişikliğinin ardından AB ve NATO üyesi olunca değiştiren ülke, ittifak kurduğu

yapıların kararlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Almış olduğu kararlarda veya uygulamalarda bu etki göze çarpmaktadır. Romanya'ya direk tesir eden bir terör örgütü olmamakla birlikte en büyük tehdit Rusya kaynaklı gelebilecek tehditlerdir. (Matei, 2012)

PKK, rejim değişikliği öncesi dönemde yoğun şekilde, daha sonra kısmen bu ülkede faaliyet göstermiş, vakıf ve dernekler vasıtası ile para toplamış, bunların yanında çeşitli yasadışı yollarla gelir elde etmiş ve eleman temini faaliyetleri icra etmiştir. Örgüt, ülke çapında uyuşturucu kaçakçılığı, kara para, insan ticareti, şantaj ile haraç toplama ve silah ticareti gibi terörü finanse etmeye yönelik faaliyetlerde bulunmakta olup bu sebeple Romanya makamları tarafından ülke güvenliğine yönelik tehdit olduğu değerlendirilmektedir. (Gheordenescu, 1999) Ancak 1998 yılında Türkiye, Romanya ve Bulgaristan, cumhurbaşkanları düzeyinde Balkan Zirvesinde anlaştı ve PKK'ya desteklerini kestiler. (Türk, 2018)

4.21. Letonya

NATO'ya ve AB'ye olduktan sonra teröre bakış açısı da değişen Letonya, üye olduğu kuruluşların kararlarına uymayı ve gelebilecek Rusya kaynaklı terör saldırılarını önlemeyi hedeflediği değerlendirilmektedir. DEAS'e karşı kurulan koalisyon, yabancı savaşçıları engellemeye yönelik Riga Protokolü, Küresel Terörle Mücadele Forumu (GCTF) ve Küresel Siber Uzmanlık Forum (GFCE)'ye üye olarak bu alandaki kararlılığını göstermiştir. (Latvia MFA, 2016)

4.22. Litvanya

Savunma birimleri tarafından yapılan tehdit değerlendirmesinde Rusya, Belarus, Çin gibi ülkeler liste başı olurken yabancı istihbarat servis elemanları ve siber tehditler ve bilgi teknolojilerden kaynaklı tehditler onları izlemektedir. Terör örgütleri ve göç de listenin en altında kendisine yer bulmaktadır. (Lithuania MND, 2023) Ülke, daha NATO ve AB'ye üye olmadan, 11 Eylül Saldırıları'nın hemen ardından Terörizmle Mücadele Programı başlattı. Bunu, sadece beş ay sonra uygulamaya koyduğu Milli Güvenlik Stratejisine dahil etti. Böylece daha sonra müttefik olacağı kuruluş ve batılı ülkelere uyum sağlamış oldu. Üyesi olduğu ittifaklar tarafından TÖ olarak kabul edilen örgütler, Litvanya tarafından da terör örgütü olarak kabul edilmektedir. (Karlsson, 2023) PKK, Litvanya tarafından TÖ olarak kabul edilmekte olup benzer alanlarda işbirliği de yapılmaktadır. Bunlardan en önemlisinin İçişleri Bakanlıkları tarafından

sınır güvenliğine yönelik ortak proje ve eğitimler olduğu değerlendirilmektedir. (İçişleri Bakanlığı, 2019)

4.23. Slovenya

Terör ile mücadelede önceliği, Radikalleşmeyi önlemeye veren ülke, kadın ve çocukların da korunmasına büyük önem vermektedir. Teröre karşı kırılgan ve çöken ülke sayısı arttıkça, özellikle Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Sahel bölgesinde çatışan yabancı savaşçılar güvenli Avrupa ülkelerine sığınma ve kaçma çabasıındadırlar. İşte bu sebeple Slovenya, ilgili BM mevzuatı, AK Terörizmi Önleme Anlaşması ve AB Terörizmle Mücadele Stratejisini baz alan strateji ile hareket etmektedir. Terörizmle mücadele de NATO'ya tam bağlı ve Balkan Devletleri ile yardımlaşma içinde hareket etmektedir. NATO ve AB üyesi olmakla birlikte PKK'yı terör örgütü olarak kabul etmektedir. (Slovenia MFA, 2015)

Kendi içinde uğraştığı bir terör yapısı olmamakla birlikte, ittifak kurduğu yapıları örnek alan ülke, Aşırı Sağcılar ve İslami Radikalleri öncelikli tehdit kabul etmektedir. (Beršnak ve ark., 2020) Uzun zamandır Dünya Barış Endeksinin üst sıralarında yer alan ülke terörizmle mücadele kapsamında Varşova Süreci, Küresel DAES ile Mücadele Koalisyonu ve Batı Balkan Terörizmle Mücadele İnisiyatifine (WBCT-I) de üyedir. (Slovenian Government, 2022)

4.24. Slovakya

Slovakya'nın terörizmle mücadele stratejisi BMGK'nın 1373 sayılı kararına dayanılarak düzenlenmiştir. Ülke 2004 yılında hem NATO hem de AB'ye katılmıştır. Müttefikler ile koordine içinde çalışan ülke, 2019-2022 dönemi için hazırlamış oldukları Terörizme Karşı Millî Mücadele Planını (National Action Plan to Combat Terrorism) AB Stratejisine göre hazırlamıştır. Ülke içinde terörizm riski düşük kabul edilmekle birlikte, küresel terörizm riski yüksek kabul edilmektedir. Salt terörizmin yanında terörizmin finansmanı ve göçü de en az terörizm gibi tehdit kabul edilmektedir. (Slovak Government, 2021)

UA mahkemelerin almış olduğu kararları uygulamada daha tutarlı bir duruş sergilemektedir. Fransa'da terör yanlısı Cezayirli bir şahıs, terörizm ile ilgili bir davada mahkûm edilmeden önce kaçtığı Slovakya'ya sığınma talebinde bulunmuş ancak Slovakya şahsı sınır dışı etmiş ve ülkesi olan Cezayir'e geri göndermiştir. (T.C. Adalet

Bakanlığı, 2016) Slovakya da diğer AB ve NATO ülkeleri gibi PKK'yı terör örgütü olarak kabul etmekte olup PKK sempatizanlarının taşkınlıklarına müsaade etmemekte, yeri geldiğinde de tutuklamaktadır. (Europol, 2008) Avrupa ülkeleri içinde, teröre ve teröristlere karşı en dik duran, hukuka ve karşı devlete saygılı olan devlet olarak değerlendirilmektedir.

4.25. Bulgaristan

Eski Doğu Bloku ülkesi olan ülke, Sosyalizmden sonra batı demokrasisi ve batı hukukuna tabi olmuştur. Küresel teröre bakışını da o minvalde değiştirmiş, 11 Eylül Saldırıları mihenk taşı kabul etmiştir. Özellikle 2000'li yılların başında hem yönetim hem güvenlik algılamalarını içinde bulunduğu batı dünyasına endekslemiştir. İslami Terörizm, Aşırı Sağ ve Aşırı Sol akımlar küresel tehdit olarak algılanırken Futbol Terörü de ciddi şekilde ele alınmaktadır. Futbol sahaları, farklı düşünce ve inanç yapısına sahip kişilerin rekabet alanı olarak algılanmaktadır. Ülkede azınlık olarak yaşayan Türklerin genel inancı olan Hanefi/Sünni inanç bir sorun olarak görülmezken, Ortadoğu kaynaklı aşırı İslamî akımlar tehdit olarak kabul edilmektedir. Eskiye özlem duyan sol oluşumlarda en az sağ ve İslami Terör kadar risk kabul edilmektedir. AB içinde Güney Kıbrıs'tan sonra en çok solcunun yaşadığı ülkedir. (CSD, 2015)

Bulgaristan'ın PKK ile ilişkilerini de iki döneme ayırabiliriz. Sosyalist dönem, örgüte destek verdikleri dönemdir ve demokratik dönem, kayıtsız kaldığı dönemdir. Terörist başı Apo, örgütün kuruluş sürecinde, anlaştığı, destek aldığı, vakıf ve dernek kurarak para topladığı ülkeler arasında saymaktadır. Ancak 1998 yılında Türkiye, Romanya ve Bulgaristan, Cumhurbaşkanları düzeyinde Balkan Zirvesinde anlaştı ve PKK'ya desteklerini kestiler. (Türk, 2018)

4.26. Arnavutluk

Ülke, BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisi'ne uygun olarak hem yurtiçinde hem de yurtdışında terörizmle ve şiddet yanlısı aşırı uçlarla mücadele etmekte ve BMGK'nın çalışmalarına da katılmaktadır. Arnavutluk genelinde terör olayı olmamakla birlikte, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'dan kaçak göçmenlerin arasında gelen teröristlerin rotası üzerindedir. Ülkedeki en büyük tehdit olarak, İran destekli Mücahit-i Halik (Mujahedeen-e Khaleq) örgütü görülmektedir. (US Government, 2021) Terör örgütleri

tarafından geçiş güzergâhı olan ülkede mali disipline yönelik çalışmalar pozitif eğimle devam etmektedir. (MONEYVAL, 2022)

4.27. Hirvatistan

2009’da NATO ve 2013’te AB  yesi olan ülke, ittifak kurduğu örgütler içinde iyi seviyede ilerleme kaydetmiştir. Yugoslavya’nın dağılma sürecini ve iç savaşı yaşayan  lke, Batı Dünyası’na tam entegre olmayı başarmıştır. NATO ve AB ilkeleri çerçevesinde hareket eden ülke, kendi içinde karşılaşmasa dahi aşırıcılığı ve İslami Radikalleri tehdit olarak değerlendirmektedir. Terörizmin yanında kitle imha silahlarının dağıtılması ve düzensiz g  de tehdit olarak algılanmaktadır. Katıldığı ittifaklardan dolayı PKK’yı T  olarak kabul etse de tehdit olarak değerlendirmemektedir. (Croatia Presidency, 2017)

4.28. Karadağ

Bir milyonu bulmayan nüfusu ile dünyanın en sorunlu bölgelerinden biri olan Balkanların ortasında yer alan ülke, önce Yugoslavya’nın parçalanması sürecine girdi ve iç savaş yaşadı. Daha sonra Sırbistan ile yeni bir devlet kurdu ancak ondan da ayrıldı. Kosova Savaşı, hükümet değişimleri, AB  yelik süreci derken 2017’de NATO’ya katıldı. (US Government, 2022) NATO’ya katılım süreci en kolay olan ülke olarak değerlendirilmektedir, çünkü Rusya’nın elinden alınan Avrupa’daki son iki kaleden biridir.

Doğu yanlısı tutuma rağmen batılı müttefikleri ile hareket etmekte ve tam olmasa da koordineli çalışmaktadır. NATO’ya dâhil olması sebebi ile terör örgütlerine yaklaşımı ittifak gibidir. PKK’yı örgütten dolayı tanımaktadır. Terör ve diğer konularda Batı Dünyası’nın beklentilerini tam olarak karşılayamamakla birlikte ufak çaplı ilerleme göstermiştir. (European Comission, 2022)

4.29. Kuzey Makedonya

BM ve NATO  yesi olan ülkede kendi içinde terör eylemlerine sahne olmamıştır. Ülkede en büyük terör tehdidi olarak özellikle Irak ve Suriye’den geri dönen DEAş militanları ve aileleri kabul edilmektedir. Ayrıca,   nc  ülkelerden deport edilen militanlar ve aileleri de diğer bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. (US Government, 2021) Bu tehditler ile mücadele etmek için hükümet tarafından ittifak kurduğu örgütlerin kararları ile uyumlu 2018-2022 Ulusal Terörle Mücadele Stratejisi

yayınlanmış, terörle ilişkili kişiler için radikalleşmeyi önleme, rehabilitasyon ve yeniden entegrasyona yönelik ulusal ve bölgesel programlar geliştirilmiştir. Ayrıca, Ortodoks Cemaati ve Müslümanlar arasında diyalog ve işbirliği sağlanmıştır. (Shikov ve ark., 2023)

Hükümet, AB'nin 14 Ocak 2020 tarihli yayınlanan terörle mücadele tedbirleri kapsamında güncellenen Konsey Kararına katıldığını bildirdi. Güncellenen liste'de PKK ile bağlantılı terör örgüt ve grupları; Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (KADEK), Kürdistan Halk Kongresi (KONGRA-GEL), Teyrbazen Azadiya Kurdistan, Kürdistan Özgürlük Şahinleri (TAK), Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP/C) ve Dev Sol'da yer aldı. (Yeni Balkan, 2020)

4.30. Finlandiya

Eski AB yeni NATO üyesi olan ülkede, Rusya ve Çin kaynaklı tehditler öncelikli tehdit olarak kabul edilmektedir. El Kaide ve DAESH gibi dini motifli terör örgütleri yüksek ölçekli, PKK ise düşük ölçekli terör örgütü olarak değerlendirilmektedir. (SUPO, 2022) Ülke, BM, AB ve NATO ile birlikte uluslararası hukuka uygun olarak oluşturulan koalisyon ve görevlere aktif olarak katılmakta ve uluslararası barışa katkı sağlamaktadır. (Finnish Government, 2020) Finlandiya'nın PKK'yı hem terör örgütü hem tehdit olarak görmesi ve buna yönelik somut adım atması sonucu Türkiye tarafından NATO üyeliğine kabul anlaşması onaylanmıştır. (Gardner, 2023)

4.31. İsveç

Terörizm ve Aşırıçılık hem uluslararası barışı hem de toplumun huzur ve refahını tehdit ettiği kabul edilmektedir. Her geçen yıl, Radikal İslamî örgütler tarafından birçok ülkede terör saldırıları gerçekleştirilmekte, diğer Avrupa ülkeleri gibi İsveç'in de bu saldırılardan etkilendiği kabul edilmektedir. (Sweden PM, 2021) Radikal İslami örgütlerin yanında Aşırı Sağcı ve Aşırı Solcu örgütlerde tehdit kabul edilmektedir. Gerek ülke içindeki gerekse küresel tehditler ile mücadelede BM Şartına ve AB Güvenlik Direktifine uygun hareket edilmektedir. Uluslararası barışa zarar verdiği değerlendirilen Rusya ve Belarus'a yaptırım uygulanırken, Ukrayna'ya da her türlü yardım yapılmaktadır. NATO'nun anlaşma şartları yerine getirilmekte ve üyelik sürecinin tamamlanacağı değerlendirilmektedir. (Sweden MFA, 2023)

1960’larda başlayan göç ile birlikte ülkeye gelen insanlar arasında zemin bulan PKK, özellikle Arap Baharından sonra ülke içerisinde PYD/YPG adı altında birçok faaliyet yürütmüş ancak çoğu kez İsveç Hükümeti tarafından göz yumulmuştur. Zaman zaman değişen hükümetler, PKK’nın faaliyetlerine müsaade etmemiş, bu seferde örgüt 1986 yılında olduğu gibi Başbakan Olof Palme’yi suikast sonucu katletmiştir. (Yeşiltaş, 2019)

NATO Üyesi Ülkelerin, UA Terörizme ve PKK UA Terör Örgütüne bakış açılarının incelenmesi ve analiz edilmesi sonucu aşağıda sunulan Tablo 4.1’deki bilgiler elde edilmiştir:

Tablo 4.1. NATO Üyesi Ülkelerinin Terörizme ve PKK UA Terör Örgütüne Yaklaşımları

El Kaide, DEAŞ ve Uzantılarını Terör Örgütü veya Tehdit Olarak Gören	Hizbullah ve İran Devrim Muhafızlarını Terör Örgütü veya Tehdit Olarak Gören	Rus Yayılmacılığını Terör Örgütü veya Tehdit Olarak Gören	IRA, ETA, Nazi veya Diğer Terör Örgütlerinden Birini Tehdit Olarak Gören	PKK’yı Terör Örgütü Olarak Gören	PKK’yı Tehdit Olarak Gören
ABD, BK, Fransa, İtalya, Hollanda, Norveç**, Kanada, Belçika, Lüksemburg, Portekiz, Danimarka, Almanya, İspanya, Polonya, Estonya, Romanya, Letonya, Litvanya, Slovenya, Slovakya, Bulgaristan, Arnavutluk, Hırvatistan, Karadağ, Kuzey Makedonya, Finlandiya, İsveç, Türkiye.	ABD, Arnavutluk.	Kanada, Polonya, Estonya, Letonya, Litvanya, İsveç.	BK, Almanya, İspanya.	ABD*, Fransa, İtalya, Hollanda*, Kanada, Belçika, Lüksemburg, Portekiz, Danimarka, Yunanistan, Almanya, İspanya, ~~Çekya~~ , Macaristan, Polonya, Estonya, Romanya, Letonya, Litvanya, Slovenya, Slovakya, Bulgaristan, Hırvatistan, Karadağ, Kuzey Makedonya, Finlandiya, İsveç, Türkiye.	Romanya, Finlandiya, Türkiye.

NATO Üyesi Ülkelerin, UA Terörizme ve PKK UA Terör Örgütüne bakış açılarının incelenmesi ve analiz edilmesi sonucu oluşturulmuştur.

Yapılan inceleme ve elde edilen tablonun analiz edilmesi neticesinde; her devletin ayrı ayrı risk ve tehdit değerlendirmesi yaptığı; devletlerin yapmış olduğu risk ve tehdit değerlendirmeleri sonucu direk tehditleri ve UA barışa karşı meydana gelebilecek risk ve tehditleri belirledikleri; risk ve tehdit belirlemesi yaparken, öncelikle ittifak yaptıkları örgütlerin kararlarını, daha sonra da gerek siyasi gerekse ticari ilişki

kurdukları büyük güçler olarak değerdendirilen devletlerin yaklaşımlarını esas aldıkları değerdendirilmektedir.

5. NATO ÖRGÜTÜNÜN TEHDİT ALGISI VE ZAMAN İÇİNDE DEĞİŞİMİ

Kuruluş anlaşmasında sosyal, siyasal, hukuki hatta ekonomik bir anlaşmaymış gibi algılansa da NATO bir “güvenlik” teşkilatıdır. Bireylerin, toplumların ve devletlerin zaman içinde dostları gibi düşmanları da değişebilir. Aynı şekilde, bu yapıların daha geniş hali olan NATO’nun da risk ve tehdit değerlendirmesi değişmiştir ve bundan sonra da değişecektir. Kısacası, dünya üzerinde değişim devam ettiği sürece canlı bir organizma olan NATO’da da değişim ve gelişim devam edecektir. (Biçer, 2019)

NATO’daki bu değişimi Vaşington Anlaşmasından başlamak üzere NATO tarafından kabul edilen ve yayınlanan stratejik hatta politik seviyedeki belgelerde görmemiz mümkündür. Bu belgelerin yanında, zaman zaman örgütün gidişatındaki kaymaları düzeltmek için yayınlanan raporları incelemenin de faydalı olacağı değerlendirilmektedir. NATO kurucu anlaşmasının örgütün o dönemki; “risk değerlendirmesi, tehdit algılaması ve alınacak tedbirlerin bir özeti” olduğu, daha sonraki dönemde kabul edilen ve yayınlanan önemli belgelerin de dönem dönem incelenmesi gerektiği kıymetlendirilmektedir.

Literatürde stratejik değerlendirmeler genel olarak “Soğuk Savaş ve Soğuk Savaş Sonrası” olmak üzere iki dönemde değerlendirilirken, bunlara “11 Eylül Sonrası Dönem” olarak 3. Dönemi ekleyerek üç dönemli değerlendirme de yapılmaktadır. (Ereker, 2019) Rusya’nın saldırması ile başlayan Ukrayna Savaşı ve gerek Pasifikteki gerekse Afrika’daki gelişmeler sebebiyle “Gerginlik Dönemi” yani 4. döneme girildiği değerlendirilmektedir. Ek-3’de sunulan Zirveler ve önemli olaylar ışığında kabul edilen ve yayınlanan stratejik belgelerin dönemlere göre dağılımı şu şekildedir:

5.1. Soğuk Savaş Dönemi

Döneme adını veren Soğuk Savaş tabiri, Anglo-Amerika Bloğu ile Sovyet-Çin Bloğu arasında 1947 yılında Truman Doktrini’nin ilan edilmesinden 1991 yılında Sovyetlerin parçalanmasına kadar devam ettiği farz ve kabul edilen çok yönlü gerginlik dönemine verilen addır. Bazı görüşlere göre dönem, Churchill’in Trumana, Sovyetler’in üzerine demir perde ile örtmesinden bahsettiği mektup ile bazı görüşlere göre ise Churchill’in 1946’da yaptığı Sovyetlerin üzerine demir perde çekilmesine ilişkin konuşması ile

başlamıştır. (Erhan, 2018) Dönemin değişen şartları da göz önüne alındığında bu dönemde altı adet stratejik belge yayınlandığı değerlendirilmektedir.

5.1.1. 1950 Yılı Stratejik Konsepti (Kuzey Atlantik Bölgesinin Savunması İçin)

Kurucu anlaşmanın hemen akabinde, 1949 yılının 1 Aralığında yazımına başlanan rapor, 6 Ocak 1950’de NAC tarafından onaylandı ve ilk Stratejik Konsept olarak yayınlanmıştır. İlk belgede, örgütün temel işlevinin “caydırıcılık” olduğu ve örgütün herhangi bir saldırı olması durumunda “kuvvet kullanmaya başvurabileceği” belirtilmiştir. İki temel hedef belirlenmiş olup özetle;

- Kuzey Atlantik bölgesinde bağımsızlık ve istikrarın korunması maksadıyla, barış zamanından itibaren, güçlü bir caydırıcılık sağlamak için askeri ve ekonomik gücün koordine edilmesi,
- Düşman tehdidini bertaraf etmek maksadıyla, savaş durumunda kullanılmak üzere NATO üyelerinin askeri güçleri arasında koordineyi sağlayacak planlar geliştirmesidir. (NATO, 1949)

Her üyenin, kendi millî güç unsurları oranında (ekonomik, endüstriyel, coğrafi, askeri vb.) NATO bölgesinin savunmasına katkı sağlaması maksadı ile birbirlerini tamamlama ve üyeler arasında standardizasyonun sağlanması özellikle vurgulanmıştır. Ancak, ABD’nin NATO’yu salt bir güvenlik örgütü olduğunun dışına çıkarmak ve müttefiklerin ordularının emir komutasını almak istediği değerlendirilmektedir.

5.1.2. 1952 Yılı Stratejik Konsepti (Stratejik Rehber)

Kore’nin kuzeyinde bulunan Komünist yanlılarının 25 Haziran 1950’de güneyi işgale başlaması, NATO’nun kendi planlarını ve hazırlıklarını sorgulayıp gözden geçirmesine yol açmıştır. Bunun neticesinde NAC tarafından 1952 yılında yeni bir Stratejik Konsept kabul edilmiş olup “NATO Askeri Yapısının Etkinliği ve NATO Kuvvetlerinin Gücü” hususları üzerinde yoğunlaşmıştır. Genel olarak;

- Sovyet veya Doğu Bloğu ile Batı Bloğu tanımlanmış ve Türkiye, NATO üyesi olarak belirtilmiş, ayrıca bugünkü Tayvan yani Milliyetçi Çin ve Latin Amerika ülkeleri Batı yanlısı olarak gösterilmiş,
- Yugoslavya’nın başını çektiği tarafsız ülkelerin durumlarına değinilmiş,

- Sovyetlerin ve müttefiklerinin denizde ve karada üstün oldukları, herhangi bir saldırıda NATO'nun başta Akdeniz olmak üzere bütün müttefik topraklarında savunma hattı oluşturması gerektiği vurgulanmış,
- Örgütün üye ve alan olarak genişlemesi ile askeri gücün başındaki SACEUR'un savunma hususunda elinin güçlendiğine vurgulanmıştır. (NATO, 1952)

Bu belge yayınlanmadan önce, 1951 yılında Avrupa Müttefik Yüksek Komutanlığı kurulmuş olup komutanlığına da daha sonraları ABD Başkanlığı da yapacak olan Dwight Eisenhower getirilmiştir. (Pedlow, 2015) Yine batı bloğu içinde Kore Savaşı'na katılan Türkiye ve Yunanistan örgüte katılmış ve doğu kanadı güçlendirilmiştir. (Binder, 2012) 1952 Lizbon Zirvesinde de nitelikten ziyade nicelik olarak Doğu Bloğu karşısında dengelenme kararı alınmıştır. (Chourchoulis, 2010) Bütün bu gelişmeler neticesinde, belgelere girmese de özellikle Asya'da terörizmin tohumlarının serpiildiği değerlendirilmektedir.

5.1.3. 1956 Üç Akil Raporu (Üçlü Komite Raporu)

Norveç Dışişleri Bakanı Halvard Lange, İtalya Dışişleri Bakanı Gaetano Martino ve Kanada Dışişleri Bakanı Lester B. Pearson tarafından hazırlanmıştır. Amacı, “askeri olmayan alanlarda” NATO üyeleri arasında “işbirliğinin” geliştirilmesi ve genişletme konusunda Konsey'e tavsiyede bulunmaktır. Rapor hazırlanmadan önce resmi ve gayri resmi birçok toplantı yapılmış, üye ülke dışişleri bakanları üzerinde anketler uygulanmış ve bir tavsiye kararına ulaşılmıştır. Durum değerlendirmesi neticesinde;

- Fransa tarafından Afrika'daki belirsizlik ve değişim vurgulanıp, Almanya'dan birlik kaydırılması tavsiye edilmiş,
- Türkiye tarafından Ortadoğu'da Sovyetlerin nüfuz etme gayreti içinde olduğu ve Bağdat Paketi'nden başka karşı koyacak enstrüman olmadığı belirtilmiş,
- ABD tarafından İsrail ile Arap komşuları arasında gün yüzüne çıkmamış sorunlar, Afganistan, Pakistan ve Hindistan'daki durumun kötüleştiği ve Pasifikte Çin'in saldırganlığına bağlı olarak Japonya ve Tayvan'ın yaşaması muhtemel sıkıntılar dile getirilmiştir. (NATO, 1956)

Rapor, müttefikler arasında diyalogun en alt seviyede olduğu Süveyş Krizi'nin savaşa dönüşmek üzere olduğu dönemde kabul edildi. NATO, 1948 sonrası süreçte ilk defa

politik yönünü kuvvetlendirme ihtiyacını resmi olarak kabul etmiştir. Ayrıca Rapor, üyeler arası diyalog ile ekonomik, teknoloji ve kültürel alanlarda işbirliği önerileri ortaya koymuştur.

Görüldüğü üzere, dönemin gerçekleri göz önüne alındığında, başta Ortadoğu, Kuzey Afrika, Ortaasya ve Pasifik'te I. Dünya Savaşı ile başlayan, II. Dünya Savaşı ile sönen ve Soğuk Savaş ile alevlenen ve bugün dahi devam eden gerginlikler, anlaşmazlıklar, çatışmalar ve bugünkü manada algılanmasa da **“terörizmin”** ilk defa tespit edilip, değerlendirilip kaleme alındığı belge olarak Üçlü Komite Raporu kıymetlendirilmektedir.

5.1.4. 1957 Stratejik Konsepti

Dünya ticaretini etkileyen, Mısır ile BK arasındaki Süveyş Kanalı Krizi ve Sovyetlere karşı Macaristan'da başlayan isyandan sonra, değişen durumlar ışığında, Doğu Bloku ile her yerde ve sahip olunan her imkân ile savaşmayı esas alan “Kitlesel Misilleme” stratejisi ilk olarak ilk NATO SACEUR'u ve dönemin ABD Başkanı Dwight David Eisenhower'ın dışişleri bakanı olan Allen Dulles tarafından gündeme getirilmiş ve NATO yönlendirilmiştir. (Barlow, 1972) Daha sonra yapılan görüşmeler neticesinde NAC tarafından kabul edilen ve yayınlanan belgede;

- Müttefiklerin, millî güç unsurları ile doğru orantılı olarak barışın korunması için her türlü tedbiri alması gerektiği,
- NATO Güvenlik Teşkilatının savunma prensipleri,
- ABD ile birlikte BK ve Kanada birliklerinin Avrupa'da kalmaya devam edeceği,
- Sovyetlerin, Batı Bloğunun sahip olduğu konvansiyonel ve özellikle kitlesel silah sistemlerinden çekindiği ancak sahip olunan silahların amacının olası bir savaşın doğuşunu önlemek olduğu,
- İskandinav ülkeleri İsveç ve Finlandiya'nın bulundukları konumlarından dolayı İttifak için önem arz ettikleri ve örgüte dahil edilmeleri gerektiği belirtilmiştir. (NATO, 1957)

Görüldüğü üzere, ABD ve BK'nın istekleri ve emelleri doğrultusunda örgüt yönlendirilmektedir. Süveyş meselesinin sözde güvenlik teşkilatı olan NATO ile bir ilgisinin olmadığı, “Ruslar geliyor” havası yaratılarak hem kuzey bölgede genişlemek

hem de her yönüyle Avrupa’da kalmaya devam etmek istedikleri, bu amaçlarını yerine getirirken de düşmana olduğu kadar dostu da aba altından sopa gösterdikleri değerlendirilmektedir.

5.1.5. 1966-67 İttifak’ın Gelecekteki Görevlerine Dair Rapor (Harmel Raporu)

Dönemin Fransa devlet başkanı Charles de Gaulle, “ABD’nin Nükleer Silahlar konusunda NATO’ya ve Avrupa devletlerine verdiği sözleri tutmayabileceğini” düşünerek NATO’nun önce nükleer kanadı ile ilgili rahatsızlıklarını dile getirdi; daha sonra da Anglo-Amerikalıların emir komutadaki adaletsizliklerinden dolayı Fransa’nın askeri kanattan çekildiğini deklare etti. (Demirkıran, 2007) Nükleer yarışın hız kazandığı bu dönemde, işlerin rayından çıkmasının arefesinde, Belçika DİB Pierre Harmel önderliğinde hem örgütün ilk yirmi yılının muhasebesini yapmak hem de geleceğine yön vermek maksadıyla bir rapor hazırlandı. Yayınlanan raporda önem verilen hususlar;

- Doğu Bloğu ile Batı Bloğunun ilişkileri,
- İttifak üyelerinin birbirleri ile ilişkileri,
- NATO’nun genel savunma stratejisi,
- İttifak dışı devletlerle ilişkilerdir. (NATO, 1967)

Rapor sayesinde, ittifakın kendi içinde yaşadığı sorunları büyük oranda hallettiği, bağlantısız ve tarafsız devletlerle ilişkileri geliştirdiği, karşı tarafın üstünlük sağlamasının askeri yolla değil diplomatik ve siyasi vasıtalarla olabileceği değerlendirilmektedir. Dönemde meydana gelen gelişmeler ve Fransa’nın tepkisi fazla bir şeyi değiştirmede, Belçika DİB’ni gibi Anglo-Amerikan olmayan birine hazırlatılan raporla ABD ve BK temizlendiği, De Gaulle’ün de günah keçisi yapıldığı kıymetlendirilmektedir.

5.1.6. 1968 Stratejik Konsepti

1967’de kabul edilen Harmel Raporuna istinaden NATO, “Kitleli Misilleme” stratejisini kademeli olarak bırakma ve onun yerine daha yumuşak “Esnek Mukabele” stratejisini uygulamaya başladı. Soğuk Savaş’ın son stratejik konsepti olan belge 1967

sonlarına doğru Fransa'nın üyesi olmadığı Savunma Planlama Komitesi⁸ Savunma Planlama Komitesi (Nucleer Planning Comitee-DPC) tarafından kabul edildi ve 1968 yılının 16 Ocak günü yayınlandı. Doğu Bloğundan gelebilecek herhangi eylem veya saldırıya karşı geliştirilen yeni stratejinin aşamaları;

- Direk yapılabilecek bir saldırıya karşın “Doğrudan Savunma”,
- Tehlikeyi ber taraf etmek maksadıyla “Sınırlı Güç Kullanma veya Saldırı”,
- Artan saldırılara karşı korunmak maksadıyla “Konvansiyonel ve Kitleseel Genel Karşılık”,
- Son olarak, ittifak alanının korunması maksadıyla “Kararlı Saldırı veya Genel Karşı Taarruz” şeklinde belirlenmiştir. (NATO, 1968)

Füze Krizleri, Afrika'da yaşanan krizler, uzaydaki gelişmeler ve Fransa'nın örgüt için tehdit oluşturması sonucu ABD Başkanı Nixon, dönemin ABD dış politikasını saldırgan tutumdan detante (yumuşama) politikasına çevirdi. (Hunt, 2015) Moskova ve Pekin'in güçlenmesi sonucu yumuşayan Anglo-Amerikan politikalar, NATO'ya da sirayet etmiştir. Sert güçle Doğuya üstünlük kuramayacağını anlayan ABD, Çin ve Sovyetlerle Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri (SALT) görüşmelerine başlamış ve anlaşmayı imzalanmış, Çekoslavakya'da Prag Baharı yaşanmış, SSCB ve Çin sorunları baş göstermiş ve son olarak iki Almanya, ABD, Fransa, Sovyetler Birliği ve Yugoslavya gibi karşıt ülkelerin katıldığı, bugünkü AGİT'in temellerinin atıldığı Helsinki'de AGİK düzenlendi. (Öcal, 2017) ABD ve onun güdümündeki NATO'nun stratejisi barıştan ziyade, ünlü düşünür Machiavelli'nin vurguladığı gibi, “barış dönemini savaşa hazırlık” olarak görmekten başka bir şey olmadığı değerlendirilmektedir. (Machiavelli, 1981)

5.2. Soğuk Savaş Sonrası Dönem

Soğuk Savaş'ın ne zaman bittiği, hala devam edip etmediği her dönemde tartışma konusu olsa da 1989 yılının 9 Kasım günü duvar resmen yıkılmış, bu olayın etkisi ile de

⁸ İttifak'ın birleşik askeri yapısı içinde 1963 yılında kurulan ve 2010'da kapatılan üst düzey karar alma organlarından biriydi. 1966 yılında Fransa'nın askeri kanadın dışına çıkması ile stratejik karar alma mekanizması konumuna gelen komite, Kuzey Atlantik Konseyi ve Nükleer Planlama Grubu gibi karar alma yetkisine sahipti. (NATO, 2023)

Varşova Pakt'nın ve Sovyetler Birliğinin dağılma sürecinin hızlandığı değerlendirilmektedir. (Marsili, 2021)

Duvarın yıkılmasının üzerinden daha bir ay geçmeden, karargâhta görevli Klaus Wittmann adında bir subaya, “Wittmann Raporu” (Wittmann Paper) olarak anılacak bir rapor hazırlatılır. Raporda, “Sovyetlerin tehdit olma özelliklerini kaybettiği, yeni ortaya çıkan tehditlerin daha zor öngörülebilir olduğu, NATO'nun askeri yapısının yeni tehditlere uygun hale getirilmesi gerektiği” vurgulanmıştır. Duvarın yıkılmasının senesi gelmeden de Londra Zirvesi yapılmış ve Londra deklarasyonu yayınlanmıştır. Bunda da “NATO'nun en iyi savunma örgütü olduğu, yeni dönemde büyük bir dönüşüm olacağı ve kuvvet azaltıp Sovyetler Birliği ile ilişkilerin geliştirileceği” vurgulanmıştır. (Türker, 2019) Bu dönemde iki adet stratejik konsept yayınlanmış ve ikisinde de saldırgan tutumdan “savunmacı, işbirlikçi ve diplomatik” tutuma kayma gözlenmiştir. Bu dönemde NATO özel şirket gibi “liberal” ve bir vakıf gibi “yapısal inşacı” bir yaklaşımla yönetildiği değerlendirilmektedir.

5.2.1. 1991 Stratejik Konsepti

1991 Stratejik Konsepti, önceki stratejik belgelerden büyük oranda farklıydı. Öncelikle, çatışmacı olmayan ancak esas maksadı toplu savunma olan, eski düşman olarak tabir edilen Doğu Bloğu ülkeleri ile ortaklık ve işbirliği yoluyla başta Kıta Avrupa'sı olmak üzere tüm dünyanın hatta uzayın güvenliğini sağlamaya ve güçlendirmeye çalışılmak hedeflenmiştir. Bunun yanında barış ve istikrarı korumak için nükleer gücün kullanımı söz konusu dahi olmamıştır. Yayınlanan konseptte özetle;

- Avrupa'da, anlaşmazlıkların demokratik kurumlar tarafından barışçıl yollarla çözüme kavuşturulması,
- NATO Antlaşması'nın 4. Maddesinde öngörülen, üyelere karşı tehdit oluşturan olası durumların öncelikle istişare edilmesi,
- Müttefiklerden herhangi birinin toprak bütünlüğüne yapılabilecek bir saldırıya karşı öncelikle caydırıcılık sağlanması ve uygun şekilde savunulması,
- Kıta Avrupası'ndaki stratejik ve politik dengenin korunması hususlarına yer verilmiştir. (NATO, 1991)

Doğu Bloğunun dağılma sürecinde bulunduğu bir dönemde Batı Bloğu çıkabilecek çatışmaları körüklemek yerine diplomasi ve müzakere yolu ile kendi isteklerini dayattığı değerlendirilmektedir. Konseptin kabul edilmesinin neticesinde,

- 1991’de Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi (NACC) kurulmuş, 1997’de eski Doğu Bloğu ülkelerinin de üyesi olduğu Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi (EAPC)’ye dönüşmüş, (NTI, 2023)
- 1994 Brüksel Zirvesinden sonra Rusya ve Belarus başta olmak üzere Eski Sovyet Bloğu ülkeleri ile işbirliği sağlamak maksadıyla 1994’de Barış İçin Ortaklık (BİO) programı başlatılmış; yeni üyeler için 1996’da genişleme programı başlatılmış; 1997 Madrid Zirvesi sonrası Barışı sağlamlaştırmak için NATO-Rusya Daimi Ortaklığı ve NATO-Ukrayna Komisyonu kurulmuş; 1999 Washington Zirvesi sonrasında eski Doğu Bloğu Polonya, Macaristan ve Çekya ittifak’a süratle dahil edilmiş, (Simon, 1999)
- Helsinki’de 1975 yılında başlayan AGİT süreci, 1990’larda yapılan bir dizi anlaşma ve neticesinde START’ın uygulanması ile Batı açısından Avrupa’nın bölünmemesini sağlamıştır. (CSCE, 1992)

Batı için işler yolunda giderken Doğu açısından sonuç tam bir kaos haline gelmiş, bugün dahi doğu Avrupa’da yaşanan terörizm, çatışma hatta savaşların tohumlarının atıldığı değerlendirilmektedir.

5.2.2. 1999 Stratejik Konsepti

İttifakın 40. yılına girerken güvenlik ortamı değişmiş, Doğu Bloğu tehdit olarak kabul edilmekten vazgeçilmiş ve Avrupa-Atlantik merkezli bir yapı ortaya çıkmıştır. Realist politikalardan daha çok liberalist ve konstrüktivist politikalara geçilmiştir. Tehdit algılanmasında Rusyanın yerini potansiyel terör grupları almış; göç hareketleri Çin’den daha riskli olmaya başlamıştır. Örgütün başa çıkması gereken problem sahaları olarak;

- Devletler üzerindeki orantısız siyasi baskı,
- Değişik bölgelerde gerçekleşen insanlığa karşı işlenen ihlaller,
- Dini motifli ve etnik yapıyı esas alan bölgesel çatışmalar,
- Düzensiz göç ve demografik hareketler,
- Ekonomik ve mali sorunlar,

- Terörizm olarak belirlenmiştir. (NATO, 1999)

Daha önceki konseptte “Terörizm” vurgulansa da ilk defa tehdit olarak değerlendirilmiştir. Her ne kadar bu dönem için Batı Dünyasının en güçlü olduğu dönem olsa da ittifak Avrupa’yı korudu şeklinde söylemlerde bulunsa da Somali ve Ruanda gibi Afrika ülkelerindeki kıyım, Bosna ve Kosova’da soykırıma varan yaşanan acıların görmezden gelindiği bir dönem olmuştur. İşte bu anarşi ortamında atılan tohumlar, meydana getirilen küçük yapılanmalar “küresel teröre” evrilmiş ve en başta Batı Dünyasını hedef almaya başlamıştır. Bu belgeye girmeden önce de ülkeler terörizmle mücadele etmekte idi ancak terörizmin emperyal bir olgu olduğunu kabul etmediler. Her bir ülke tarafından, küçük veya büyük her bir terör örgütünün aynı zamanda küresel bir terör örgütü olduğunun kabul edilmesi, desteklenmemesi ve mücadele edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

5.3. 11 Eylül Sonrası Dönem

11 Eylül 2001’de dört adet uçak kaçırdı. Bu uçaklardan biri Pentagon’a, ikisi Dünya Ticaret Merkezi’ne ve dördüncüsü de belirsiz bir istikamete yönlendirildi. Üç saldırı hedeflerini bulurken son uçak vurulmak suretiyle hedefine ulaşmadan imha edilmiştir. 9/11 saldırılarının sorumlusu olarak 1980’lerin sonunda Afganistan’da kurulan El Kaide UA TÖ ve örgütün Suudi kökenli elebaşısı Usame bin Ladin olduğu değerlendirilmiştir. (National Comission, 2002)

Meydana gelen olaylara ilk tepki ABD’den verildi ve ABD’nin üyesi olduğu bütün örgütler devreye girmiştir. NATO ilk tepki veren örgüt olup tarihinde ilk defa meşhur 5. Maddeyi işletmiştir. (Karaosmanoğlu, 2014) İşte yıllardır var olan terör ve teröristler, ABD gibi bir süper gücü vurunca, terör eylemi UA barışa karşı işlenmiş olduğu kabul edilip derhal tüm dünyanın harekete geçmesi sağlanmış olduğu kıymetlendirilmektedir. Bu olaydan sonra takınılan tavır realist yaklaşıma geri dönüldüğü olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemde biri stratejik konsept olmak üzere iki belge yayınlanmıştır.

5.3.1. 2010 Stratejik Konsepti

11 Eylül Sonrası dönemde, dünya genelindeki belli başlı örgütü ilgilendiren güvenlik konuları;

- 2001’de ABD öncülüğünde NATO, Afganistan’a müdahalesi,

- 2002’de Prag Zirvesinde daha aktif bir yapıya kavuşmak, savunma imkânlarını geliştirmek maksadıyla ACT ve NATO Mukabele Kuvveti (NRF) kurulması kararının alınması,
- 2003’te ABD öncülüğündeki Koalisyon Irak’a müdahalesi,
- 2006 Prag Zirvesinde ‘Kapsamlı Politik Kılavuz’ belgesinin kabul edilmesi,
- 2008’de Rusya, Gürcistan’a müdahalesidir ve tüm bunların sonucunda NATO’nun Doğu Bloğu ile ilişkileri tekrar gözden geçirmesi gerektiği anlaşıldı. (Ereker, 2019)

2001 Afganistan ve 2003 Irak’ta meydana gelen olaylar ve müdahaleler öncesinde veya esnasında herhangi bir stratejik belge yayınlamayan örgüt 2010 yılında kabul edip yayınladığı belgede, gerek sorumluluk bölgesine gerekse dünya barışına tehdit olabilecek hususları şu şekilde belirlemiştir;

- Toplu can kayıplarına sebep olabilecek kitle imha silahlarının yayılması,
- Kitleler üzerinde baskı yaratabilecek terörizm,
- Devletlerin iktidarlarından kaynaklanan istikrarsızlık sorunları,
- Her türlü silah, patlayıcı madde, uyuşturucu madde ve göçmen kaçakçılığı.

Belirlenen bu sorunlar ışığında NATO, diğer konseptlerden farklı olarak kendi bölgesi ve insanların güvenliği için prensip halini alacak üç görev belirlemiştir. Bu görevler;

- Kollektif Savunma,
- Kriz Yönetimi,
- İşbirliğine Dayalı Savunmadır. (NATO, 2010)

Bu belge ile Rusya’nın ilk defa tehdit olarak görülmediği, onun yerini 1999 Konseptinde ilk defa yer alan “terörizm” meselesinin aldığı, terör örgütleri açıkça belirtilmese de söylemlerden El Kaide ve DEAŞ uzantılarının oldukları, belirtilen tehditler ile mücadelede kaynakların etkin bir şekilde kullanılması gerektiği değerlendirilmektedir.

5.3.2. NATO 2030 (Yeni Çağda Birliktelik)

2019 yılında Londra’da icra edilen NATO Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde, NATO Genel Sekreteri düzenlenen örgütün politik ve stratejik rolünün

güçlendirilmesine yönelik bir Değerlendirme Çalışmasıyla görevlendirilmiştir. (NATO, 2021)

Genel Sekreter gözetiminde çalışma neticesinde, örgüt, gelmiş geçmiş en başarılı şekilde çalışan uluslararası örgüt olarak gösterilmiş, geçmiş dönemde karşılaşılan zorluklar ile başarılı bir şekilde mücadele edildiği, bölgenin savunulmasının sağlandığı, varlık nedeni olan Doğu Bloğu tehdidinin sona erdirildiği, müteakiben Balkanlarda iki büyük savaşa ve soykırıma müdahale ettiği, Sovyetlerden ayrılan ülkelerle dahil yardım, ortaklık ve işbirliği yapıldığı ve bölgeye istikrar getirildiği, 11 Eylül Saldırılarından sonra başta Afganistan olmak üzere terörizm tehdidinin olduğu her yere müdahale edildiği, Rusya'nın Gürcistan ve Kırım'da yaptığı saldırganlığa karşı uluslararası hukuka uygun olarak kararlı ve birlikte bir tutum sergilendiği belirtilmektedir. (Türkiye DİB, 2020)

Özellikle Rusya'nın saldırgan tutumu, Çin'in Pasifik ve Afrika'da ağırlığını arttırması, terör örgütleri ve teknolojinin gelişimi göz önüne alınarak oluşturulan gelecekteki tehdit değerlendirmesinde;

- **Rusya,**
- Çin,
- Gelişen Yıkıcı Teknolojiler,
- **Terörizm,**
- İttifak'ın Güneyi yani MENA ve Sahel,
- Salahların Kontrolü ve Nükleer Caydırıcılık,
- Enerji Güvenliği,
- İklim Değişikliği,
- Başta Kadınlar olmak üzere Birey Güvenliği,
- Salgınlar ve Doğal Afetler,
- Hibrit ve Siber Tehditler,
- Uzay,

- Stratejik İletişim, Kamu Diplomasisi ve Dezenformasyonla Mücadele gibi hususlar belirlenmiştir. (NATO, 2020)

Genel Sekreterin yapmış olduğu çalışma neticesinde 360 derece esasına göre yakın ve uzak çevredeki risk ve tehditler değerlendirilmiş, 2010 yılında belirlenen görevler üzerinde revizyon yapılması ihtiyacı tespit edilmiş, genişleyen sorumluluk sahası ışığında planların güncellenmesi ve komuta kademesinin yetkilerinin artırılması sağlanarak salt savunma yerine proaktif tutum geliştirilerek “caydırıcılığın artırılması ve krizlerin önlenmesi” sağlanması hedeflenmektedir. (Biçer, 2022)

Belge esas alındığında, NATO’nun öncelikle müttefiklerin can ve toprak güvenliğini sağlamakla görevli olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda 11 Eylül terör saldırıları ile küresel bir tehdit haline gelen terörün, 1999 Stratejik Konseptinde kısmen, 2010 Stratejik Konseptinde ağırlıklı olarak yer aldığı, bundan sonra yazılacak stratejik belgelerde de yer alacağı değerlendirilmektedir.

5.4. Gerginlik Dönemi

5.4.1. 2022 Stratejik Konsepti

Yeni konsept 28-30 Haziran 2022 tarihleri arasında Madrid’de gerçekleştirilen zirvede kabul edildi. Konsept ile örgütün ana gayesinin ve en önemli sorumluluğunun “üyelerin toplu savunmasını sağlamak” olduğu, NATO Anlaşmasının 5. Maddesinin toplu savunmanın anahtarı olduğu vurgulanmıştır. 2010 Konseptinde belirlenen ve prensip halini alan üç görevde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu görevler;

- “Kollektif Savunma” yerine “Caydırıcılık ve Savunma” görevi,
- “Kriz Yönetimi” yerine “Krizi Engelleme ve Kriz Yönetimi” görevi,
- “İşbirliğine Dayalı Savunma” olarak belirlenmiştir. (Canikoğlu, 2022)

Yenilenen konseptte belirlenen tehditler;

- Ukrayna saldırısı ve saldırgan tutumunu devam ettirmesi sebebiyle Rusya,
- Kalıcı ve asimetrik tehdit olarak görülen Terörizm,
- Üstü kapalı emellerinden dolayı Çin,
- Nükleer kapasitelerini arttırması sebebiyle Çin, İran ve Kuzey Kore,

- Kimyasal silah kullanmayı devam ettirmeleri sebebiyle Rusya, Suriye ve Kuzey Kore,
- İklim değışikliğı,
- Siber ve Hibrit tehditlerdir. (NATO, 2022)

Son çeyrek asırda yaşanan olaylar göz önüne alınarak son kabul edilen stratejik belge incelendiğinde;

- Dünya genelinde Doğı Bloğı ve Batı Bloğı benzeri blokların oluşmaya başladığı,
- Terörizmle mücadele gibi düşük yoğunluklu muharebelerden savaşlara varan yüksek yoğunluklu çatışmalara geçilmeye başlandığı,
- NATO'nun yeni coğrafyalarda ve yeni aktörlerle ilişki kurma gayretinde olduğu,
- Tehditlerin klasik harekât ortamlarının yanında siber, elektromanyetik spektrum, uzay gibi ortamlardan da gelebileceğı,
- Çevresel felaketlere ve doğal afetlere karşı da hazırlıklı olunması gerektiğı değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak; yukarıda ayrı ayrı incelenen stratejik belgeler ışığında Tablo 5.1 sunulan bilgilere ulaşılabileceğı;

Tablo 5.1. NATO’nun Tehdit Değerlendirmesindeki Değişim

TEHDİTLER	1950 SK	1952 SK	Üçlü Komite R.	1957 SK	Harmel R.	1968 SK	1991 SK	1999 SK	2010 SK	NATO 2030	2022 SK
Terörizm							X	X	X	X	X
Rusya	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X
Çin		X	X							X	X
İran										X	X
Kuzey Kore										X	X
İklim Değişikliği										X	X
Siber Tehdit										X	X
Hibrit Tehdit									X	X	X

NATO tarafından kabul edilen ve yayınlanan Stratejik Belgelerin incelenmesi sonucu elde edilmiştir.

- Kurulduğu yıllarda, ABD’nin Avrupa’yı koruması düşünülürken, daha sonra riskler ve tehditler değişim göstermiş, önce yumuşama dönemine girilmiş, daha sonra terör merkezli tehditler sebebiyle Kıta Avrupa’sının yanında tüm dünya etki alanına dâhil edildiği,
- Sovyetler Birliği gibi büyük çaplı devlet yapıları tehdit olarak algılanırken, terör örgütleri gibi çok küçük yapılar tehdit olarak algılanmış; kullanılan enstrümanlar da konvansiyonel ve kitlesel imha silahlarının yanında el yapımı patlayıcılar, bilgisayar ve elektronik sistemler ile biyolojik ajanlar olduğu,
- Yeni kurulduğunda daha çok realist yaklaşımlar izlenirken zaman içinde liberalist, neorealist, neoliberalist, konstrüktivist ve neoklasik realist yaklaşımların ayrı ayrı veya birlikte uygulandığı,
- NATO ülkelerinin terörizme ve terör örgütlerine karşı risk ve tehdit değerlendirmesi, NATO’nun örgüt olarak risk ve tehdit analizi göz önüne alındığında NATO tarafından şu örgütler;

* İrlanda Kurtuluş Ordusu Örgütü (IRA - BK/İrlanda),

- * ETA (İspanya/Fransa)
- * PKK (Türkiye/Irak/İran/Suriye/Avrupa)
- * Hizbullah (Lübnan/Ortadoğu),
- * HAMAS (İsrail/Filistin),
- * Baader-Meinhof (Batı Almanya),
- * Brigade Rosse (İtalya),
- * The Weathermen (ABD),
- * FARC (Kolombiya),
- * Sendero Luminoso (Peru),
- * Boko Haram (Nijerya/Nijer/Çad/Kamerun),
- * Horasan İslam Emirliği (ISKP - Çin/Afganistan/Pakistan),
- * Çeçen Suç-Terör Bağlantısı (Rusya),
- * The D-Company (Kanada/ABD/Avustralya),
- * The Haqqani Network (Pakistan/Afganistan),
- * Eş-Şebab el-Mücahidin (El-Şebab - Somali),
- * El Kaide (Uluslararası),
- * DEAŞ/DAİŞ/İŞİD (Uluslararası) terör örgütü olarak kabul edildiği, (NATO, 2020)

- Bu terör örgütlerinin, zaman içinde değişen ideolojileri, etki alanları ve buna karşın NATO'nun terör örgütlerine bakış açıları incelendiğinde Tablo 5.2'de sunulan bilgilerin elde edilebildiği,

Tablo 5.2. NATO Tarafından Terör Örgütü Kabul Edilen Yapılar

Sıra	Adı	İdeolojisi	Etki Alanı	NATO Bakış Açısı
1	IRA	Etnik Ayrılıkçı Dini Motifli	Birleşik Krallık İrlanda	TÖ

		Aşırı Solcu		
2	ETA	Etnik Ayrılıkçı Aşırı Solcu	İspanya Fransa	TÖ
3	PKK	Etnik Ayrılıkçı Aşırı Solcu	Türkiye Suriye Irak İran Avrupa	TÖ
4	Hizbullah	Dini Motifli	Ortadoğu	TÖ
5	HAMAS	Dini Motifli Etnik Ayrılıkçı	Ortadoğu	TÖ
6	Baader-Meinhof	Aşırı Solcu	Almanya	TÖ
7	Brigate Rosse	Aşırı Solcu	İtalya	TÖ
8	The Weathermen	Anarşist	ABD	TÖ
9	FARC	Aşırı Solcu	Kolombiya Güney Amerika	TÖ
10	Sendero Luminoso	Aşırı Solcu	Peru	TÖ
11	Boko Haram	Dini Motifli	Nijerya Afrika	TÖ
12	AQIM	Dini Motifli	Kuzey Afrika	TÖ
13	ISKP	Dini Motifli	Çin Afganistan Pakistan	TÖ
14	The Chechen Crime-Terror Nexus	Etnik Ayrılıkçı	Rusya Kafkasya	TÖ
15	The D-Company	Anarşist Suç	Pakistan Asya Avrupa Amerika	TÖ

16	The Haqqani Network	Dini Motifli	Afganistan Pakistan Arap Yarımadası	TÖ
17	El-Şebab	Dini Motifli	Somali ABD	TÖ
18	El Kaide	Dini Motifli	Dünya	TÖ / Tehdit
19	DEAŞ/DAİŞ/İŞİD	Dini Motifli	Dünya	TÖ / Tehdit

NATO tarafından yayınlanan “Counter-Terrorism Reference Curriculum (CTRC)” incelenmesi sonucu elde edilmiştir. (NATO, 2020)

- İttifak tarafından, terör örgütü kabul edilen bu örgütlerden sadece **“El Kaide ve DEAŞ”** terör örgütleri UA barış ve güvenliğe tehdit olarak kıymetlendirilmiş, bu sebepten dolayı gerek ittifak üyeleri gerekse ittifakın kendisi tarafından her türlü tedbirin alındığı değerlendirilmektedir.

5.5. NATO’nun Uluslararası Terörizmle Mücadelesi ve Türkiye’nin Katkıları

NATO’nun bir örgüt olarak terörizmle ve terör örgütleri ile mücadelesi 11 Eylül Saldırılarından sonra 5. Maddenin işletilmesi ile başlamaktadır. (European Parliament, 2022) Müteakip dönemde üyelerin oy birliği, gerek BM’nin uygun bulması gerekse hükümetlerin rızasıyla, farklı ölçekte ve farklı katılım sağlanarak, ilk önce El Kaide’ye daha sonra da DEAŞ’a yönelik sırası ile şu operasyon ve faaliyetler icra edilmiştir:

5.5.1. Kartal Yardımı Harekâtı - Operation Eagle Assist

NATO’nun Ekim 2001 – Mayıs 2002 arasında terörle mücadelede ilk operasyonudur. ABD’nin talebi üzerine, **El Kaide** tarafından gerçekleştirilen saldırılardan sonra, hava desteği şeklinde icra edilmiştir. 13 NATO ülkesinden toplam 830 mürettebat iştirak etmiş ve 360’tan fazla sorti yapılmıştır. Türkiye tarafından genel karargâh desteği verilmiştir.

5.5.2. Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü - International Security Assistance Force/ISAF

ABD’ye yönelik yapılan 11 Eylül Saldırılarından sonra aynı yıl Afgan makamlarının talebi üzerine BM tarafından kurulmuştur. NATO, Ağustos 2003’te ISAF’ın emir komutasını almış ve 31 Aralık 2014’e kadar her yönüyle yönetmiştir. ISAF’ın misyonu,

Afganistan'ın **El Kaide** başta olmak üzere terör örgütleri tarafından kullanılmasını önlemek, ülke çapında demokratik kurumların işlemlerini sağlamak ve hukukun ve adaletin üstünlüğünü tesis etmek. Türkiye tarafından belli dönemlerde destek birliği seviyesi değişmekle birlikte 1 Tugay seviyesine kadar katkı sağlanmıştır. 2005 yılında ISAF'ın emir komutasını Türkiye devralmış ve bir yıl süreyle icra etmiştir.

5.5.3. Aktif Çaba Harekâtı- Operation Active Endeavour

11 Eylül Saldırılarından sonra Akdeniz'deki, başta **El Kaide** menşeli terörist faaliyetlerini caydırmak ve olası terör eylemlerine karşı müttefikleri savunmak amacıyla ABD öncülüğünde başlatılmıştır. 5. Madde kapsamında icra edildi. 2004 yılından itibaren NATO üyesi olmayan ortaklık ülkeleride katıldı. Bu bir 5. Madde yani toplu savunma operasyonuydu, bu sebeple başta sadece örgüt üyelerini kabul ederken 2004'ten itibaren dost ve müttefik devlet ordularının katılımını da kabul etmeye başladı. Türkiye tarafından en üst seviyede katkı sağlanmıştır. **Kasım 2016'dan itibaren Deniz Muhafızı Harekâtı-Operation Sea Guardian** adı altında aynı bölgede faaliyete devam edilmektedir. Türkiye, bu harekâta da en fazla katkı sağlayan ülkelerin başında gelmektedir.

5.5.4. NATO'nun Irak'ta Eğitim Görevi - NATO Training Mission in Iraq/NTM-I

2003 II. Körfez Harbi sonrası, bölgede baş göstermeye başlayan **El Kaide** uzantısı terör örgütleri ile mücadele edecek güvenlik güçlerine eğitim desteği vermeyi hedeflemiştir. Türkiye tarafından en üst seviyede katkı sağlanmıştır. 2011 yılında sonlandırılan görev, 2018 yılındaki Brüksel Zirvesinde alınan kararla, bu sefer DEAŞ'a karşı mücadele edecek güvenlik güçlerini eğitmek amacıyla **NATO Irak Görevi - NATO Mission in Iraq/NMI** adı altında Temmuz 2018'de tekrar başlatılmıştır.

5.5.5. Aden Körfezi'nde ve Afrika Boynuzu Deniz Sahasında Deniz Haydutluğu ile Mücadele

Uluslararası hukukta “deniz haydutluğu” terörist faaliyet olarak değerlendirilmektedir. (UN, 1982) Bu harekât üç safhada icra edilmiştir. Birinci safha **Müttefik Sağlayıcı Harekâtı - Operation Allied Provider** (Kasım 2008 - Aralık 2016) tarihleri arasında icra edildi. Amacı BM Gıda Programı ile bölgeye gönderilen yardım gemilerinin güvenliğini sağlamaktı. İkinci safha, ki bu birinci safhanın içinde kalmıştır, **Müttefik Koruyucu Harekâtı - Operation Allied Protector** (Mart 2009 - Ağustos 2009) tarihleri arasında icra edildi. Amacı, bölgedeki UA seyrüsefer ve deniz ticaret yollarının

güvenliğini sağlamaktı. Üçüncü safhası, **Okyanus Kalkanı Harekâtı - Operation Ocean Shield** (17 Ağustos 2009-15 Aralık 2016) tarihleri arasında deniz haydutluğu ile mücadele ve talep eden bölge ülkelerinin yeteneklerini geliştirmeyi hedeflemiştir. Türkiye, harekâtın 3. Safhasına katılmış olup, bölgedeki faaliyetlerine BM Kararları çerçevesinde devam etmektedir.

5.5.6. Kararlı Destek Harekâtı - Resolute Support Mission

ISAF'ın sona ermesi ile Ocak 2015-Eylül 2021 arasında, Afgan devletine ve güvenlik kuvvetlerine başta **El Kaide** ve uzantıları kaynaklı terörizm ile mücadele olmak üzere eğitim, koordinasyon ve danışmanlık yapmak maksadıyla NATO liderliğinde icra edilmiştir. Türkiye en üst düzeyde katkı sağlamış ve 2018 yılında, bir yıl süreyle emir komuta da etmiştir.

5.5.7. DEAŞ'la Mücadele

2016 yılında icra edilen **Varşova Zirvesi** ile **DEAŞ'a** karşı kurulan Küresel Koalisyon'a Havadan Erken İhbar ve Kontrol (AWACS) desteği verme kararı alınmıştır. 2017 yılında icra edilen **Brüksel Zirvesi'nde** alınan kararla Küresel Koalisyona verilen desteğin artırılması kararı alınmıştır. (NATO, 2020)

Sonuç olarak; NATO'nun Terörizm Tehdit değerlendirmesinin tekrar gözden geçirilmesi gerektiği ve terörizmle mücadele etmek maksadıyla NATO kuruluşunda olmayan gerekli birimlerin kurulması gerektiği değerlendirilmektedir.

6. PKK ULUSLARARASI TERÖR ÖRGÜTÜ

Türkiye’de Terörizm konusu gündeme gelince ilk olarak PKK UA TÖ gelse de bu örgüt gibi birçok yapı terör faaliyetinde bulunmaktadır. Bu örgütlerin bazıları dış kaynaklı UA alanda faaliyet gösterirken bir çoğu da diğer örgütlerden ayrılarak belli bölgelerde faaliyette bulunduğu değerlendirilmektedir.

Literatür ve kaynak taraması yapıldığında ülke genelinde faaliyet gösterme çabasında olan çeşitli inanç, ideoloji ve felsefeye sahip örgütler bulunduğu tespit edilmiştir. Yapılan değerlendirme neticesinde;

- Kürdistan Devrim Partisi (PŞK),
- PDK/Bakur,
- Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP/C),
- Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML),
- PKK,
- Hilafet Devleti (HD),
- El-Kaide,
- İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi (İBDA/C),
- Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP),
- Maoist Komünist Partisi (MKP),
- Tevhid Selam (Kudüs Ordusu),
- Hizbullah olmak üzere 12 TÖ’nün yayımlandığı tespit edilmiştir. (EGM, 2013)

Yine resmi olmayan internet kaynaklarında bu örgütlere ilave olarak; FETÖ, DEAŞ ve TAK olmak üzere 3 TÖ’nün ilave edildiği tespit edilmiştir. (wikipedia, 2023)

İçişleri Bakanlığının resmi kaynağında TÖ bağlantısı olup **“kırmızı, mavi, yeşil, turuncu, gri”** olarak sınıflandırılan ve aranan teröristlerin listeleri taranması neticesinde;

- PKK/KCK,

- Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP),
- Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP/C),
- Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML),
- Türkiye Komünist Emek Partisi/Leninist (TKEP/L),
- Hizbullah,
- Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği (TİKB),
- El-Kaide,
- Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C),
- İslamî Hareket Örgütü,
- Maoist Komünist Partisi (MKP),
- Devrimci Karargâh,
- Tevhid Selam (Kudüs Ordusu),
- DAESH,
- Fetullahçı Terör Örgütü / Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY),
- Marksist-Leninist Silahlı Propaganda Birliği (MLSPB),
- Şam Kurtuluş Heyeti (HTŞ),
- DKP/BÖG (Devrimci Komünarlar Partisi / Birleşik Özgürlük Güçleri) olmak üzere 18 TÖ'nün bulunduğu çıkarımı yapılmamaktadır. (İçişleri Bakanlığı, 2023) Bu örgütlerin çoğu bölgesel olmakla birlikte, PKK'nın da El Kaide ve DEAS gibi küresel çapta faaliyet gösterdiği değerlendirilmektedir.

6.1. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Tarihçesi

Örgüt, Marksist-Leninist ve etnik ayrılıkçı temelli ideolojiye dayananarak farklı isimlerde faaliyet gösterse de 1984 yılında eyleme geçmiştir. Bu eyleme geçiş tarihi ile kurulumunu tamamladığı değerlendirilmektedir. PKK, kuruluşundan itibaren onbinlerce kişinin hayatını kaybetmesine neden olan, eylemlerinde asker, polis, sivil, kadın, çocuk, cinsiyet, milliyet ve illiyet ayrımı yapmayan ve birçok devlet tarafından da kabul edilen eli kanlı bir terör örgütüdür. (Mango, 2005)

6.2. PKK ULUSLARARASI TERÖR ÖRGÜTÜNÜN FAALİYETLERİ

PKK UA TÖ'nün nihai hedefi, Türkiye'nin güneyi, Irak'ın kuzeyi, Suriye'nin kuzeyi ve İran'ın batısında sözde Birleşik ve Bağımsız Kürdistan Devleti kurmaktır. Bu nihai hedefe ulaşmak için, dört aşamalı bir politika takip etmiş ve bundan hiç vazgeçmemiş olup;

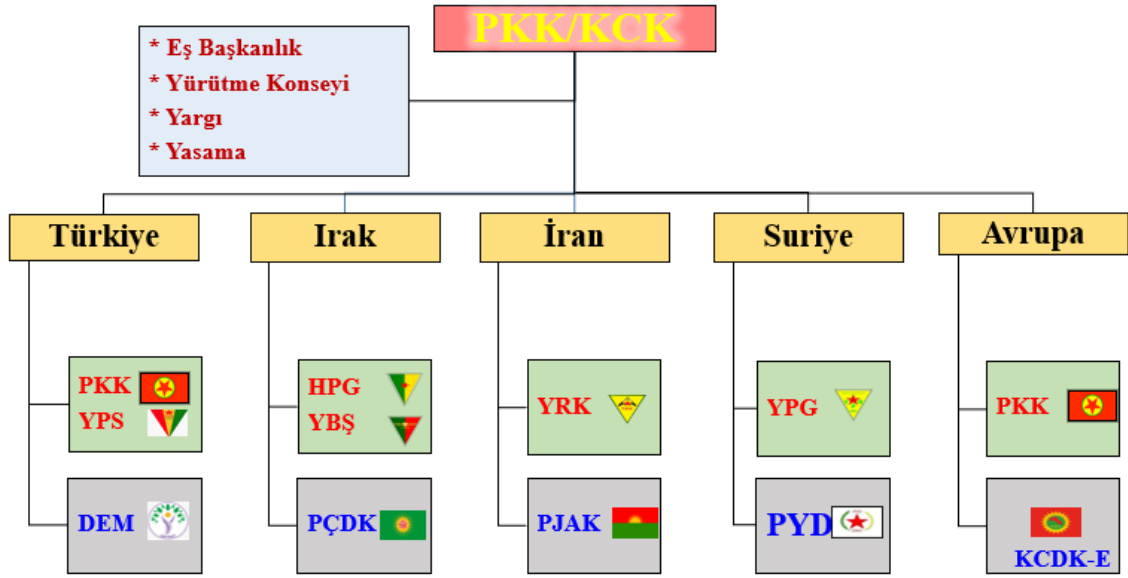
- Birinci aşamada; sözde Kürt halkı için sosyal, tarihi ve kültürel bazı kazanımlar amaçlanmış olup büyük oranda elde edildiği, (Sanyürek, 2021)
- İkinci aşamada; elde edilen kazanımları politik ve hukuki zemine taşıyarak özerk veya fedaratif bir yönetimin kurulmasını sağlamak; bu maksatla sempatizanlar, hedef ülkelerde seçimlere bağımsız adaylar, mevcut partilerle ortaklıklar veya siyasi parti olarak girmiş olup bölge ülkelerinde ve çeşitli Avrupa ülkelerinde seçilmeyi başardıkları; Suriye'nin bir bölümünde Batı'nın desteklediği SDC adıyla yarı özerk bir yapı kurulduğu, (SDC, 2015)
- Üçüncü aşamada; ülkemiz topraklarında sözde Kuzey Kürdistan'ın (Diyar-ı Bakur), Irak topraklarında sözde Güney Kürdistan'ın (Diyar-ı Başın), İran topraklarında sözde Doğu Kürdistan'ın (Rojilat) ve Suriye topraklarında sözde Batı Kürdistan'ın (Rajova) kurulmasının amaçlandığı, (Bila, 2004) ki bu amaç dahi onun yayılmacı ve küresel bir terör örgütüne evrildiğinin göstergesi olduğu,
- Son aşamada ise; bölgede kurulacak yapıların tek çatı altında birleştirilerek "Bağımsız ve Birleşik Kürdistan Devleti"nin kurulmasının hedeflendiği değerlendirilmektedir. (Bila, 2004)

PKK UA TÖ bu hedeflerine ulaşmaya çalışırken, terörizmin tanımında geçen silahlı ve silahsız olarak, asker, polis veya sivil vatandaş demeden zarar vermiş; ülkemize çok sayıda şehit ve en az iki katından fazla da yaralı zayıat verdirmiştir. Bunun karşılığında da 39.000 den fazla terörist etkisiz hale getirilmiştir. (MSB, 2023)

6.3. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Yapısı

Örgüt bu hedeflerine ulaşmaya çalışırken, örgüt yapılanmasını sürekli değiştirmekte; ihtiyaçlar ve kazanımlar doğrultusunda güncellemektedir. Irak'ın Kandil ve Gara Bölgelerini merkez kabul ederek merkez teşkilatını burada kurmuştur. Bu teşkilatta, “Eş Başkanlık, Yürütme Konseyi, Yargı ve Yasama Organları” bulunmaktadır. Bunlara ilave olarak; Türkiye, Irak, İran, Suriye ve Avrupa ülkelerinde çeşitli oluşumlardan bulunmaktadır. Bu oluşumların bölgelere göre “siyasi ve askeri” tepe yapılanmaları şu şekilde olduğu değerlendirilmektedir. (KCK, 2007)

Tablo 6.1. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Yapısı

PKK UA TÖ üzerine yapılan literatür taraması sonucu, TC Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından hazırlanan Türkiye'nin PKK/YPG ile Mücadelesi adlı rapordan faydalanarak oluşturulmuştur. (İletişim Başkanlığı, 2023)

6.4. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Dönüşümü

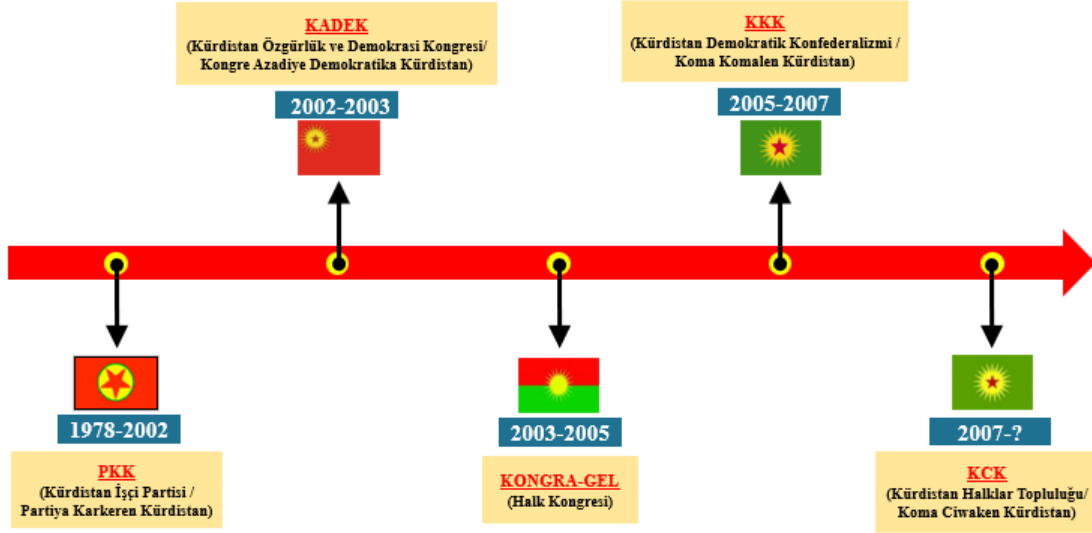
Örgüt, kurulduğu günden bu yana en alttaki unsurundan en üst tepe yönetimine kadar teknik ve taktik, stratejik, politik seviyelerde değişim, gelişim ve dönüşüm göstermiştir. Bu dönüşümlerin iyi anlaşıldığı takdirde PKK ve uzanımları ile daha iyi mücadele edileceği değerlendirilmektedir.

6.4.1. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Politik Dönüşümü

Örgüt, kuruluşundan itibaren basit bir suç örgütü veya mafyavatik bir yapılanma olarak değil geçmiş dönemde etnik bir tabana hitap eden ayrılıkçı bir ideolojiye sahip olarak hareket etmiştir. Politik dönüşümünün ayrıntılı incelenmesi neticesinde, örgütün

amacının bölge ülkelerinden toprak koparmak ve devletleşmek olduğu anlaşılmaktadır. (Tat ve ark., 2014)

Tablo 6.2. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Politik Dönüşümü

PKK UA TÖ üzerine yapılan literatür taraması sonucu, Hakkı Ceyhan'ın "Türk-Amerikan İlişkilerinde PKK/YPG/PYD/PJAK Terör Örgütü adlı Yüksek Lisans" tezinden faydalanarak oluşturulmuştur. (Ceyhan, 2021)

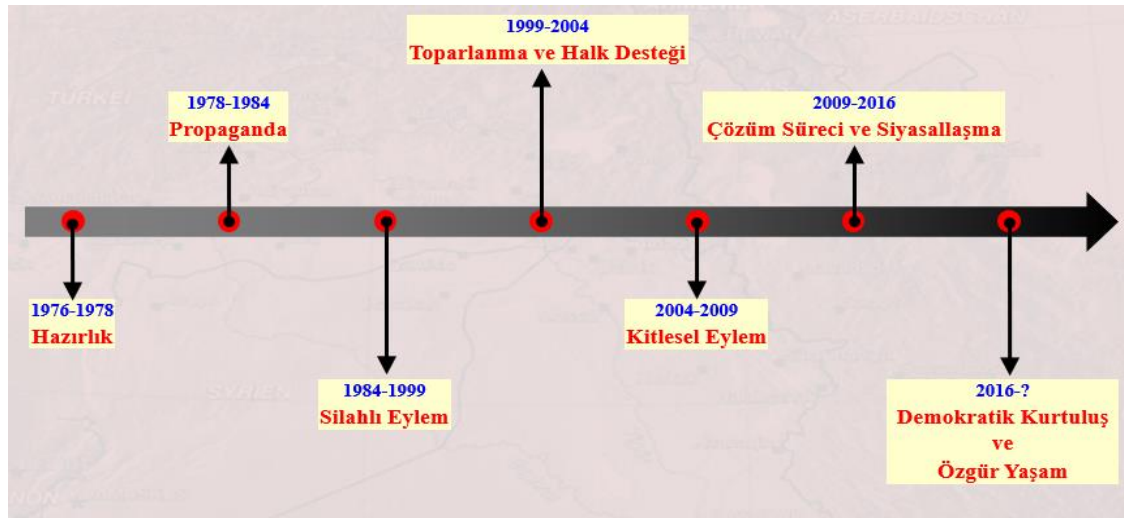
- Apocular olarak ilk olarak 1976'da Ankara'da toplanmaya başlayan grup, 1978'de Diyarbakır'da toplanarak PKK'nın kuruluşu ilan edilmiştir. PKK UA TÖ, 1978-2002 yılları arasında PKK adı altında faaliyette bulunmuş,
- Örgüt, her yıl düzenli olarak kongreler düzenlemiş, 2002 yılındaki 8. Kongresi'nde etki alanını genişletme ve adını değiştirme kararı almıştır. Bunun en önemli nedeni 9/11 saldırıları sonrasında, bütün dünya genelinde terörizme karşı bütün devletlerin ortak söylem geliştirmiş oldukları değerlendirilmektedir. Bu kongrede örgüt, KADEK ismini almış ve örgütten topluluğa dönüşüm sağlamayı hedeflemiş,
- KADEK yöneticileri, PKK'dan farklı ve suça karışmamış bir oluşum oldukları söylemini geliştirseler de, bu söylem alanda kabul görmemiştir. Bu sebeple örgüt, bir yıl sonra 2003 yılındaki 9. Kongresinde tekrar isim değiştirme ve UA kamuoyunda kabul görme çabası içine girmiştir. Bu kongrede de KONGRA-GEL adını almış ve etnik olarak bir millet propagandasına başlamıştır. Daha sonra bu yapının silahlı bir TÖ olmadığı ve silahlı yapı olan Halk Savunma Güçleri (HPG)'den farklı ve politik bir yapı olduğu, bu yapının faaliyetlerinden sorumlu olmadıkları açıklanmış,

- İmralı Cezaevi'nde yatan Abdullah Öcalan, avukatları aracılığıyla, KONGRA-GEL ve KADEK'in başarısız oldukları bu nedenle 2005 yılındaki 11. Kongrede Kürdistan Demokratik Konfederalizm (KKK) kurulmuş olduğunu ilan etmişlerdir. "Yeniden Yapılanma" Kongresi olarak adlandırılan kongrede Kürtlerin sözde anayasa sürecinin başladığı belirtilmiş, bunun da hukuki, sosyal ve politik ilkelerin yer aldığı KKK Sözleşmesi kabul edilmiş,
- Bir yıl sonra yapılan 12. Kongrede hem Türkiye'deki yapılanma sözde "Türkiye Meclisi" olarak yapılandırılmış hem de bu yapı benzeri yapılanmanın diğer bölge ülkelerinde de kurulması kararlaştırılmıştır. 2007 yılındaki kongrede de KKK Sözleşmesi'nde değişiklikler yapılmış ve Kürdistan Halklar Topluluğu (KCK) kurularak sözde büyük Kürt Devleti'nin temelleri atılmıştır. (Ceyhan, 2021)

6.4.2. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Stratejik Dönüşümü

Örgütün, dönemin şartları ve meydana gelen gelişmeler kapsamında politik hedeflerini gerçekleştirmesine yönelik attığı adımlar incelendiğinde gelinen nokta daha iyi anlaşılmakta ve yapısal tedbirler alınmadığı takdirde durumun nereye evrilebileceği ortaya konmaktadır.

Tablo 6.3. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Stratejik Dönüşümü

PKK UA TÖ üzerine yapılan literatür taraması sonucu, Yunus Karaağaç'ın "Asimetrik Savaş Stratejisi Çerçevesinde PKK'nın Yapısal Dönüşümü: Şehir Terörizmi ve Hendek Olayları adlı Doktora Tezinden" faydalanarak oluşturulmuştur. (Karaağaç, 2022)

PKK UA TÖ'nün stratejisi sözde "Devrimci Halk Savaşı Stratejisi" olarak tanımlanmakta ve yedi dönemden meydana geldiği değerlendirilmektedir. Örgüt;

- 1976-78 dönemini “Hazırlık Dönemi” olarak kabul etmiş ve kurulmadan yıkılmamak için riske girmeden hareket etmiştir. Kendisini, sözde halkına ve hedef ülkelere “gerilla kuvveti” gibi göstermeye, UA topluma ise “Kürt Özgürlük Hareketi” algısı yaratarak meşru bir güç olarak kabul ettirmeye çalışmıştır.
- 1978-84 arasını “Propaganda Dönemi” olarak kabul etmiş olup belirlediği sözde Kuzey Kürdistan’da çeşitli bildiriler dağıtılarak taraftar toplanmaya ve kendisini tarihteki isyanların devamı olarak göstermeye çalışmıştır.
- 1984-99 arasını “Silahlı Eylem Dönemi” olarak kabul etmiş olup düzensiz baskın, pusu, sabotaj, köy baskını gibi faaliyetler bölge halkı üzerinde otorite kurmuştur. Güvenlik güçlerinin kararlı mücadelesi neticesinde hedeflerine ulaşamamış ancak 1991’deki ABD’nin Irak’a müdahalesi sonrası oluşan istikrarsız ortamdan faydalanmış ve fırsata çevirmiştir. Örgüt bu bölgelerde çok sayıda yaşam alanı oluşturmuş, etki alanını Irak’a taşımış ve buralardan sınır hattındaki güvenlik güçlerine taciz ve saldırılar gerçekleştirmiştir. Ayrıca bu alanları karargâh, lojistik üssü ve iç kesimlere eleman sevk merkezi olarak kullanmıştır. Örgüt, elebaşısı Abdullah Öcalan’ın yakalanmasından sonra silahlı eylemlerine ara vermiş ve halktan destek toplamaya başlamıştır.
- 1999-2004 arasını “Toparlanma ve Halk Desteği Dönemi” olarak kabul etmiş olup silahlı eyleme ara vermiş, eylem alanlarından köy ve şehirlere çekilmiş, kaybettiği imajı tekrar kazanmaya çalışmıştır. Bu dönemi zayıf vermeden geçiren terör örgütü hem şehirlerde etkisini arttırmış hem sempaticianları vasıtasıyla siyasi arenada boy göstermiş hem de siyasi ve finansal açıdan destek sağlamıştır.
- 2004-09 arasını “Kitleli Eylem Dönemi” olarak kabul etmiş olup ABD’nin 2003 yılındaki Irak’ı işgaliyle birlikte fırsat yakalamıştır. 2004’ten itibaren silahlı eylemlerine tekrar başlamıştır. Karakol ve üs bölgelerine baskın, El Yapımı Patlayıcı (EYP) ile taciz ve saldırı, güvenlik güçlerine pusu gibi eylemler ile büyükşehirlerde TAK militanlarınca şehir eylemleri ve bombalı saldırılar gerçekleştirmiş ve çok sayıda sivil can kayıplarının yaşanmasına sebebiyet vermiştir.
- 2009-16 arasını “Çözüm Süreci ve Siyasallaşma Dönemi” olarak kabul etmiş olup özellikle 2013’te eylemsizlik kararı almış, bu sayede hem kendisine sempatician politikacılar hem de örgütün üst düzey yöneticileri tarafından sözde “barış” söylemini içeren propagandalar yaparak hem içte hem de dışta destek bulmaya çalışmıştır. Bu

süreçte hem polis, hem jandarma hemde asker tarafından örgüte yönelik operasyonlara ara verilmiş ve uzun süreçte güvenlik zafiyetine sebep olmuştur. Örgüt bu durumu fırsata çevirmiş, önce politik ve sosyal haklarını perçinlerken kırsaldan ziyade şehirlerde örgütlenmiş; daha sonra militan, silah ve mühimmat aktarımı yapmıştır. Örgüt, müzahir siyasi oluşumların seçimlerde elde ettiği kazançları kullanarak sözde “Devrimci Halk Savaşı” olarak adlandırdığı döneme hazırlanmıştır.

- 2016’da başlayan ve hala devam eden süreci “Demokratik Kurtuluş ve Özgür Yaşam Dönemi” olarak kabul etmiş olup Suriye’de ortaya çıkan otorite boşluğunu fırsata çevirmiş ve dış güçlerin yardımı ile bölgedeki uzantısı PYD/YPG ile sözde özerk kantonlar oluşturmuştur. Sözde “Rojava Devrimi” olarak adlandırdıkları eylemlerden elde ettiği tecrübeyi, sözde Kuzey Kürdistan da uygulamaya koymuş şehirlerde planlı başkaldırı eylemlerinde bulunmuştur.

Örgüt, 2015’te Şanlıurfa’da polis memurlarını acımasızca şehit ederek hendek olaylarını başlatmıştır. Şehir merkezlerinde sempatizan belediyelerin araçlarıyla açtığı hendekler ile sözde kurtarılmış bölgeler oluşturmuş ve hem devletin hem hükümetin gücünü ve otoritesini ortadan kaldırarak uzun süren sokak çatışmaları başlatmıştır. Güvenlik güçleri tarafından yapılan başarılı operasyonlar neticesinde çok sayıda terörist etkisiz hale getirilmiş ve örgüt Türkiye sınırlarını terk edip diğer bölge ülkelerinde yeniden yapılanmaya başlamıştır. (Karaağaç, 2022)

Bu bilgiler ışığında, terörizmin, “Teknik, Taktik, Operatif, Stratejik, Politik ve Uluslararası” seviyelerinin olduğunun kabul edip, bölgesine göre PKK UA TÖ’nün hangi seviyede olduğu tespit edilip ona göre terörizmle mücadele stratejisinin belirlenmesi ve o doğrultuda gerek devletin kendi organları gerekse diğer devlet veya UA örgütlerle birlikte hareket edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. (Demir, 2023)

6.4.3. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Taktik ve Teknik Dönüşümü

PKK UA TÖ’nün politik ve stratejik dönüşümüne paralel olarak uyguladığı taktikler ve kullandığı tekniklerde değişmiş ve gelişmiştir. Bunda en önemli etki teknolojideki gelişmeler gibi görünse de diğer devlet ve kuruluşlardan gelen dış desteğin olduğu değerlendirilmektedir. Üç ana dönemde değerlendirilmekte olup bunlar;

- İlk dönem, 1984-99 dönemidir. Örgüt, ilk olarak Siirt'in Eruh ilçesindeki baskın ile 1984 yılında eyleme geçmiştir. Başlayan bu ilk dönem 1999 yılında Abdullah ÖCALAN'ın yakalanması ile son bulmuştur. Bu dönemde temel taktik “vur kaç” taktiği olduğu değerlendirilmektedir. 300-400 kişilik tabur olarak adlandırdıkları büyük gruplar halinde hareket etmiş ve daha çok pusu, baskın ve sabotaj gibi basit teknikler ile hedeflerine ulaşmaya çalışmışlardır. Bu dönemde halka inmek için “bildiri” dağıtım yolu tercih edilmiş; silah ve teçhizat olarak da Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinin de etkisi ile bulunması daha kolay ve nispeten daha ucuz AK-47, Tabanca, Molotof Kokteyli, Mayın, RPG-7, 12.5 Uç.Svr. gibi silah ve patlayıcılar kullanılmış,
- Müteakiben 1999-2016 dönemi gelmektedir. Bu dönem Apo'nun cezaevine girmesi ile başlamış olup önce “sessizlik” sonra “toparlanma ve halk desteği”, daha sonra “kitlesel eylem” ve akabinde “çözüm süreci ve siyasallaşma” ve 2016'daki “hendek operasyonları” ile son bulmuştur. Bu dönemde temel taktik “Vur Saklan” taktiği olup 2-3 kişilik hareketli tim, 10-12 kişilik bölük, 35-40 kişilik tabur şeklinde küçük gruplar halinde ikinci eyleme dayalı eylemler yapmaktaydı. Birinci eylemler, keskin nişancı, fedai eylemi ve taciz şeklinde yapıp, büyük grup açığa çıkarılır ve esas eylem yapılırdı. Ayrıca “Çözüm Süreci”nin etkisi ile yerleşim yerlerine de gelmiş ve sempatizan belediyelerin yardımı ile şehir savaşı hazırlığı yapmıştır Bu dönemde halka inmek için daha çok “Basın Açıklaması” yolu tercih edilmiştir. Bu dönemde Batılı Güçlerin Irak'ı işgali ile M-16, keskin nişancı tüfeği, Mayın, EYP, tanksavar, havan gibi daha yeni silahlara ulaşma imkanı bulunmuş ve değişen eylem taktiklerinde telsiz kullanılmış,
- İçinde bulunulan son dönem 2016 yılında başlamış ve “Demokratik Kurtuluş ve Özgür Yaşam Savaşı” olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde temel taktiği “alan hakimiyeti” taktiğidir. Örgüt bu dönemde şehirleri boşaltmış, mağara ve tünellere dayalı yeni taktikler geliştirmiştir. “Kuantum Gerilla” adını verdikleri, her örgüt mensubunun her işi yaptığı bir eğitim yapısına geçilmiştir. Mağaralarda silah parçası üretebilen, internet vasıtasıyla uygulamalar üzerinden küçük hava araçları idare edilebilen yetenekler kazanılmıştır. Şehirlerde “canlı bomba ve bombalı araç” eylemlerine ağırlık verilmiş ve toplumda infial yaratmak amaçlanmıştır. “Ateşin Çocukları” gibi eylem grupları ile hem korku hem panik hem de devletin işleyişine darbe vurularak uluslararası alanda devletin itibarı sarsılması hedeflenmiştir. Bu dönemde halka

ulaşmak için “sosyal medya” aktif olarak propaganda aracı olarak kullanılmaktadır. Bu dönemde yapılan eylemlerde güdümlü tanksavar, elektronik EYP, radar ve termal sistemler, gelişmiş telsizler, drone ve maket uçaklar ile gelişmiş teçhizat kullanılmaktadır. Bunların yanında, internet üzerinden komuta ettikleri uygulamalar ile yeni teknikler geliştirme eğilimindedirler. Ayrıca Irak ve Suriye arasında kullanmak maksadıyla, paravan şirketler vasıtası ile Batılı ülkelere helikopter kiralandığı tespit edilmiştir. (Bilgiç, 2014)

Bu değişimler ışığında PKK UA TÖ’nün bölgelere göre ulaştığı seviye değerlendirildiğinde hayati bir faktör olan “Kadın” faktörünün göz ardı edilmemesi gerektiği, dönüşümün ilk döneminde kadın bir “meta, hizmetçi, ikinci plan oyuncusu” gibi görülürken; ikinci dönemde korunan, erkeklerle birlikte eylem hazırlayan ve savaşan bir rol verildiği; son dönemde ise sosyal hayatın bir parçası, yönetici, eylem planlayan, lojistiğini sağlayan, sevk ve idare eden konuma yükseldiği değerlendirilmektedir. (Öztop, 2023)

6.5. PKK’yı Terör Örgütü Olarak Gören Devlet ve Yapılar ile PKK’nın Uzantıları

PKK/KCK sadece Türkiye tarafından değil BM, NATO, AB ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası örgütler ve dünyanın birçok ülkesi tarafından terör örgütü olarak tanımlanmaktadır. Bu ülkeler kabul ettikleri yıllara göre; ABD (1997), Kanada (2008), Avustralya (2007), Yeni Zelanda (2010), Japonya (2002), Kazakistan (2006), Kırgızistan (2008), Azerbeycan (2008), İran (2002), Irak (2004), Suriye’dir (2008). (İletişim Başkanlığı, 2023)

PKK UA TÖ’nü esas itibarıyla Türkiye’nin NATO üyesi olmasından sonra Sovyetlerin desteği ile kurulup örgütlenip diğer ülkelere yayılmıştır. Bu kapsamda 2002’deki kongrede PKK feshedilerek KADEK, 2003’deki kongrede ise KONGRA-GEL oluşturulmuştur. Bununla birlikte, bölge ülkelerinde özyönetim hedefi doğrultusunda; Türkiye’de isim değiştirerek birçok parti kurulmuştur. Bunlara ilave olarak Suriye’de Demokratik Birlik Partisi (PYD), İran’da Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK) ve Irak’ta ise Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi (PÇDK) tesis edilmiştir. (Güçlüer, 2011)

Kuruluşunu Türkiye’de tamamlayan örgüt Tablo 6.2’de belirtildiği şekliyle eylemsel amaçlar ile örgütlenmiştir. Bu örgütlenmelere ilave olarak, Eruh Baskınından sonra

Kürdistan Kurtuluş Birliği (HRK)'nin kurulduğu ilan edilmiştir. Daha sonra düzenlenen 1986'da düzenlenen kongrede HRK'nin ismi Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu (ARGK) olarak değiştirilmiş ve etki alanı da genişletilmiştir. Elebaşının yakalanıp cezaevine girmesinden sonra 2000'de yapılan kongrede bu sefer HPG adını almış ve bununla birlikte STAR Özgür Kadın Birlikleri (YJA STAR) yani kadın koları oluşturulmuştur. (Semiz, 2007)

Bu yapıların yanında 2004'de yapılan kongrede TAK'ın kurulduğu bildirilmiştir. (Tektaş, 2019) 2010 yılında yeni bir döneme giren örgüt önce 2012'de Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi (YDG-H) ve bunların bölge belediyelerin imkanlarını kullanarak, kıra dayalı şehir gerillacılığı yapmak maksadıyla 2015'de Sivil Savunma Birlikleri (YPS)'yi kurmuş ve "Hendek Olayları" olarak bilinen şehir eylemlerini başlatmıştır. (Karaağaç, 2023) Bunlar ile ilintili olan ve 2019'dan itibaren orman yangınları ile adını duyuran Ateşin Çocukları İnisiyatifi (AÇİ) ile örgütün sadece insanlık için değil aynı zamanda dünya içinde ne kadar tehlikeli bir yapı olduğu ortaya konmuştur. (Barobirlik, 2023) Bu yapılar, isim değiştiren PKK UA TÖ ile birlikte AB, ABD, Avustralya ve BK tarafından resmen TÖ olarak kabul edilmektedir. (AB, 2015)

PKK UA TÖ'nün eylemsel kanadının yanında faaliyet gösteren yapılar da mevcuttur. Türk Siyasi Tarihi incelendiğinde, ilk dönemde, örgüte sempatican siyasilerin ya bağımsız ya da başka partilerin içinde girdikleri görülmektedir. 1991'de yapılan seçimlere de Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) saflarında giren Halkın Emek Partisi (HEP), PKK UA TÖ'nün ilk uzantısı olarak kabul edilmektedir. 1991'de kapatılan partinin yerine Demokrasi Partisi (DEP) kurulmuş, 1994'de kapatılması ile de HADEP kurulmuş ve 2003'de kapatılmıştır. Bu partinin kapatılması ihtimaline karşı 1997'de Demokratik Halk Partisi (DEHAP) kurulmuş ve o da zaman içinde TÖ ile bağımlı kesmemesi sebebiyle kapatılmıştır. (Mango, 2005)

Örgüt elebaşısının yakalanmasından sonra yeni bir döneme giren PKK UA TÖ'ü, 2003'de ÖTP (Özgür Toplum Partisi), 2005'de Demokratik Toplum Partisi (DTP), 2008'de Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) kurulmuş ve zaman içinde kapanmıştır. Bunlar yaşanırken, gerek TÖ ile bağlantılı gerekse sempatican duyan siyasî yapıları biraraya getirmek maksadıyla 2007'de Demokratik Toplum Kongresi (DTK) kurulmuş ve 2011'de "Demokratik Özerklik" ilan etmiştir. Daha sonraki süreçte, 2012'de Yeşil Sol Parti, HDP (Halkların Demokratik Partisi) ve 2014'de Demokratik Bölgeler Partisi

(DBP) kurulmuştur. (Karaağaç, 2022) Zaman içinde birleşmeler ve isim değiştirmeler yaşanmış olup 2023 yılı içerisinde önce HEDEP (Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi) daha sonra da Demokrasi ve Eşitlik Partisi (DEM) (Süperhaber, 2023)

PKK UA TÖ'nün Suriye'de siyasi olarak PYD, eylemsel olarak Halk Savunma Birlikleri (YPG) çatısı altında kurulup örgütlenmiştir. Bu örgütlerin temeli Cumhuriyet'in kurulduğu dönemde isyan edip kaçanlar ile özellikle yetmişli yıllarda Sovyet yanlısı olup eylem yapıp kaçanlara dayanmaktadır. PKK UA TÖ'nün esas büyümesini sağlayan etki ise PKK'nın o dönemki Marksist/Leninist yapısı ile buna bağlı Sovyet ve Hafız Esad desteğidir. Devam eden süreçte, 2003 yılında PKK'nın doğal uzantısı olarak PYD kurulmuştur.

Kendi muhaliflerini yok eden yapı, Baba Esad'ın desteği ile Haseke, Ayn-el Arap ve Afrin'de güçlenmiştir. PYD'nin başında PKK'lı Salih Müslim bulunmakta olup, eylem kanadı olan YPG ve Kadın Koruma Birlikleri (YPJ) gibi TÖ'leri bizzat diğer bölgelerden gelen PKK'lılar ile kurulmuştur. İlk önce 2011 yılında diğer aynı etnik yapılarla kongre niteliğinde Kürt Ulusal Kongresi (KUK) toplanmış ancak PKK'dan ziyade KDP etkisi hakim olması sebebi ile dağılmış ve Demokratik Toplum Hareketi (TEV-DEM) kurulmuştur. (Tosun, 2019)

Bu hareket hem başta ABD olmak üzere çok sayıda Avrupa ülkesinin desteklediği hem de daha kapsayıcı nitelikte olup nüvesini PYD oluştursa da en büyük destekçileri Süryanilerin temsilcisi Süryani Birlik Partisi (SUP) ve onun askeri yapılanması olan Süryani Askeri Konseyi (MFS) ile birçok azınlıktaki muhalif gruplar bu yapıda bulunmaktadır. TEV-DEM Hareketi, 2015 yılında önce askeri yapı olan SDF'yi ve daha sonra bunun siyasi kanadı olan SDC'yi kurmuştur. Devam eden süreçte daha çok katılımlı Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi (KDSÖY)'e dönüşmüş, bir çok ülkede temsilcilikler açmış ve tanınmaya başlamıştır.

Başta ABD olmak üzere birçok batılı devlet ve yapı ile Rusya tarafından desteklenen PKK UA TÖ'nün Suriye uzantıları tarafından 2014 yılında sözde bir "toplumsal sözleşme" kabul edilmiştir. (Wordpress, 2014) Gelişen süreçte, hem DEAŞ TÖ'ne karşı edinilen kazançlar hem de PKK UA TÖ'nün diğer bölgelerde gelişmesi sonucu, 2016 yılında toplumsal sözleşmeyi daha da geliştirip özerkleşme yolunda bir adım atmışlardır. (Foreighaffairs, 2016) Büyük güçlerin gölgesinde önemli ölçüde özerkleşmesini tamamlayan PKK UA TÖ, ilk başta hem Arap hem Türkmen hem de

Kürtlerin temsilcisi olduğunu vurgularken, 2023 yılının aralık ayında ilan ettiği sözde anayasa ile Kürt ve Süryanilerin temsilcisi olduğunu bildirmiştir. Sözde anayasanın 5. Maddesinde de açıkça “Kuzey ve Doğu Suriye Demokratik Özerk Yönetimi, Suriye Demokratik Cumhuriyeti'nin bir parçasıdır” diyerek devletleşme sürecinin de tamamlandığına işaret etmektedir. (Erkmen, 2023) Bu devletleşme sürecine, NATO Örgütünün açıkça destek verdiğine dair emare bulunmasa da NATO’nun en büyük gücü olan ABD’nin açıkça silah, mali ve politik destek verdiği değerlendirilmektedir.

Bu organik oluşumların yanında Türkiye’de arananlar listesinde kayıtlı olan ve “terör örgütü” olarak kabul edilen birçok örgüt ve yabancı savaşçı bulunmaktadır. Bu yabancı savaşçılar bölgeye gelip DEAŞ adına faaliyette bulunursa “UA Terörist” olarak kabul edilirken, PKK’nın uzantıları için savaşanlar “Özgürlük Savaşçısı” olarak kabul edilmekte, hatta geri ülkelerine döndüklerinde dahi her hangi bir yargılamaya maruz kalmamaktadırlar. Türkiye, her iki TÖ ile de savaşmaktadır. (Yalçınkaya, 2016) Bunların çoğu sözde DEAŞ ile mücadele kapsamında bölgeye geldiği veya gönderildiği iddia edilen ancak büyük kısmının Türkiye’ye karşı terörist eylemde bulunduğu hatta bu eylemleri yabancı devletlerin silahları ile yaptıkları değerlendirilmektedir. Bu yapılarda PKK UA TÖ’nün iki grup halinde hareket ettiği göze çarpmaktadır. Bu gruplar;

- Halkların Birleşik Devrim Hareketi (HBDH) olarak;
 - * Devrimci Komünarlar Partisi (DKP),
 - * Diriliş Hareketi,
 - * Maoist Komünist Partisi (MKP),
 - * Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP),
 - * THKP-C/MLSPB,
 - * Kürdistan Demokrat Partisi (PDK),
 - * Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği (TİKB),
 - * Türkiye Komünist Emek Partisi/Leninist (TKEP/L),
- Bunlara ilave Enternasyonal Özgürlük Taburu olan EÖT çatısı altında;
 - * Marksist Leninist Parti (MLP),
 - * Tekoşına Anarşist (TA),

- * Sosyal İsyân (Sİ),
- * Devrimci Cephe (DC),
- * Türkiye Devrim Partisi (TDP),
- * Halkın Devrimci Güçleri (HDG),
- * Enternasyonal Devrimci Halkın Gerilla Güçleri (EDHGG) ve binlerce yabancı savaşçıdan oluşmaktadır. (Tetik, 2019)

PKK UA TÖ'ü her ne kadar Türkiye'de kurulmuş olsada, toparlanması ve büyümesi Bekaa Vadisi'nde aldıkları eğitimler ve 1982'den bu yana Irak Kuzeyinde kurmuş olduğu kamplar sayesinde olduğu değerlendirilmektedir. Irak Ordusu tarafından gerçekleştirilen Enfal Harekâtı ile yerinden edilen bölge halkı, ilerleyen dönemde PKK UA TÖ için militan deposu haline gelmiştir. 1991'deki ABD'nin Irak'a müdahalesi ile oluşturulan bölgelerde örgüt, yeni militan devşirmiş, örgütlenmiş, eğitim ve lojistik eksiklerini tamamlamış ve bu alanı başta Türkiye olmak üzere bölge ülkelerine karşı yapacağı eylemler için yığınaklanma merkezi olarak kullanmıştır. Bu alanda KDP ve KYB ile zaman zaman ters düşseler de çoğu zaman dirsek temasında hareket ettikleri bilinmektedir. 1992'de birlikte oluşturdukları "Kürt Federe Devleti" girişimi ile PKK UA TÖ'nün kurmak istediği yapı birbiriyle benzerlik göstermektedir. (Öğür ve ark., 2014)

Irak Kuzeyinde oluşan boşluğu fırsata çevirmek ve burada kalıcı olmak isteyen örgüt, 1992'de PAK'ı kurdu. (Özcan, 1999) 2002'de kurulan PÇDK, PAK'ın misyonunu devam ettirir niteliktedir. Girilen seçimlerde pek bir varlık gösterememekte olan partinin, KDP'den ayrılanların 2009'da kurdukları Goran yani "Değişim" Hareketi ile ittifak kurma gayretinde olabileceği değerlendirilmektedir. (Demircioğlu, 2014)

Halihazırda Irak Kuzeyinde bulunan Kandil'de PKK UA TÖ'nün merkezi ve HPG'nin ana karargâhının olduğu; Mahmur'da BM kontrolünde bir kampı kullandıkları; Haftanin, Zağros, Zap, Hakurk ve Gara'da eylem olarak bölgeler işgal ettikleri ve üslenme yeri olarak kullandıkları; PKK'nın Türkiye yapılanmasının çoğunun bu bölgelere kaydığı değerlendirilmektedir. (Erdoğan, 2019) Bunların yanında Suriye ile Irak arasında en kritik mevki olan, Musul'un ilçesi Şengal'da (Sincar), bölge halkının çoğunluğunu oluşturan Yezidiler ile birlikte Şengal (Sincar) Direniş Birlikleri (YBŞ) olarak adlandırılan terör örgütünün kolu bulunmaktadır. Bu sayede PKK UA TÖ, hem

KDP'ye karşı bir denge sağlamakta hem Haşdi Şabi ile ortak çalışmakta hem de Irak'tan gelen yolları kontrol altında tutmaktadır. (Ali, 2017)

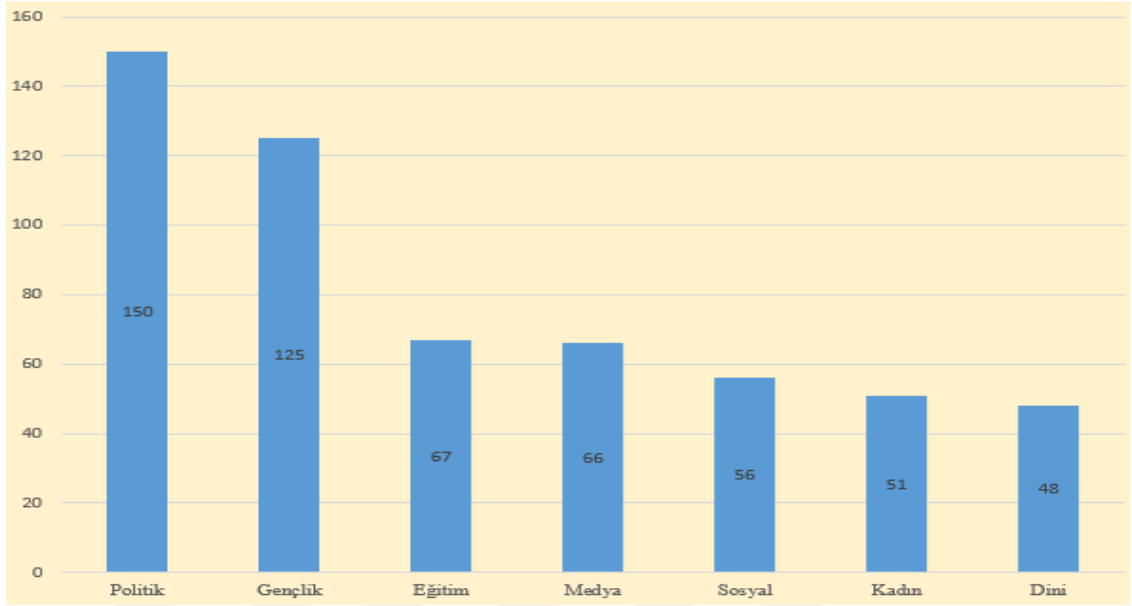
Hedef ülkelerden en son örgütlendiği coğrafya İran'dır. Bunun en büyük sebebi olarak da İran-Irak Savaşı'nda yapılan örtülü anlaşmalar olduğu değerlendirilmektedir. Kongre-Gel örgütlenmesine geçildikten sonra, PJAK, İran çatı örgütlenmesi olarak 2004 yılında Irak'ta kurulmuştur. Zaman içinde, silahlı kanadı olan Doğu Kürdistan Savunma Birlikleri (YRK) ile kadın kolu HPJ kurulmuş ve dönem dönem farklı hedeflere göre hareket etmiştir. Türkiye ve İran'dan sonra ABD'de PJAK'ı terör örgütü olarak bizzat kabul etmiş ancak PYD ile bağıını kabul etmemiştir. (Self ve ark., 2017) Daha sonra da Japonya tarafından TÖ olarak kabul edilmiştir. (PSIA, 2015)

PJAK ve ona bağlı YRK, HPJ ve Doğu Kürdistan Özgürlük Örgütü (KODOR) gibi yapılar zaman zaman İran tarafından zaman zaman da İran'a karşı kullanılmaktadır. Hatta aralarında çıkan gerginlik sırasında PKK UA TÖ'nün fiili elebaşısı Murat Karayılan ele geçirilmiş ve hapse atılmıştır. Ancak, İran'ın değişen Suriye politikası neticesinde Tahran ile PKK UA TÖ anlaşmış ve Karayılan serbest bırakılmıştır. (Yemenici, 2016) Önümüzdeki süreçte, ABD ve büyük güçler tarafından, PYD'nin DEAŞ'a kullanılması gibi PJAK'ın da İran Rejimine karşı kullanılabileceği değerlendirilmektedir.

Bunların yanında, çeşitli zamanlarda yapılan çalışmalar ışığında ortaya konan, hedef ülkelerin yanında UA yapılanma kapsamında;

- Kurulan vakıf, dernek, inisiyatif, meclis, birlik gibi kuruluşları, “Demokratik Kürt Toplum Merkezleri” adlarıyla bulundukları bölge ve şehirlerde örgütledikleri,
- Başta Almanya'da 237, İsviçre'de 73, Hollanda'da 55, Belçika'da 36, Danimarka'da 28 adet olmak üzere 1000'in üzerinde STK'nın olduğu,
- Kendilerinin PKK UA TÖ'nün uzantısı olduğunu gizlemek isteyen bu yapıların kuruluş temalarına göre dağılımının Tablo 6.4'de görüldüğü,

Tablo 6.4. PKK UA TÖ'nün Uzantılarının Kuruluş Alanları

PKK UA TÖ üzerine yapılan literatür taraması sonucu, “Murat Yeşiltaş’ın editörlüğünde hazırlanan Avrupa’da PKK Yapılanması” adlı araştırmadan faydalanarak oluşturulmuştur. (Bayraklı, 2016)

- Bahsedilen bu yapılar, hem örgüt propagandası hem de eylem amaçlı eleman temin etmek hem de finansal destek sağlamak için 1985’de kurulan Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi (ERNK) adlı uzantısı tarafından idare edildiği,
- Bu örgütün de 2000’de Kürt Demokratik Birliği (YDK), 2004’de Avrupa Kürt Demokratik Toplum Koordinasyonu (CDK), 2013’de KCD-E ve son olarak 2015’de Avrupa Demokratik Kürt Toplum Kongresi (KCDK-E) adını aldığı,
- Kürt kimliğini istismar etmek maksadıyla, hemen hemen bütün Avrupa ülkelerinde Kürt Federasyonları kurulduğu, bunları yönetmek maksadıyla da ERNK’ye bağlı olarak, Belçika merkezli KON-KURD’un kurulduğu,
- Dinî duyguları kullanarak öncelikle militan temini ve gelir elde etmek maksadıyla Kürdistan İslami Hareketi’nin yani KİH’in kurulduğu ve 2014’te lağvedilerek Kürdistan İslam Toplumu Federasyonu’na yani Kürdistan İslam Toplumu Federasyonu (CİK) olarak tekrar kurulup faaliyet gösterdiği,
- İnsanların yardımseverlik duygularını istismar ederek maddi yardım toplamak ve teröristlere tıbbi yardım sağlamak maksadıyla doksanlı yıllardan itibaren HSK’nın kurulduğu ve dünyanın her yerinden yardım toplayıp kolayca para aktarabildiği,

- Bildiri dağıtma ile başlayan halkla iletişimi, gazete ve dergi çıkarmak, radyo yayını yapmak, “Med, Medya, Roj, Sterk” TV 100’e yakın kanal vasıtasıyla TV yayını yaptığı, son olarak çeşitli internet tabanlı sosyal medya platformlarından yayın yaptığı; buralarda yetişen militanların ülkelerdeki diğer yayın organlarına da transfer olduğu ve örgüt propagandasına devam ettiği değerlendirilmektedir. (Bayraklı, 2016)

Hedef ülke dışındaki bir çok ülkede çeşitli zamanlarda PKK UA TÖ üyeliği ve terörle bağlantılı olarak kararlar alınmaktadır. Bu kararlar bir çok alanda verilse de en dikkat çekici olanı “İspanya İçişleri Bakanlığı tarafından 2016 yılında açıklanan DEAŞ ile savaşma bahanesi ile PKK’nın uzantıları olan PYD ve YPG’ye militan temin edilmesi” olayıdır. Burada resmen bir devlet, PKK UA TÖ’nün diğer ülkelerdeki yapılanmalarını tanımıştır. Bu kararın bir milat olması, hem UA TÖ’leri ile mücadele eden hem de insan haklarına saygılı bütün devletlerce PKK UA TÖ’nün tehdit kabul edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması gerektiği kıymetlendirilmektedir. (İçişleri Bakanlığı, 2017)

6.6. PKK Uluslararası Terör Örgütünün Gelir Kaynakları

PKK UA TÖ’nün küçük bir yerel örgütten sırasıyla bölgesel ve küresel bir risk ve tehdit olmasında en büyük etki, zaman içinde artan gelir kaynakları olduğudur. Bu gelir kaynaklarının;

- Diğer devletler tarafından yapılan yardımlar,
- Uyuşturucu, insan, silah ve değerli mal kaçakçılığı,
- Örgüt uzantısı vakıf, dernek, enstitü vb. yapılar üstünden toplanan bağış görünümlü paralar,
- Zorla yardım toplamak,
- Kadın ticareti,
- İnsan kaçırma ve fidye isteme,
- Dinî duyguları kullanarak yapılan fitre ve zekât gibi bağışlar,
- Medyayı ve medya araçlarını kullanarak elde edilen gelirler olarak sınıflandırılabilceği değerlendirilmektedir. (Yıldız, 2022)

Örgüt gelirlerinin çoğunu kaçakçılık, transit rota ücreti, ekim, dikim, satım gibi kara düzen yollarla elde etse de bir çok alanda profesyonel yapıya geçmiştir. Bu maksatla

dünya çapında 300'den fazla şirketi bulunduğu, bu şirketlerin 2001 yılından itibaren Uluslararası Kürt İş Adamları Birliği (KARSAZ) tarafından yönlendirildiği; 2013'de örgütün adının Avrupa Kürt İşverenler Derneği (YKK) olarak değiştirildiği tespit edilmiştir. (Keskin, 2019)

Örgüt, 2003 yılındaki ABD'nin Irak'ı işgali ve daha sonra 2011'de başlayan Suriye İç Savaşı ile büyük gelirler elde etmiştir. Başta ABD ve diğer devletlerden örtülü gelirlerin yanında, sözde DEAŞ ile çatışması makadıyla her yıl milyarlarca dolar nakdî para, militanların maaşları ile silah, mühimmat ve teçhizat yardımı almaktadır. (Ceyhan, 2021) Yardımlar bunlarla sınırlı kalmayıp, “eğit donat projesi” gibi rutin faaliyetler ile ABD bütçesine dahi girmiş ve *ABD resmen terörizmi finanse eden devlet* konumuna düşmüştür. (DoD, 2023)

Her ne kadar çoğu şey diğer devletlerin yardımı gibi görünse de PKK UA TÖ başta petrol gelirleri gibi yüksek gelirleri ile *helikopter* gibi gelişmiş hava araçları satın almış, hatta pilotlarını dahi diğer devletlerden getirtmiştir. (AA, 2023) 2012 yılında kuruluşu tamamlanan HSK'nın paravan bir yapı olarak kullanılmasıyla, her yıl milyarlarca doları rahatlıkla aktarabildiği, ulaştırılması imkansız gibi görünen tıbbi malzeme ve desteğin ücretsiz olarak diğer devletlerde ve şirketlerden sağlanabildiği tesbit edilmiştir. (HSK, 2023) Bazı bağımsız araştırma şirketlerinin raporları ışığında, yerel bir örgütten küresel bir tehdit haline gelmiş olan örgütün, özerkleşme hatta devletleşme sürecine girerken **86 milyar dolarlık** bir bütçeyi kontrol ettiği değerlendirilmektedir. (Yılmaz ve ark., 2020)

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

UA güvenlik alanında literatür taraması, alanda yazılmış kitap, makale ve tezler; NATO'nun resmi yayınları ve NATO üzerine yazılmış eserler; PKK UA TÖ üzerine yapılmış resmi yayınlar ve akademisyenlerin çalışmaları; internet tabanlı haber ve yayın organları incelenmesi neticesinde;

- Risk ve tehdit kavramlarının cıva misali dayanıklı ama akışkan olduğu, bulundukları kabın şeklini aldıkları, bu sebeple bir ülkenin veya organizasyonun risk olarak değerlendirdiği bir yapıyı tehdit olarak görmediği sürece karşı eyleme geçmediği; Dışişleri Bakanlığı ve dış temsilcilikler tarafından PKK UA TÖ'nün kuruluşundan bugüne geçirdiği evrim göz önüne alınarak sabırla ve dil birliği yapılarak “küresel tehdit” olduğunun anlatılması gerektiği,
- Güvenlik kavramının bireyden başlayan bir duygu olduğu, güvensizlik olduğu zaman önce topluma daha sonra bölgeye ve tüm dünyaya yayıldığı; terörün kanserli hücreden farkının olmadığı; bir devletin kendi içinde güvenlikleştirdiği bir yapının mutlak surette önce çevre ülkelere daha sonra tüm dünyaya yayıldığı; terör örgütlerinin de kanserli hücre gibi güvensizlik ortamı yaratarak yayıldığı ve er ya da geç yerleştiği organa zarar verdiği; bu hususta bütün ülkelerin uyanık olması gerektiği; “senin teröristin, benim özgürlük savaşçım” yaklaşımını bırakmaları gerektiği,
- Terörizmden en çok acı çeken devletlerin başında gelen bir devlet olarak ülkemiz, “terörizm” temalı bir UA konferans veya kongreye egemen devletler, UA ve ulusüstü organizasyonların katılımı ile ön ayak olmalı, “terörizm” kavramının yeniden tanımlanmasını ve alınacak tedbirlerin belirlenmesini sağlaması gerektiği,
- Ülkemiz tarafından, terörizmle ve TÖ'leri ile mücadelenin nasıl yapıldığını ve mücadelenin ne kadar hukuka uygun ve şeffaf yapıldığını dünyaya göstermek maksadıyla, kademeli olarak hazırlanan “terörizmle mücadele strateji belgesi” tarzı belgenin DİB tarafından yayınlanarak dünyaya deklare edilmesi; İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan terör örgütleri arananlar listelerindeki TÖ mensuplarının mahkemelerinin sonuçlandırılıp gerek ülkelerin gerekse UA kuruluşların aranan teröristler listelerinde yer almalarının sağlanması gerektiği,

- Meydana gelen terör olaylarının savaşa varmayan düzeyde krizlere sebebiyet verdiği, devletlerin tek başına tedbir getiremediğinde devletler arasında “güvenlik ikilemi” yaratabileceği; tedbir alınmazsa I. Dünya Savaşında olduğu gibi bir teröristin bir savaşı başlatabileceği; bu durumda en iyi çözüm makamının güç sahibi UA organizasyonlar olduğu, bu bağlamda NATO’nun klasik harbe yönelik oluşturduğu karargâhlara ilave olarak,

- * *Rus-Belarus kaynaklı terör örgütleri ile mücadeleye yönelik olarak **FİNLANDİYA**’da,*

- * *El Kaide ve uzantılarına yönelik olarak **SLOVAKYA**’da,*

- * *DEAŞ ve Afrika kökenli terör örgütleri (El Şebab, Boko Haram vb.) ve uzantılarına karşı **FRANSA**’da,*

- * *Aşırı Sağ ve Ayrılıkçı Milliyetçi Terör Örgütlerine karşı **ÇEKYA**’da,*

- * *Aşırı Sol, Marksist/Leninist/Maoist Terör Örgütlerine karşı **İSPANYA**’da*

- * *Başta Ortadoğu olmak üzere sayısız farklı isimler altındaki oluşumlarla terör faaliyetinde bulunan ve hemen hemen bütün NATO ülkeleri tarafından TÖ olarak kabul edilen PKK’ya ve uzantılarına karşı **TÜRKİYE**’de olmak üzere bölgesel mücadele karargâhları kurulması gerektiği,*

- NATO’nun salt bir güvenlik örgütü olmadığı, bu sebeple aldığı sadece “realist” perspektifte hareket etmediği ve karar almadığı; çoğu zaman “liberal” yaklaşım sergilediği ve bir ticaret örgütü gibi davrandığı; zaman zaman “sosyal inşacı” zaman zaman “eleştirel” karakterde hareket ettiği ve NATO’da görev yapan personelin bu geçişleri çok iyi takip etmesi ve buna yönelik strateji geliştirmesi gerektiği,

- Kopenhag Okulu ve Galler Ekolü gibi Batı merkezli yapıların egemen devletlerden çok terör örgütlerinin uzantıları ile ilişki kurma eğiliminde olduğu ve terör örgütlerinin bunu fırsata çevirdiği ve ilgili birimlerce bu duruma tedbir alınması gerektiği,

- ETA örneğinde olduğu gibi devletlerin yerel terör örgütlerine karşı İspanya gibi tek başına tedbir alabildiği, örgütün komşu ülke Fransa’ya yayılması ile bölgesel bir

tehdit oluşturduğu ve iki ülkenin anlaşması ile küresel bir tehdide dönüşmeden tedbir alındığı; El Kaide ve DEAŞ gibi 2016 yılı sonrası PKK UA TÖ'nün küresel tehdide dönüştüğü ve tüm insanların güvenliğini tehdit ettiği, devletlerin tek başlarına salt mücadelesi ile UA TÖ'lerini önleyemeyecekleri; BM'nin işlevini kaybettiği, siyasi ve hukuki erk sahibi AB veya politik ve askeri erk sahibi NATO gibi UA organizasyonların en etkili mücadele makamı olduğu, yeni dönemde buna yönelik politikalar geliştirmeleri gerektiği,

- NATO, Kuzey Atlantik bölgesini korumak maksatlı kurulmuş ve zamanla Avrupa'yı da içine almış, Sovyetlerin dağılmasından tehdit algısının değişmesine bağlı olarak Doğu Avrupa ve eski SSCB ülkelerini kapsayacak şekilde üye yaparak genişlemiş; üye devlet yapamadıklarını da kontrol etmek maksadı ile 1994 yılından itibaren “Barış İçin Ortaklık Programı”, Akdenize kıyısı olan bazı Ortadoğu ve Afrika ülkelerinin katılımı ile “Akdeniz Diyalogu Forumu”, 11 Eylül saldırılarından sonra 2004 yılından itibaren El Kaide UA TÖ'nün yayılmasını önlemek maksadıyla “İstanbul İşbirliği İnisiyatifi”; DEAŞ UA TÖ gibi yapılara ve diğer küresel potansiyel tehditlere karşı “Küresel İşbirliği” gibi programlar başlatılmış olup benzer şekilde PKK UA TÖ'ne karşı da bir önleyici mekanizma kurulması gerektiği,

- Kurucu anlaşma olan Vaşington Anlaşmasının dönemin gerçeklerine göre hazırlandığı, geçerliliğini kaybetmesi sebebiyle stratejik konseptler yayınlamak suretiyle güncellendiği, en son 2022 yılında yayınlanan stratejik konseptte tehdit olarak Rusya ve terör örgütlerinin yer aldığı ancak bu terör örgütlerinin hangileri olduğunun açıkça yazılmadığı; Rusya'ya karşı Baltık ülkeleri ve Doğu Avrupa ülkelerinde “kuvvet bulundurma” gibi tedbirler alındığı ancak terör örgütlerine herhangi bir tedbir alınmadığı; acilen terör örgütlerinin açıklanması ve alınan tedbirlerin kamuoyuyla paylaşılması gerektiği,

- NATO'nun çoğu zaman Anglo-Amerikan çıkarlarına hizmet eden bir yapıda olduğu, kurucu anlaşmanın 1. Maddesine aykırı olarak Kore ve Kosova'ya müdahale edildiği, bundan sonra bu tarz bir girişimde bulunulmaması ; 2,3 ve 4. Maddelerin ticari yani liberal amaçlarla düzenlendiği ve sisteme bağlılık ve bağımlılık getirdiği; 5. Maddenin birçok kez uygulanması gerektiği ancak sadece ABD'ye karşı yapılan saldırılarda uygulandığı ancak DEAŞ UA TÖ'nün Türkiye'ye yönelik saldırılarından sonra da işletilmesi gerektiği ve bundan sonra da Türkiye'nin belirteceği UA TÖ'leri

tarafından yapılan saldırılarda işletilmesinin sağlanması; 7. Maddede belirtilmesine rağmen Kosova Müdahalesinde olduğu gibi zaman zaman örgütün BM ve BMGK'nın önüne geçtiği ve bunun bir problem sahası yaratabileceği;

- ACO ve ACT Komutanlıkları başta olmak üzere 9. Maddede belirtilen iç teşkilatlanmaya göre yapılan düzenleme ile operatif, taktik ve lojistik komutanlıklar ile siyasi yapının birçok kritik kadrosunun hiç değiştirilmediği ve bunun da hem eşitlik hem işbirliği ilkeleri ile örtüşmediği, bu sebeple yeniden bir yapılanmaya gidilmesi ve temel ilkeler ışığında düzenlemenin yapılması gerektiği; 10. Maddede belirtilen rezervuar ülkenin ABD olması hususunun NATO Genel Sekreteri olması ve ABD'ye tanınan ayrıcalıkların sonlandırılıp eşit oranda diğer ülkelere dağıtılması; 14. Maddede belirtilen “İngilizce ve Fransızca” iki dilli yapının ya tek dile düşürülmesi ya da çok dilli yapıya dönüştürülmesi gerektiği,

- BM, iç yapılanmasında ısrarla revizyona gitmiyor ve işlevini kaybediyor, böyle devam ederse Milletler Cemiyeti gibi işlevini kaybedecek ve dağılacak; benzer şekilde NATO'da aynı hataya düşerse dağılması kaçınılmazdır; öyle ki sivil kanatta alınan kararlar ABD ve birkaç devlet dışında kimseyi mutlu etmiyor, stratejik ve operatif komutanlıklar ABD ve onun kontrol edebileceği devletlerin temsilcileri tarafından idare edilmekte olup Türkiye gibi bir devlete kritik hiçbir görev verilmemekte, hiç donanması, ordu/kolordu büyüklüğünde birliği veya lojistik üslenmesi olmayan devletlerin temsilcilerine birliklerde veya ajanslarda kritik kadroların tahsis edildiği,

- NATO tarafından zaman zaman bildirilen “yeni kuvvet ve komuta yapısı” çalışmalarının şeffaflık prensibiyle, hem personel sayısı, hem NATO bütçesine katkı hemde ordu mevcutları oranında düzenlenmesinin uygun olacağı ve bu hususun her platformda dile getirilmesi gerektiği,

- Zaman zaman AB'nin yetkili organları tarafından kurulacağı dile getirilen “AB Ordusu” yapısının hayata geçirilmesinin NATO'nun yükünü azaltacağı ve kıta Avrupası'nda sürekli hazır bir güç bulunacağı; AB'nin diğer organları ile koordineli çalışması durumunda özellikle terörizmle mücadelede etkin bir yol izleneceği,

- Devletler tarafından belirli oranlarda sürekli olarak katkı yapılan NATO Bütçesinden, UA TÖ'leri ile mücadeleye de pay ayrılması gerektiği,

- NATO üyesi devletlerin terörizmin risk ve tehdit değerlendirmesinde, 11 Eylül Saldırıları gibi UA kamuoyunu etkileyen büyük olayların etkisinin diğer yerel ve bölgesel olaylara göre daha etkili olduğu; bu süreçte, “UA İlişkiler ve UA Güvenlik alanında otorite konumundaki yazarların görüşlerinin, alanda faaliyet gösteren kuruluşların çalışmalarının, temel yaklaşımların, ikili ilişkilerin ve ülkesel çıkarların” etkili olduğu,
- NATO üyesi devletlerin büyük çoğunluğunun, “dini/islami motifli terör örgütlerini” UA barış ve güvenliğe **öncelikli risk** olarak; El Kaide ve DEAŞ UA TÖ’leri ve uzantılarını **tehdit** olarak gördükleri; tehdit olarak görmeleri neticesinde eylem planları geliştirdikleri, bu kapsamda oluşturulan mücadele koalisyonlarına aktif destek verdikleri, bu örgütlere karşı hukuki, siyasi, sosyal ve ekonomik yaptırımlar uyguladıkları; tehdit kabul edilen bu örgütlere ilişkin olarak ortaya çıkabilecek her durumu risk kabul ettikleri,
- Üye devletlerin bir kısmının İran ve Şii kaynaklı örgütleri risk olarak kabul ettikleri, gelişen duruma göre tehdit olarak kabul edip gerekli yaptırım uygulayabilecekleri,
- NATO tarafından kuruluşundan bu yana Rusya ve Doğu Bloku kaynaklı yapıların **öncelikli tehdit** kabul edildiği; detant yani yumuşama dönemlerinde risk kategorisine düşürüldüğü; SSCB’nin yıkılmasından sonra başlatılan Barış İçin Ortaklık Programı döneminde risk dahi kabul edilmediği; ancak “2008 Gürcistan Müdahalesi” ve “2014 Kırım’ın İlkhâkı” dönemlerinde kabul edilmeyip, Ukrayna Savaşı ile başlayan agresyon yani saldırı dönemlerinde tekrar tehdit olarak kabul edilmeye başlandığı; devam eden süreçte, Rusya destekli başta güvenlik şirketleri olmak üzere birçok yapının terör örgütü veya uzantısı kabul edilmeye başlanabileceği bu sebeple ilişki kurulurken göz önünde bulundurulması gerektiği,
- PKK UA TÖ’nün kuruluş aşamasında sırf NATO üyesi olduğu için Türkiye’ye karşı Sovyetler ve onun güdümündeki devletler tarafından desteklendiği,
- İspanya tarafından ETA, BK tarafından IRA ve Almanya tarafından Nazi yanlısı örgütlerinin sadece yerel veya bölgesel tehdit olmadıkları, aynı zamanda UA TÖ’leri oldukları,

- Norveç ve Arnavutluk dışında bütün üye devletlerin gerek kendileri gerekse üyesi oldukları AB ve NATO'dan dolayı PKK'yı **terör örgütü** kabul ettikleri; Türkiye ile birlikte Romanya ve Finlandiya'nın da **tehdit** olarak kabul ettiği; diğer ülkelerin tehdit olarak kabul etmedikleri ve bu sebeple PKK UA TÖ'nün gerek kendi adıyla gerek farklı adlar altında gerekse uzantılarıyla faaliyet yürüttüğü,
- Birçok üye devletin risk dahi kabul etmediği ve bu sebeple gerek PKK UA TÖ'ne gerekse uzantısı olan terör yapılarına yardım ettikleri,
- Verilen bilgiler ışığında örgüt hakkında yapılan yazışmalarda ve hitaplarda;
 - * 1978-2002 yılları arasında genel olarak Türkiye geneli ve sınırlı olarak diğer ülkelerde münferit faaliyet göstermesi, 1984'e kadar söylem, 1999'a kadar eylem ve 2002'ye kadar halk desteği aşamasında kalması sebebiyle **yerel** bir TÖ olarak,
 - * 2002 yılındaki kongrede almış olduğu kararla adını değiştirme ve etki alanını genişletme kararı alması; bu yönde hedef ülkelere yayılması sebebiyle 2007'ye kadar **bölgesel** bir TÖ olarak,
 - * 2007 yılındaki kongrede almış olduğu kararla sözde büyük Kürt Devleti'nin temellerinin atıldığı ancak uygulamaya 2016 yılından sonra Suriye'de meydana gelen otorite boşluğundan yararlanarak sağlamış olduğu kazanımları, büyük devletlerin yardımları ile hedef ülkelerde uygulamaya koymaya çalışması sebebiyle **küresel** yani **UA** bir TÖ olarak kabul edilmesi gerektiği;
- Başta Batı ülkelerinin PKK'yı hala 1978-2022 döneminde gibi **yerel TÖ** kabul ettikleri ve bu sebeple hem bağlantılı örgütlere hem uzantılarına hem de bazı durumlarda PKK'ya dahi karşı eylem yapmadıkları; hatta zaman zaman yardım dahi ettikleri,
- PKK'ya hitaben kullanılan isimlerde de birlik olmadığı, gelinen durumda **PKK UA TÖ** ifadesinin en kapsamlı isim olduğu ve Türkiye tarafından belli dönemlerde deklare edilen bağlantı ve uzantıları listesinin hem NATO hem de bütün üye devletler tarafından kabul edilmesinin sağlanması,

- Türkiye'nin, NATO'ya katıldığı günden itibaren gerek siyasi gerek askeri gerekse diğer alanlarda her türlü desteği verdiği; küresel bir tehdide dönüşen ve her geçen gün seviyesini arttıran PKK UA TÖ konusunda ortaya koyduğu bilgi ve belgelerin kabul edilmesi ve bir an önce PKK UA TÖ'ne çok yönlü bir yaptırım uygulanması gerektiği; müttefik olarak Türkiye'nin bunu hakettiği,
- TÖ'lerinin gerçekleştirmiş oldukları eylemlerin salt insanları öldürmeye yönelik olarak kategori edilmemesi ve çok boyutlu olarak kıymetlendirilmesi gerektiği, bu yönüyle PKK UA TÖ'nün eylem alanı olarak birden fazla ülke toprakları seçmesi, birden fazla kıtada teröre finansman sağladığı ve buralarda kontrol ettiği kamplarla birden fazla kıtada eylem yapma potansiyeline sahip olduğu; bu yönü ile değerlendirildiğinde 2001 yılındaki El Kaide ve 2014 yılındaki DEAŞ gibi UA TÖ'lerine göre daha büyük terör yapma potansiyeline sahip örgütün küresel bir tehdit oluşturduğu ve UA TÖ olarak hareket ettiği,
- TÖ'nün sözde Büyük Kürdistan Devleti'ni kurma yolunda dört aşamalı olarak belirlediği stratejisinin, 1. aşamasını kazandığını ve 2. aşamasında Irak ve Suriye bölümlerinde istediğini aldığını, İran ve Türkiye'de mücadele ettiklerini zaman zaman açıkladığı; bu sebeple Türkiye tarafından bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da milli güç unsurlarının tamamını koordineli bir şekilde kullanarak, kesintisiz olarak ve son terörist etkisiz hale getirilene kadar mücadele edilmesi ve TÖ'nün kazandığını iddia ettiği sözde kazanımların hepsinin geri alınması gerektiği,
- Irak'ta, Irak Anayasasına göre özerk yönetim olarak kabul edilen ve etnik olarak PKK UA TÖ ile aynı yapıda oldukları ve zaman zaman birbirleri ile temasa geçtikleri; bu yapıların da sürekli olarak kontrol altında bulundurulması gerektiği,
- İran'da bulunan yapının özellikle otorite boşluğu bulduğu bölgelerde kuvvet ve eleman toplama gayreti içinde olabileceği; bu hususta İran Devleti ile sürekli olarak görüşülmesi ve güç birliği yaparak terörle mücadele edilmesi gerektiği,
- Suriye'de bulunan yapının, başta ABD ve diğer Batılı Güçlerin desteği ile özerk bir yapıya kavuştuğu; Suriye Rejimi'nin bu yapıya engel olmadığı ve Rusya ile birlikte destek dahî olduğu; bu sebeple tek çare olarak Türkiye'nin UA hukuktan aldığı haklara dayanarak müdahale ettiği ve bu harekâtlara kararlılıkla devam etmesi gerektiği,

- Örgüt tarafından 2007 yılındaki kongrede alınan kararla ilan edilen KCK Sözleşmesi ve sözde Büyük Kürdistan söyleminin dahî kendi başına PKK'yı küresel çapta tehdit oluşturan bir UA TÖ yapmaya yettiği,
- Yaklaşık **40 devlet** tarafından **TÖ** ve **3 devlet** tarafından **tehdit** olarak kabul edilen PKK UA TÖ'nün **Türk Dünyası Devletleri** ve **İslam İşbirliği Örgütü** tarafından **tehdit** olarak görülmesinin sağlanması,
- **BM Adalet Divanı, UA Ceza Mahkemesi** ve **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi** tarafından, TÖ elebaşı ve üst düzey yöneticileri ile bunlarla temasa geçen varsa diğer devlet yetkilileri ile TÖ militanlarından büyük suçlara karışan mensupları hakkında, ölen intihar bombacılarının gıyabında, hakkında **“insanlığa karşı”** suç işlemekten kovuşturma başlatılmasının sağlanması,
- PKK UA TÖ'ne, finans, barınma, eleman temini ve başta silah ve mühimmat gibi lojistik hususlarda gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında destek veren veya yardım ve yataklık yapan kişi, kurum ve kuruluşlara yönelik olarak yurtiçinde kovuşturmaların tamamlanmasını; bunların sonuçlarının ilgili devletlere ve kuruluşlara iletilerek gerekli işlemin yapılmasının sağlanması gerektiği,
- PKK UA TÖ'nün finansmanının önlenmesine yönelik olarak FATF ile işbirliğinin başlatılmasının ve Kürt Kızılayı gibi sözde yardım kuruluşları ile sempatan şirket ve kuruluşlara karşı yaptırım uygulanmasının sağlanması gerektiği,
- Örgüt propagandasını yapmak maksadıyla kurulan ve Roj TV gibi isim değiştirerek yayın hayatına devam eden radyo, TV, dergi, gazete, internet sitesi gibi görsel ve interaktif yayın organlarının öncelikle tespit edilmesinin, daha sonra haklarında hukuki sürecin başlatılarak süratle kovuşturmanın tamamlanmasını; daha sonra ilgili devlet ve kuruluşlara gerekli başvuruların yapılarak yayınların durdurulmasının sağlanması gerektiği,
- PKK UA TÖ'nün siyasi uzantıları hakkında hukuki sürecin başlatılarak, mensuplarının üyeliklerinin sonlandırılması ve diğer ülkelerdeki temsilciliklerinin kapatılarak faaliyetlerinin sonlandırılması gerektiği,

- Gerek yurtiçinde gerek bölgede gerekse küresel çapta PKK UA TÖ ile mücadele eden farklı bir konsept geliştirerek mücadele edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

AA. (2023, 03 17). Fransa, PKK'lı teröristleri taşıyan helikopterin Irak'ta düşmesi hakkında yorum yapmayı reddetti. 12 03, 2023 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/en/europe/france-refuses-to-comment-on-iraq-crash-of-helicopter-carrying-pkk-terrorists/2848789> adresinden alındı

AB. (2015). Council Decision (CFSP) 2015/1334. Brussels: The Council Of The European Union.

AFB, M. (1997). Three Levels of War, USAF College of Aerospace Doctrine, Research and Education (CADRE) Air and Space Power Mentoring Guide, Vol. 1 . Air University Press.

Alaca, A. İ. (2020). Kovid-19 Sonrası Geleceğin Güvenlik Kurumları ve Stratejik Dönüşüm; Asker, Polis, Jandarma, İstihbarat, Diplomasi ve Sosyo-ekonomi. 6. İstanbul Güvenlik Konferansı. İstanbul. 11 08, 2021 tarihinde TASAM | 6. İstanbul Güvenlik Konferansı (2020) adresinden alındı

Ali, O. (2017). Kuzey Irak'ta Artan PKK Etkisi: Sincar'da Yeniden Tırmanan Gerginliğin Ötesinde. ORMER. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Armağan, E. (2016, Haziran). Türkiye'de İnternet Bankacılığı Kullanımında Demografik Faktörlerin Tüketici Algısına Etkisi Üzerine Ampirik Bir Çalışma . CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 14(2). 11 03, 2021 tarihinde ResearchGate adresinden alındı
AvrupaKomisyonu. (2012). Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2012-2013 (Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Bildirim)., (s. 41). Brüksel.

Bağbaşıoğlu, A. (2022). Implications of NATO's 2022 Strategic Concept on its Enlargement & Partnership Policies and Türkiye's Position: Challenges and Opportunities . Center for Strategic Research of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye (SAM), No. 22. SAM Papers. 06 01, 2023 tarihinde <http://sam.gov.tr/pdf/sam-papers/SAM%20Papers-No.-22.pdf> adresinden alındı

Bakan, S. (2018). Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü Ve Yeni Tehditler. The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences, 4(2), s. 139-141. 05 02, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/610650> adresinden alındı

Barlow, K. A. (1972). *Massive Retaliation*. Pennsylvania: NTIS . 04 06, 2023 tarihinde <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD0764412.pdf> adresinden alındı

Barobirlik. (2023). Ateşin Çocukları İnisiyatifi Kimdir. 12 05, 2023 tarihinde [barobirlik.biz.tr: https://barobirlik.biz.tr/ate%C5%9Fin-%C3%A7o%C3%A7uklar%C4%B1-inisiyatifi-kimdir/](https://barobirlik.biz.tr/ate%C5%9Fin-%C3%A7o%C3%A7uklar%C4%B1-inisiyatifi-kimdir/) adresinden alındı

Barry Buzan, O. W. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Londra: Lynne Rienner Publishers.

Bateman, R. (2015, Kasım 25). *Understanding Military Strategy and the Four Levels of War*. Mayıs 22, 2021 tarihinde Edinburgh Üniversitesi : *Understanding Military Strategy and the Four Levels* <https://www.esquire.com/news-politics/politics/news/a39985/four-levels-of-war> adresinden alındı

Bayraklı, E. (2016). Avrupa'da PKK. M. Yeşiltaş içinde, *Avrupa'da PKK* (s. 7-36). İstanbul: SETA.

Baysal, B. (2015, Ekim). Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme Teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*(11), s. 71-73. 12 16, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/84601> adresinden alındı

Beğenirbaş, M. (2020). *Strateji ve Güvenlik Alanında Temel ve Güncel Yaklaşımlar: Milli Güvenlik Stratejisi ve Askeri Güç* . (M. B. vd, Dü.) Ankara: Nobel Yayın.

Beril Dedeoğlu. (2003). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: Derin Yayınları.

Beršnak, J. V. (2020, 11). *Recognizing Youth Radicalization in Schools: Slovenian 'Frontline' Schoolworkers in Search of a Compass*. *International Sociology*, s. 1-3. 07 07, 2023 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/346990498_Recognizing_youth_radical adresinden alındı

Biçer, S. (2019, 12 16). Dünya değiştiği sürece NATO da değişmeye devam edecektir. 12 27, 2023 tarihinde <https://www.indyturk.com/node/104261/t%C3%BCrkiyeden-sesler/d%C3%BCnya-de%C4%9Fi%C5%9Fti%C4%9Fi-s%C3%BCrece-nato-da-de%C4%9Fi%C5%9Fmeye-devam-edecektir> adresinden alındı

Biçer, S. (2022). NATO'nun Savunma ve Caydırıcılık Çalışmaları ile İlgili Bir Değerlendirme. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18(42), s. 323-327. doi:10.17752/guvenlikstrtj.1022322

Bila, F. (2004). Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler: Hangi PKK. Ankara: Ümit Yayıncılık.

Bilgiç, A. (2011, Bahar). Güvenlik İkilemini Yeniden Düşünmek: Güvenlik Çalışmaları'nda Yeni Bir Perspektif. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 8(29), s. 125-127. 06 15, 2023 tarihinde <https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/2cc213ec-5719-4382-8d57-bcec3f3> adresinden alındı

Bilgiç, M. S. (2014, Bahar). PKK/KCK'nın Stratejisi, Taktikleri ve Taktik Düzeyde Etnik Terörle Mücadele. Bilge Strateji, 6(10), s. 88-91.

Binder, D. (2012, Spring). Greece, Turkey, and NATO. Mediterranean Quarterly, 23(2), s. 95-97. 05 26, 2023 tarihinde http://www.jmc.uoa.gr/fileadmin/jmc.pspa.uoa.gr/uploads/PDFs/Greece__Turkey__and__NATO.pdf adresinden alındı

Birdişi, F. (2014). Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Ekolü ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü. Güvenlik Stratejileri(20), s. 231-233. 06 04, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/> adresinden alındı

Biscop, S. (2021, 04). What Belgium Can Do: Proposals for the National Security Strategy. Security Policy Brief(143), s. 1-3. 06 29, 2023 tarihinde <https://www.egmontinstitute.be/app/uploads/2021/04/SPB143.pdf?type> adresinden alındı

Booth, K. (1991, Temmuz). Security in Anarchy: Utopian Realism in Theory and Practice. International Affairs, 67(3), s. 527-530. 06 14, 2023 tarihinde <https://research.aber.ac.uk/en/publications/security-in-anarchy-utopian-realism-in-theory-and-practice> adresinden alındı

Boyras, H. M. (2021, 11 25). Positive Momentum in Turkish-Spanish Relations. 06 25, 2023 tarihinde SETA: <https://www.setav.org/en/positive-momentum-in-turkish-spanish-relations/> adresinden alındı

Brauch, H. G. (2008, Yaz). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. Uluslararası İlişkiler, 5(18), s. 28-30. 07 13, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/539874> adresinden alındı

Bush, G. W. (2001, 09 20). Address To The Joint Session Of The 107th Congress. 65-73. Washington, USA: White House. 07 07, 2023 tarihinde <https://georgewebush->

whitehouse.archives.gov/infocus/bushrecord/documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.pdf adresinden alındı

Buzan, B. (1983). *People, States and Fear: The National Security in International Problems*. Sussex: Wheatsheaf Books Ltd. 07 01, 2023 tarihinde https://www.academia.edu/4780500/People_States_and_Fear_An_Agenda_For_International_Security_Studies_in_the_Post_Cold_War_Era_Barry_Buzan adresinden alındı

Buzan, B. (1991). *People, State and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Londra: Pearson Longman.

CanadaMPS. (2013). *Building Resilience Against Terrorism: Canada's Counter-terrorism Strategy*. (M. o. Canada, Prod kt r) 07 01, 2023 tarihinde Public Safety: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/rsln-c-gnst-trrrsm/rsln-c-gnst-trrrsm-eng.pdf> adresinden alındı

CanadaMPS. (2018, 02 09). *Remembering Air India Flight 182*. (M. o. Canada, Prod kt r) 07 01, 2023 tarihinde Public Safety: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrt/cntr-trrrsm/r-nd-flght-182/index-en.aspx> adresinden alındı

CanadaMPS. (2021, 06 25). *Currently Listed Entities*. (M. o. Canada, Prodüktör) 07 01, 2023 tarihinde Public Safety: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrt/cntr-trrrsm/lstd-ntts/crrnt-lstd-ntts-en.aspx> adresinden alındı

Caniko lu, E. (2022). NATO'nun Soğuk Savaş Sonrası Yeni Stratejileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(2), s. 99-100. 06 18, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2811541> adresinden alındı

Carleton. (2019). *Carleton Model NATO*. Ottawa: Carleton University . 04 27, 2023 tarihinde https://carleton.ca/mnato/wp-content/uploads/MNATO2019_NAC_BGG.pdf adresinden alındı

Carr, E. H. (1945). *The Twenty Years' Crisis 1919-1939 An Introduction To The Study Of International Relations*. London: Macmillan. 05 02, 2023 tarihinde <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.121437/page/n1/mode/2up> adresinden alındı

Caymaz, E. (2021). 21. Yüzyılda Savunma Kaynaklarının Planlanması, Yönetimi ve Eğitimi  zerine. E. Caymaz içinde, *Savunma Kaynaklarının Planlanması ve Yönetimi* (s. 630-637). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ceyhan, H. (2021). *Türk-Amerikan İlişkilerinde PKK/YPG/PYD/PJAK Terör  rg t  (Yüksek Lisans Tezi)*. ( . Kantarcı, D .) Antalya: Akdeniz  niv rsitesi.

Chantzi, G. (2009). The Evolution of Terrorism in Greece From 1975 to 2009. Research Institute for European and American Studies. 07 01, 2023 tarihinde <https://www.files.ethz.ch/isn/139892/rieas158.pdf> adresinden alındı

Chourchoulis, D. (2010). The Southern Flank Of Nato, 1951-1959. Military Strategy Or Political Stabilisation? London: Queen Mary University of London. 05 27, 2023 tarihinde <https://qmro.qmul.ac.uk/xmlui/bitstream/handle/123456789/702/CHOURCHOULISouthernFlank2010.pdf?sequence=1> adresinden alındı

Clausewitz, C. V. (1975). Savaş Üzerine. İstanbul: Maya Kitapevi.

Corradetti, C. (2017). The Frankfurt School and Critical Theory. 06 04, 2023 tarihinde The Internet Encyclopedia of Philosophy: <https://iep.utm.edu/critical-theory-frankfurt-school/> adresinden alındı

CroatiaPresidency. (2017). The Republic of Croatia National Security Strategy. Presidency of the Republic of Croatia. 06 28, 2023 tarihinde <https://www.soa.hr/files/file/National-Security-Strategy-2017.pdf> adresinden alındı

CSCE. (1992). CSCE Helsinki Document 1992: The Challenges Of Change. Conference for Security and Co-operation in Europe. HELSINKI: CSCE. 04 26, 2023 tarihinde <https://www.osce.org/files/f/documents/7/c/39530.pdf> adresinden alındı

CSD. (2015). Radicalization in Bulgaria. Sofia: CSD - The Center for the Study of Democracy. 06 29, 2023 tarihinde https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjgicCAy5GAAxU5cfEDHXjABmQQFnoECAkQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.rcc.int%2Fp-cve%2Fdownload%2Fdocs%2FRadicalisation-in-Bulgaria_Threats-and-Trends-Report.pdf%2Fd053eaef6c88c7a0e7edf527 adresinden alındı

Çelebi, M. (2015, 01 05). Atatürk Dönemi ve Sonrasında Türkiye-İtalya İlişkilerini Etkileyen Faktörler. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 31(91), s. 69-92. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/675385> adresinden alındı

Darıcı, A. B. (2017, Nisan). Enformasyon Savaşı Bağlamında Rusya Federasyonu-Türkiye İlişkilerinin Analizi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4-1. 11 03, 2021 tarihinde alındı

Demir, E. (2023). Teröristlerden Alınacak Dersler. F. Erenel içinde, Terörizm Üzerine Güncel Yaklaşımlar (s. 60-62). Ankara: Nobel Yayınevi.

Demir, S. B. (2011). İşyerinde Karar Verme Ve Problem Çözme Yöntemleri. ss.466-476. Ankara. Mayıs 23, 2021 tarihinde file:///C:/Users/user/Downloads/KDEMR__2011__yerinde_Karar_Verme_ve_Problem_zme_Teknikleri.pdf adresinden alındı

Demircioğlu, F. (2014, Güz). Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 4(7), s. 49-59.

Demirkıran, Ö. (2007). Fransa'nın Güvenlik Politikası: De Gaulle Dönemi (1958-1969). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(5), s. 79-83. 04 25, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/215621> adresinden alındı

Diamond, J. (2018). Tüfek Mikrop Çelik Pegasus Yayınları, İstanbul, 2018. (Ü. İnce, Çev.) İstanbul: Pegasus Yayınları.

DoD. (2023). Counter-Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) Train and Equip Fund (CTEF). US Department of Defence. Washington: Office of The Secretary of Defence. 12 16, 2023 tarihinde https://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/FY2024/FY2024_CT_EF_J-Book.pdf adresinden alındı

Dorman, E. (2016, Kış). Thomas Aquinas ve Haklı Savaş Teorisi. (C. Türer, Dü.) Felsefe Dünyası, s. 142-145. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1484226> adresinden alındı

Dumankaya, E. M. (2019, Ocak). Uluslararası İlişkiler ve Güç Kavramı. Thinktech Trend Analizi.

DutchGovernment. (2022). The National Counterterrorism Strategy for 2022-2026. The Hague: National Coordinator for Security and Counterterrorism. 07 02, 2023 tarihinde <https://english.nctv.nl/topics/national-counterterrorism-strategy/documents/publications/2022/06/the-national-counterterrori> adresinden alındı

DutchGovernment. (2023). Terörle Mücadele ve Ulusal Güvenlik. 07 01, 2023 tarihinde <https://www.government.nl/topics/counterterrorism-and-national-security/counterterrorism> adresinden alındı

Düz, S. (2019). Avrupa'da PKK Yapılanması: Hollanda. H. B. Enes Bayraklı içinde, Avrupa'da PKK Yapılanması (s. 385-386.). İstanbul.

Düz, S. (2019). Avrupa'da PKK Yapılanması: Hollanda . H. B. Enes Bayraklı içinde, Avrupa'da PKK Yapılanması (s. 421-422). İstanbul: SETA.

Düzgün, D. M. (2021, Güz). Realizm Teorisinin Ortaya Çikişı Ve Gelişme Evreleri. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, s. 271-274. 05 04, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1173571> adresinden alındı

Edwards, L. (2016). A Brief History of Cold War . Regnery Yayıncılık A.Ş.

EGM. (2013, 01 14). Türkiye'de Halen Faaliyetlerine Devam Eden Başlıca Terör Örgütleri. 06 20, 2023 tarihinde <https://web.archive.org/web/20130114042731/http://www.egm.gov.tr/temuh/terorgrup1.html> adresinden alındı

Ellis, J. D. (2015, Nisan). Directed Energy Weapons: Promise and Prospects. 20YY SERIES. Nisan 15, 2021 tarihinde alındı

Erdoğan, İ. (2019). PKK/KCK Terör Örgütü: İran, Irak, Suriye Silahlı Yapılanması. (U. Ayhan, Dü.) Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı.

Ereker, F. A. (2019, Ekim). NATO'nun Güvenlik Anlayışı ve Stratejik Konseptleri. Güvenlik Yazıları Serisi(23), s. 5-7. 07 02, 2023 tarihinde https://trguvenlikportali.com/wpcontent/uploads/2019/11/NATOSTrategikKonseptleri_FulyaAksuEreker_v.1.pdf adresinden alındı

Erenel, F. (2021). Geleceğin Güvenliği. F. Erenel, & E. C. Fahri Erenel (Dü.) içinde, Savunma Kaynaklarının Planlanması ve Yönetimi (s. 29-33). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Erhan, Ç. (2018). Türk Dış Politikası (Cilt 1). (B. Oran, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Erhan, Ç. (2018). Türk Dış Politikası (Cilt 1). (B. Oran, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Erhan, Ç. (2018). Türk Dış Politikası (Cilt 1). (B. Oran, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Erhan, Ç. (2018). Türk Dış Politikası (Cilt 1). (B. Oran, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Erkmen, S. (2023, 12 16). Suriye'nin Kuzeydoğusunda Ayrılıkçılığa Yeni Bir Adım. 12 17, 2023 tarihinde Fikir Turu: <https://fikirturu.com/jeo-strateji/suriyenin-kuzeydogusunda-ayrilikciliga/> adresinden alındı

Ertem, H. S. (2012, Aralık). Kimlik ve Güvenlik İlişkisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: Kimliğin Güvenliği ve Güvenliğin Kimliği. Güvenlik Stratejileri(16), s. 177-

183. 06 12, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/84501> adresinden alındı

EU. (2017). Fight Against Terrorism. 06 28, 2023 tarihinde <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/#:~:text=EU%20definition%20of%20terrorism&text=unduly%20compelling%20a%20government%20or,country%20or%20an%20international%20organisation> adresinden alındı

EuropeanComission. (2022). Key findings of the 2022 Report on Montenegro. Brussels : European Comission. 06 24, 2023 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/COUNTRY_22_6103 adresinden alındı

EuropeanParliament. (2022). A comparative analysis of Article 5 Washington Treaty (NATO) and Article 42(7) TEU (EU). EPRS - European Parliamentary Research Service. 05 22, 2023 tarihinde [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739250/EPRS_ATA\(2022\)739250_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/739250/EPRS_ATA(2022)739250_EN.pdf) adresinden alındı

Europol. (2008). EU Terrorism Situation and Trend Report 2008. Hague: Europol. 07 03, 2023 tarihinde https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/tesat2008_1.pdf adresinden alındı

Extance, A. (2015, MAY 28). Laser Weapons: Get Real. Nisan 28, 2021 tarihinde Nature. adresinden alındı

FAS. (2008). Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst AIVD Jaarverslag. Hollanda İstihbarat ve Güvenlik Hizmetleri. The Hague: FAS. 07 02, 2023 tarihinde <https://fas.org/irp/world/netherlands/aivd2008.pdf> adresinden alındı

FBI. (2023, 07 16). Terrorism Definitions: International Terrorism. fbi: <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism> adresinden alındı

Feickert, A. (12 Şubat 2018). U.S. Army Weapons-Related Directed Energy (DE) Programs: Background and Potential Issues for Congress. Congressianol Research Service. Nisan 15, 2021 tarihinde alındı

Feng, L. (2006). The Typologies of Realism. Chinese Journal of International Politics(1), s. 129-134. 05 04, 2023 tarihinde <https://academic.oup.com/cjip/article-abstract/1/1/109/298728?redirectedFrom=fulltext> adresinden alındı

FinnishGovernment. (2020). Government Report on Finnish Foreign and Security Policy. Helsinki : Finnish Government. 06 25, 2023 tarihinde <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162515> adresinden alındı

F-M 3.0 Operations. (2017). United States of America Department of Army.

Foreignaffairs. (2016, 10 14). The Rojava Model: How Syria's Kurds Govern. 12 20, 2023 tarihinde foreignaffairs: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2016-10-14/rojava-model> adresinden alındı

FrenchFAM. (2023, 07 01). France Diplomacy: Crises and Conflicts,. 07 01, 2023 tarihinde <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/crises-and-conflicts/> adresinden alındı

FrenchFAM. (2023, 07 02). France Diplomacy: Terrorism (France's International Action). 07 02, 2023 tarihinde <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/terrorism-france-s-international-action/> adresinden alındı

Gabinete. (2017). Relatorio Anual de Segurança Interna (RASI). (s. 1-2). Gabinete do Secretario Geral, . 07 01, 2023 tarihinde <https://www.parlamento.pt/Documents/2018/Marco/RASI2017.pdf> adresinden alındı

Gardner, F. (2023, 03 31). Turkey Approves Finland NATO Membership Bid. (B. News, Prodüktör) 06 25, 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-europe-65132527>, adresinden alındı

Gazetesi, H. M. (1923, Nisan 2). Yeni Gün Gazetesi. Sayı:779, s.4.

GermanyGovernment. (2023). National Security Strategy. Berlin: The Federal Government of Germany. 06 28, 2023 tarihinde <https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/National-Security-Strategy-EN.pdf> adresinden alındı

GermanyMIC. (2023). Counter-Terrorism. 06 28, 2023 tarihinde The Federal Ministry of the Interior and Community of Germany: <https://www.bmi.bund.de/EN/topics/security/counter-terrorism/counter-terrorism-node.html> adresinden alındı

Gheordenescu, M. (1999). Terrorism and Organized Crime: The Romanian Perspective. Terrorism and Political Violence, s. 24-25.

Ghoshroy, S. (2011). Coming Not So Soon To A Theater Near You: Laser Weapons For Missile Defense. Bulletin of the Atomic Scientists (67(6)), 34-43.

Gibradze, G. (2020). Georgia Relations After The 2008 War. Ante Portas Security Studies, 1(14), s. 86-91. 04 25, 2023 tarihinde https://anteportas.pl/wp-content/uploads/2020/10/AP.XIV_Gibradze.pdf adresinden alındı

GlobalCoalition. (2023, 07 10). <https://theglobalcoalition.org/en/partners/>. 07 10, 2023 tarihinde theglobalcoalition: <https://theglobalcoalition.org/en/partners/> adresinden alındı

Globalsecurity. (2021, 05 28). NATO announces nomination of General Philippe Lavigne, French Air and Space Force, as Supreme Allied Commander Transformation. globalsecurity. 04 29, 2023 tarihinde <https://www.globalsecurity.org/military/library/news/2021/05/mil-210531-nato03.htm> adresinden alındı

Güçlüer, D. E. (2011). PKK'nın 1978-2010 Tarihleri Arasında Örgütsel Yapısının Değişimi ve Kurumsal Girişimci Olarak Hedeflerinin Sosyolojik Analizi (Doktora Tezi). (N. G. Ergan, Dü.) Hacettepe Üniversitesi.

Güngörmez, O. (2019). Avrupa'da PKK Yapılanması: Yunanistan . H. B. Enes Bayraklı içinde, Avrupa'da PKK Yapılanması (s. 609-655). İstanbul: SETA.

Gürkaynak, M. (2004). İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Avrupa'da Savunma ve Güvenlik. 54-56. Ankara: Ankara Üniversitesi (Doktora Tezi).

Harsch, M. F. (2012). NATO and the UN: Partnership with Potential? Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs.

Hasgüler, M. (2004). Uluslararası Örgütler. Ankara: Paradigma Yayınevi.

Hasgüler, M. (2004). Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler. Ankara: Nobel.

Hemmingsen, A.-S. (2015). The Danish Approach To Countering And Preventing Extremism And Radicalisation. Copenhagen: DIIS · Danish Institute for International Studies.

Herz, J. H. (1950, Hazir<n). Idealist Internationalism and the Security Dilemma. World Politics, s. 161-163. 05 02, 2023 tarihinde <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/106591295000300202> adresinden alındı

Hisarlıoğlu, F. (2019, 10). Güvenlik Yazıları Serisi No.24: Güvenlikleştirme. GÜVENLİKLEŞTİRME (trguvenlikportali.com) adresinden alındı

HSK. (2023). Heyva Sor A Kurd. 12 15, 2023 tarihinde <https://hskurd.org/en/who-we-are-2/> adresinden alındı

HungaryMFA. (2012). Hungary's National Security Strategy 2012. Budepest: Ministry of Foreign Affairs of Hungary. 06 24, 2023 tarihinde <https://eda.europa.eu/docs/default-source/documents/hungary-national-security-strategy-2012.pdf> adresinden alındı

Hunt, M. H. (2015). The world transformed : 1945 to the present. New York: Oxford University Press. 04 24, 2023 tarihinde https://archive.org/details/worldtransformed0000hunt_e9u3/mode/2up adresinden alındı

Huysmans, J. (2007). Revisiting Copenhagen: Or, On the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe. European Journal of International Relations, 4, s. 479-481.

İçişleri Bakanlığı. (2017). PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu PYD/YPG. Ankara: İçişleri Bakanlığı.

İçişleri Bakanlığı. (2019). 2019 Yılı İdare Faaliyet Raporu. Ankara: İçişleri Bakanlığı. 07 08, 2023 tarihinde <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/OYA/oooyya/2019YildareFaaliyetRaporuPDF.pdf> adresinden alındı

İçişleri Bakanlığı. (2023, 07 01). Teror Arananlar. 07 07, 2023 tarihinde <https://terorarananlar.pol.tr/> adresinden alındı

IEP. (2023). Global Peace Index. Sydney: IEP. 06 25, 2023 tarihinde <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/06/GPI-2023-Briefing-Web-260623.pdf> adresinden alındı

İletişim Başkanlığı. (2023). Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesi. TC Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı.

ItalianFAM. (2023). Fight against Terrorism. Rome: Italian FAM. 06 30, 2023 tarihinde https://www.esteri.it/en/politica-estera-e-cooperazione-allo-sviluppo/temi_globali/lotta_terrorismo/ adresinden alındı

Jeynes, J. (2002). Risk Management: 10 Principles. Oxford: Butterworth-Heinemann . Risk Management : 10 Principles (hsseworld.com) adresinden alındı

Johnston, S. A. (2017). How NATO Adapt. Baltimore: John Hopkins University Press.

Jones, R. W. (1995). Message in a Bottle'? Theory and Praxis in Critical Security Studies. *Contemporary Security Policy*, 16(3), s. 299-300. 06 25, 2023 tarihinde <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13523269508404119?journalCode=fcsp20> adresinden alındı

Jupskås, A. R. (2022, 05). Far-Right Violence in Greece in Comparative Perspective,. *Journal of Modern Greek Studies*, 40(1), s. 96-98. 07 01, 2023 tarihinde <https://muse.jhu.edu/pub/1/article/853903/pdf> adresinden alındı

Kaddoum, H. K. (2017, Eylül). Applications of Lasers for Tactical Military Operations. *IEEE Access*. Nisan 28, 2021 tarihinde alındı

Kaplan, L. S. (1984). *The United States and NATO The Formative Years*. Kentucky: The University Press of Kentucky.

Kaplan, L. S. (2007). *NATO 1948 The Birth of the Transatlantic Alliance*. Maryland: ROWMAN & LITILEFIELD PUBLISHERS, INC.

Kaplan, L. S. (2010). *NATO and the UN A Peculiar Relationship*. Columbia : University of Missouri Press.

Kaplan, L. S. (2013). *NATO before the Korean War*. Ohio: The Kent State University Press.

Karaağaç, Y. (2022). *Asimetrik Savaş Stratejisi Çerçevesinde PKK'nın Yapısal Dönüşümü: Şehir Terörizmi ve Hendek Olayları (Doktora Tezi) . (D. Ş. Polat, Dü.)* İstanbul: Arel Üniversitesi.

Karaağaç, Y. (2023). *Asimetrik Savaş Kapsamında PKK'nın Yapısal Dönüşümü: Şehir Terörizmi ve Hendek Olayları*. Ankara: Orion Akademi.

Karaosmanoğlu, A. L. (2014, Kış). NATO'nun Dönüşümü. *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, 10(40), s. 16-20. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/540266> adresinden alındı

Karlsson, M. (2023, 03). An Institution is Born: The Formation of a Lithuanian Counter-Terrorism Institution after 9/11 . *Cooperation and Conflict*, 44(1), s. 7-25. 07 08, 2023 tarihinde <https://www.jstor.org/stable> adresinden alındı

KCK. (2007). *Koma Cevakên Kurdistan Sözleşmesi*. 12 02, 2023 tarihinde http://theirwords.org/media/transfer/doc/tr_pkk_hpg_2005_17-e646b19295cb5bf24fc94e66e5de891b.pdf adresinden alındı

Keskin, K. (2019). *Avrupa'da PKK Yapılanması: Almanya . H. B. Enes Bayraklı içinde, Avrupa'da PKK Yapılanmas (s. 39-43)*. İstanbul: SETA.

Kiraz, S. (2018). Dış Politika Analizi Modeli Olarak Neoklasik Realizm: İkinci Dünya Savaşı Sırasındaki Türk Dış Politikasının Analizi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(2), s. 419-421. 05 05, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/562711> adresinden alındı

Kuniholm, B. R. (1994). The Origins of the Cold War in the Near East. Princeton: Princeton University Press.

Kurumu, T. D. (2021). Büyük Türkçe Sözlük. Mayıs 23, 2021 tarihinde <http://tdkterim.gov.tr/bts/> adresinden alındı

Küçükşahin, A. (2009). Güvenlik Bağlamında Risk ve Risk Yönetimi. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 5(10), s. 15-17. 07 01, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/84530> adresinden alındı

LatviaMFA. (2016). Annual Report on Accomplishments And Further Work With Respect To National Foreign Policy And The European Union . Riga. 07 05, 2023 tarihinde <https://www.mfa.gov.lv/en/media/2225/download> adresinden alındı

LithuaniaMND. (2023). The National Threat Assessment 2023 . Vilnius: Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania. 07 05, 2023 tarihinde <https://kam.lt/wp-content/uploads/2023/03/Assessment-of-Threats-to-National-Security-2022-published-2023.pdf> adresinden alındı

Lowry, T. (1998, Ocak-Şubat). Call It MIRACL. The Bulletin.

Machiavelli. (1981). Prens. (N. Güvenç, Çev.) İstanbul: Özener Matbaası.

Mango, A. (2005). Turkey and The War on Terror. New York: Routledge.

Mango, A. (2005). Turkey and The War on Terror. New York: Routledge.

Markopoulou, D. (2018). Reconsidering NATO's Future: Combatting internal structural defects with the view of expansion. Thessaloniki/Greece: University of Macedonia. https://www.thessismun.org/wp-content/uploads/2016/11/NATO_Topic-B.pdf adresinden alındı

Marsili, M. (2021, 1-2-3). The Fall of the Berlin Wall, the Collapse of the USSR and the End of Cold War A Chain of Surprises 'Too Big' to Be Predicted. Political Reflection, 7(1), s. 59-62. 04 30, 2023 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/348336089_The_Fall_of_the_Berlin_Wall_the_Collapse_of_the_USSR_and_the_End_of_Cold_War_A_Chain_of_Surprises_%27Too_Big%27_to_Be_Predicted adresinden alındı

Matei, F. C. (2012). Romania's Anti - Terrorism Capabilities: Transformation, Cooperation, Effectiveness. *Journal of Defence Resources Management*, 3(1), s. 37-40. 07 02, 2023 tarihinde http://journal.dresmara.ro/issues/volume3_issue1/04_matei.pdf adresinden alındı

Matthijs, H. (2019). The Military Expenditures of the NATO Members. *Advances in Politics and Economic*, 2(3), s. 250-258. 04 30, 2023 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/335366550_The_Military_Expenditures_of_the_NATO_Members adresinden alındı

mbda-systems. (2021). nnovation/preparing-future-products. Şubat 19, 2021 tarihinde <https://www.mbda-systems.com>: <https://www.mbda-systems.com/innovation/preparing-future-products-3/high-energy-laser-weapon-systems> adresinden alındı

Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton . 05 05, 2023 tarihinde <https://samuelbhfauredotcom.files.wordpress.com/2015/10/s2-mearsheimer-2001.pdf> adresinden alındı

MI5. (2023, 07 16). Introduction to International Terrorism. MI5: <https://www.mi5.gov.uk/international-terrorism> adresinden alındı

Moller, S. B. (2023). Assessing the Consequences of Enlargement. J. Goldgeier içinde, *Evaluating NATO Enlargement* (s. 459-466). Cham/Switzerland: Springer Nature. doi:<https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-23364-7>

MONEYVAL. (2022). Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Measures: Albania (3rd Enhanced Follow-up Report) . MONEYVAL. 07 04, 2023 tarihinde <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/FUR-Albania-2022.html> adresinden alındı

Moniz, E. J. (2018). Building a Safe, Secure, and Credible NATO Nuclear Posture. 04 26, 2023 tarihinde https://www.nti.org/wp-content/uploads/2018/02/NTI_NATO_RPT_Web.pdf adresinden alındı

Morgenthau, H. (1948). *Politics among Nations: The Struggle of Power and Peace*. USA: Alfred A. Knopf Inc.

Morgenthau, H. J. (1945). The Evil of Politics and the Ethics of Evil. *Ethics*, 56(1), s. 1-3. 05 04, 2023 tarihinde <https://www.jstor.org/stable/2988705> adresinden alındı

MSB. (2023, 11 30). Millî Savunma Bakanlığında Haftalık Basın Bilgilendirme Toplantısı. 12 01, 2023 tarihinde www.msb.gov.tr:

<https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/77c1aa7a84e64499a21c771446d44753> adresinden alındı

NationalComission. (2002). The 9/11 Comission Report. National Comission on Terrorist Attacks. 07 15, 2023 tarihinde <https://9-11commission.gov/report/911Report.pdf> adresinden alındı

NATO. (1949). The Strategic Concept for The Defence of The North Atlantic Area. NATO. 05 20, 2023 tarihinde <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a491201a.pdf> adresinden alındı

NATO. (1952). Strategic Guidance. NATO. 05 22, 2023 tarihinde https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm adresinden alındı

NATO. (1956). Report of The Comitee of Three (5 May 1956). NATO. 04 30, 2023 tarihinde https://www.nato.int/archives/committee_of_three/CT.pdf adresinden alındı

NATO. (1957). 1. NATO, Strategic Concept for The Defense of The North Atlantic Treaty Organization Area. NATO. 04 07, 2023 tarihinde <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a570523a.pdf> adresinden alındı

NATO. (1957). 1. NATO, Strategic Concept forThe Defense of The North Atlantic Treaty Organization Area. NATO. 04 25, 2023 tarihinde <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a570523a.pdf> adresinden alındı

NATO. (1967). Future Tasks of the Alliance - Harmel Report. NATO. 04 25, 2023 tarihinde https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_archives/20111114_Harmel_Archival_Description.pdf adresinden alındı

NATO. (1968). Strategic Concept for The Defense of The North Atlantic Treaty Organization Area (16 January 1968) . NATO. 04 23, 2023 tarihinde <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a680116a.pdf> adresinden alındı

NATO. (1971). NATO Facts and Figures. Brussels: NATO Information Service .

NATO. (1991). NATO, The Alliance's New Strategic Concept (1991). NATO. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm adresinden alındı

NATO. (1999). The Alliance's Strategic Concept (1999). NATO . 05 01, 2023 tarihinde https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm adresinden alındı

NATO. (2006). NATO Handbook. Brussels, Belgium: NATO Public Diplomacy Division. 04 2023, 22 tarihinde alındı

NATO. (2006). NATO Handbook. Brussels: NATO Public Diplomacy Division.

NATO. (2006). NATO Handbook. Brussels: NATO Public Diplomacy Division.

NATO. (2010, 11 19-20). Strategic Concept: Active Engagement, Modern Defence. 06 17, 2023 tarihinde https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf adresinden alındı

NATO. (2010). Strategic Concept: Active Engagement, Modern Defence . NATO. 07 02, 2023 tarihinde https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf adresinden alındı

NATO. (2016). NATO'nun Terörizme Karşı Savunma İçin Askeri Konsepti. 07 10, 2023 tarihinde https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm#:~:text=The%20unlawful%20use%20or%20threatened,political%2C%20religious%20or%20ideological%20objectives. adresinden alındı

NATO. (2020). Counter-Terrorism Reference Curriculum (CTRC). NATO. 007 12, 2023 tarihinde https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/6/pdf/200612-DEEP-CTRC.pdf adresinden alındı

NATO. (2020). Counter-Terrorism Reference Curriculum (CTRC). NATO. 07 15, 2023 tarihinde https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/6/pdf/200612-DEEP-CTRC.pdf adresinden alındı

NATO. (2020). NATO 2030: United for a New Era. NATO. 02 25, 2023 tarihinde https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf adresinden alındı

NATO. (2021). NATO 2030 Factsheet. NATO. 05 15, 2023 tarihinde https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/2106-factsheet-nato2030-en.pdf adresinden alındı

NATO. (2022, 06 29). Strategic Concept: 2022. 06 15, 2023 tarihinde https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf (nato.int) adresinden alındı

NATO. (2022). Strategic Concept: 2022. NATO. 05 16, 2023 tarihinde https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf adresinden alındı

NATO. (2023). Allied Joint Doctrine. London: UK Ministry of Defence. 04 29, 2023 tarihinde

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1148298/AJP_01_EdF_with_UK_elements.pdf adresinden alındı

NATO. (2023, 06 01). Countering Terrorism. 06 01, 2023 tarihinde NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm adresinden alındı

NATO. (2023, 04 25). Savunma Planlama Komitesi (1963-2010). NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49201.htm adresinden alındı

NordicPage. (2006). Norway to Revise Terrorist Organizations List After the Elections. (Panorama, Editör, & The Nordic Page) 07 03, 2023 tarihinde <https://www.tnp.no/norway/panorama/3734-norway-to-revise-terrorist-organizations-list-after-the-elections/> adresinden alındı

NTI. (2023). Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC) . 04 30, 2023 tarihinde <https://www.nti.org/education-center/treaties-and-regimes/euro-atlantic-partnership-council-eapc/> adresinden alındı

Nye, J. (2004). Soft Power: The Means To Success In The World Politics. New York: Public Affairs.

Nye, J. (2007). Understanding International Conflicts. New York: Pearson Longman (6. Edition).

Oğuz, Ş. (2023, Kış). ABD ile Türkiye Arasındaki F-35 Krizi: Bu, Türkiye için Amerikan Nükleer Güvencesinin Sonu mu? Insight Turkey, 25(1), s. 1.

Ombudsman, P. (2018). Effects of Terrorism on The Enjoyment of Human Rights And Fundamental Freedoms in Portugal., (s. 1-3). 07 01, 2023 tarihinde <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.ohchr.org%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2FDocuments%2FHRBodies%2F> adresinden alındı

Omelicheva, M. Y. (2009, 05). Reference Group Perspective on State Behaviour: A Case Study of Estonia's Counterterrorism Policies. Europe-Asia Studies , 61(3), 483-504. 06 23, 2023 tarihinde <https://www.jsto> adresinden alındı

Oran, B. (2018). Türk Dış Politikası (Cilt 1). (B. Oran, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Öcal, M. (2017). Soğuk Savaş'tan Bir Kesit: Yapısal Değişiklikler ve Bloklar Arası İlişkiler (1960-1991) (Cilt 5). Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi. 04 28, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1023215> adresinden alındı

Öğür, B. (2014). Kuzey Irak - Türkiye İlişkileri: PKK, Güvenlik ve İşbirliği. Sakarya: ORMER.

Özcan, N. A. (1999). PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi. Ankara: ASAM Yayınları.

Özçelik, S. (2018). The Cold War Re-Visited: Explaining and Understanding of the End of the Cold War in Light of Neo-Realism. The Turkish Yearbook of International Relations(49), s. 2-5. 05 05, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/735530> adresinden alındı

Özer, M. (2022). Dünyanın Farklı Bölgelerinde Terörizm: ETA, IRA ve PKK Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması . Cappadocia Journal of Area Studies (CJAS) , 4(1), s. 88-94. 0625 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2518460> adresinden alındı

Özgöker, U. (2006). Uluslararası Siyasi, Askeri ve Ekonomik Örgütler. İstanbul: Der Yayınları.

Öztop, F. A. (2023, Haziran). Women, Gender and Terrorism: The Case of Türkiye. Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi, 2(2), s. 343-345.

Passenheim, O. (2013). Enterprise Risk Management . bookboon.com. 07 02, 2023 tarihinde [EnteEnterprise-Risk-Management.pdf](https://bvu.edu.vn/EnteEnterprise-Risk-Management.pdf) (bvü.edu.vn) adresinden alındı

Pedlow, G. W. (2015). NATO Strategic Documents 1949-1969. (G. W. Pedlow, Dü.) NATO. 05 23, 2023 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/280287417_NATO_Strategy_Documents_1949-1969 adresinden alındı

PET. (2023). Assessment Of The Espionage Threat To Denmark 2023. Copenhagen: Danish Security And Intelligence Service. 07 05, 2023 tarihinde https://pet.dk/en/-/media/mediefiler/pet/dokumenter/analyser-og-vurderinger/vurdering-af-spionagetruslen-mod-danmark/vsd_2023_uk_web.pdf adresinden alındı

PET. (2023). The Assessment Of The Terrorist Threat 2023. Copenhagen: Danish Security And Intelligence Service · Centre For Terror Analysis. 07 06, 2023 tarihinde <https://pet.dk/en/-/media/mediefiler/pet/dokumenter/analyser-og-vurderinger/vurdering-af-terrortruslen-mod-danmark/vurdering-af-terrortruslen-mod-danmark-2023-eng.pdf> adresinden alındı

Petras, G. (2021, 02 25). United States Counterterrorism Operations. <https://www.usatoday.com/in-depth/news/2021/02/25/post-9-11-us-military-efforts-touched-85-nations-last-3-years/6564981002/> adresinden alındı

PolandMND. (2017). The Defence Concept of the Republic of Poland. Ministry of National Defence of Poland. 06 25, 2023 tarihinde <https://www.gov.pl/web/national-defence/defenceconcept-publication> adresinden alındı

Politicalscience. (2018). Elements Of National Power. 11 01, 2021 tarihinde Elements Of National Power - International Politics & Relations (politicalscienceview.com) adresinden alındı

Posen, B. (2003). The Security Dilemma and Ethnic Conflict. A. K. Hanami içinde, Perspectives on Structural Realism (s. 83-85). New York: Palgrave Macmillan Press. 06 29, 2023 tarihinde The Security Dilemma and Ethnic Conflict | SpringerLink adresinden alındı

Powell, C. L. (2003, 02 05). Remarks to the United Nations Security Council. New York, USA: US Government. 07 04, 2023 tarihinde <https://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2003/17300.htm> adresinden alındı

PSIA. (2015, 02 11). PJAK Party for a Free Life in Kurdistan. 12 04, 2023 tarihinde [web.archive.org:
https://web.archive.org/web/20150211031820/http://www.moj.go.jp/psia/ITH/organizations/ME_N-africa/PJAK.html](http://web.archive.org/web/20150211031820/http://www.moj.go.jp/psia/ITH/organizations/ME_N-africa/PJAK.html) adresinden alındı

Renard, T. (2021, 08). Counter-Terrorism as a Public Policy: Theoretical Insights and Broader Reflections on the State of Counter-Terrorism Research. Perspectives on Terrorism, 15(3), s. 1-5. 06 29, 2023 tarihinde <https://www.egmontinstitute.be/app/uploads/2021/08/r> adresinden alındı

Resmi Gazete. (1952, Şubat 19). 5886 Sayılı Kuzey Atlantik Anlaşmasına TC'nin Katılmasına Dair Kanun. (8038). Ankara: TC Cumhurbaşkanlığı. Mart 25, 2023 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8038.pdf> adresinden alındı

Reuters. (2012, 01 13). Danish Court Fines Kurd TV for Promoting Terrorism. 07 06, 2023 tarihinde <https://www.reuters.com/article/us-denmark-tv-turkey-idUSTRE80C1EU20120113> adresinden alındı

Richardson, A. (2018, Mayıs). Orme Sargent, Ernest Bevin ve İngilizlerin Avrupa'ya Yönelik Politikası, 1946–1949. The International History Review(41), s. 3-5.

https://www.researchgate.net/publication/324882482_Orme_Sargent_Ernest_Bevin_and_British_Policy_Towards_Europe_1946-1949 adresinden alındı

Ringmar, E. (2019). *History of International Relations: A Non-European Perspective*. Cambridge,: Open Book Publishers. 05 02, 2023 tarihinde <https://books.openbookpublishers.com/10.11647/obp.0074.pdf> adresinden alındı

Rose, G. (1998). Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy. *World Politics*, 51(1), s. 144-147. 05 05, 2023 tarihinde https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/326196/mod_resource/content/1/Rose_Neoclassical%20realism%20and%20theories%20of%20foreign%20policy.pdf adresinden alındı

Sanyürek, M. B. (2021). PKK. G. Sönmez içinde, *Türkiye'nin Terörle Mücadelesi: Kavramlar, Örgütler ve Aktörler* (s. 85-91). Ankara: TASAV Yayınları.

Sapronas, R. (2000). *The Costs Of Nato Enlargement To The Baltic*. (NATO, Dü.) Lithuania. 04 30, 2023 tarihinde <https://www.nato.int/acad/fellow/98-00/sapronas.pdf> adresinden alındı

Sayle, T. A. (2019). *Enduring Alliance A History Of Nato And The Postwar Global Order*. Ithaca : Cornell University Press .

Schmitt, M. N. (2019). The North Atlantic Alliance and Collective Defense at 70: Confession and Response Revisited. *Emory International Law Review*(Volume 34), s. 96-97. 04 2023, 23 tarihinde <https://scholarlycommons.law.emory.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1225&context=eilr> adresinden alındı

SDC. (2015, Aralık). Syrian Democratic Council. 12 01, 2023 tarihinde <https://www.syriandemocraticcouncil.us/about/principles-of-the-syrian-democratic-council/> adresinden alındı

SDC. (2023, 06 26). Syrian Democratic Council. 06 26, 2023 tarihinde <https://www.syriandemocraticcouncil.us/> adresinden alındı

Self, A. (2017, Ocak). Ölüler Yalan Söylemez. ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi, s. 2-3. 12 04, 2023 tarihinde https://orsam.org.tr/d_hbanaliz/57tr.pdf adresinden alındı

Semiz, B. (2007). *Çıkmaz Sokak PKK*. Ankara: Global Yayınları.

Šeparović, Z. P. (2006). *International Terrorism: Large-Scale Victimization*. K. T. Uwe Ewald içinde, *Large-Scale Victimization as a Potential Source of Terrorist Activities* (s.

20-29). Berlin: IOS Press. 07 13, 2023 tarihinde https://www.gsi.uni-muenchen.de/lehreinheiten/ls_pt2/dokumente/sacrificat_victimiz.pdf adresinden alındı

Sezal, M. (2019). Origins of Differentiation in Critical Security Schools (Thesis). Groningen: University of Groningen. 06 05, 2023 tarihinde https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/75926081/Chapter_6.pdf adresinden alındı

SEZER, Tayfun. (2012). Manifesto'dan KCK sözleşmesi'ne PKK/KCK'da söylem. Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 3(1), s. 47.

SHAPE. (2013). Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive . Mons: Nato Supreme Headquarters Allied Powers Europe. 04 29, 2023 tarihinde <https://cmdrcoe.org/download.cgf.php?id=9> adresinden alındı

Shapiro, J. (2003, Spring). French Experience of Counter-Terrorism. The International Institute for Strategic Studies, 45, s. 67-98. 06 28, 2023 tarihinde <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/shapiro20030301.pdf> adresinden alındı

Shikov, N. (2023). The Phenomenon of Foreign Terrorist Fighters in North Macedonia. 07 01, 2023 tarihinde <https://hedayah.com/ftf-northmacedonia/> adresinden alındı

Simon, J. (1999). Partnership For Peace (PFP): After the Washington Summit and Kosovo. Washington: INSS - Institute for National Strategic Studies. 04 29, 2023 tarihinde <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA394708.pdf> adresinden alındı

Slany, W. (1999, Nisan). The Origins of NATO. The Origins of NATO, 15-20. USA: U.S. Department of State. Nisan 22, 2023 tarihinde https://1997-2001.state.gov/regions/eur/nato/9904_nato_brochure.pdf adresinden alındı

SlovakGovernment. (2021). The Security Strategy of the Slovak Republic 2021. Slovak Republic. 07 04, 2023 tarihinde <https://www.mzv.sk/documents/30297/4638226/security-strategy-of-the-slovak-republic.pdf> adresinden alındı

SloveniaMFA. (2015). The Foreign Policy of the Republic of Slovenia. Ljubljana: Ministry of Foreign Affairs. 07 07, 2023 tarihinde https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/strateski-in-programski-dokumenti/strategija_ZP_ang.pdf adresinden alındı

SlovenianGovernment. (2022, 04 27). Information Exchange. Vienna: Permanent Representation of Slovenia. 07 05, 2023 tarihinde

<https://www.gov.si/en/representations/permanent-representation-to-the-un-osce-and-other-international-organisations-vienna/statements-by-slovenia-within-the-framework-of-international-organizations-in-vienna/> adresinden alındı

Sollai, A. (2015). NATO – Russia Relations, A Brief Analysis. NATO – Russia Relations, A Brief Analysis, 9-11. (P. R. Marchetti, Dü.) Rome, Italy: Libera Università Internazionale Degli Studi Sociali. <https://tesi.luiss.it/15210/1/072072.pdf> adresinden alındı

SpainIM. (2019). The National Counter-terrorism Strategy 2019. Interior Ministry of Spain. 06 25, 2023 tarihinde Estrategia contra Terrorismo_EN_0 (1).pdf adresinden alındı

Spalding, E. E. (2006). The First Cold Warrior. Kentucky : The University Press of Kentucky.

Spalding, E. E. (2006). The First Cold Warrior. Kentucky, ABD: The University Press of Kentucky.

Starobin, P. (2003, 11 07). National Journal. 06 30, 2023 tarihinde <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fusers.metu.edu.tr%2Futuba%2FStarobin.doc&wdOrigin=BROWSELINK> adresinden alındı

State, U. D. (2019). Country Reports on Terrorism 2019: Germany. (U. D. State, Prodükör) 06 28, 2023 tarihinde <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2019/germany/> adresinden alındı

Sun Tzu, Ç. A. (2008). Savaş Sanatı (3. Baskı). İstanbul: Kastaş Yayınevi.

SUPO. (2022). National Security Overview 2022. Finnish Security and Intelligence Service (SUPO). 06 29, 2023 tarihinde <https://supo.fi/en/national-security-overview> adresinden alındı

Süperhaber. (2023, 12 15). DEM Partisi'nin açılımı ne? DEM Partisi Genel Başkanı kim? DEM Partisi nedir? 12 15, 2023 tarihinde [superhaber.com: https://www.superhaber.com/dem-partisinin-acilimi-ne-dem-partisi-genel-baskani-kim-dem-partisi-nedir-haber-475239](https://www.superhaber.com/dem-partisinin-acilimi-ne-dem-partisi-genel-baskani-kim-dem-partisi-nedir-haber-475239) adresinden alındı

SwedenMFA. (2023). Statement of Government Policy. Minister for Foreign Affairs. 07 12, 2023 tarihinde <https://www.government.se/contentassets/bab11be9e9b149079808ecfa5651ddd2/statement-of-foreign-policy-2023/> adresinden alındı

SwedenPM. (2021). National Security Strategy. Stockholm: Prime Minister of Sweden. 07 12, 2023 tarihinde <https://www.almendron.com/tribuna/wp-content/uploads/2021/01/national-security-strategy.pdf> adresinden alındı

Şahin, G. (2016). Küresel Güvenlik ve NATO. Ankara: Detay Yayıncılık.

T.C.AdaletBakanlığı. (2016). Labsi Davası, Terör ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. 06 30, 2023 tarihinde https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Terrorism_TUR.pdf adresinden alındı

Tat, C. (2014). Transformation of PKK to KCK. International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR)(18), s. 75-78. 12 02, 2023 tarihinde <http://gssrr.org/index.php?journal=JournalOfBasicAndApplied> adresinden alındı

TBMM. (1983). 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hâli Kanunu (Md. 3). 06 02, 2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2941.pdf> adresinden alındı

TBMM. (1991). 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (Md. 1). Ankara. 06 19, 2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3713.pdf> adresinden alındı

Tektaş, T. (2019). Terörizm ve PKK Terör Örgütü - 1980-2012 Yıllar arası (Yüksek Lisans Tezi). (A. Limoncuoğlu, Dü.) İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Tellal, E. (2018). Türk Dış Politikası (Cilt 1). (B. Oran, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Tetik, Ü. (2018, 12). PKK'nın Diasporayı Şekillendirme Stratejisi: Belçika Örneği (Yüksek Lisans Tezi). 30-33. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi. 06 29, 2023 tarihinde alındı

Tetik, Ü. (2019, Aralık). YPG/PKK'nın Solcu ve Batılı Teröristleri. (B. Duran, Dü.) Kriter Dergi, s. 52-53.

Tetik, Ü. (2019). Avrupa'da PKK Yapılanması: Fransa . H. B. Enes Bayraklı içinde, Avrupa'da PKK Yapılanması (s. 307-311). İstanbul: SETA.

Tezcanlar, A. M. (2020). Güvenlik Çalışmaları. M. O. Güngör Şahin içinde, Stratejik Düşünce ve Güvenlik (s. 87-89). İstanbul: Yeditepe.

Tosun, A. (2019). PYD'nin Siyasi ve Askeri Faaliyetleri'nin Askeri Güvenliğe Etkileri (Yüksek Lisans Tezi). (K. Turan, Dü.) Ankara: Milli Savunma Üniversitesi.

TRTHaber. (2021, 09 16). PKK'nın Avrupa yapılanmasındaki 2 isim Norveç Meclisi'ne girdi. 07 03, 2023 tarihinde TRT Haber: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/pkknin-avrupa-yapilanmasindaki-2-isim-norvec-meclisine-girdi-609401.html> adresinden alındı

Turmuş, A. (2019). Nükleer Silahların Yayılmasının Uluslararası Güvenliğe Etkileri. Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü (Bitirme Ödevi). İstanbul .

Türk, Ç. (2018). Uluslararası Terörizm: PKK Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Konya.

Türker, H. (2019). Yeni Soğuk Savaşa Doğru: Yükselen Çin, ABD ve NATO. İstanbul: Cinius Yayınları.

TürkiyeDİB. (2018, 02 27). Salih Müslüm'ün Çek Mahkemesi Tarafından Serbest Bırakılması Hk. 06 26, 2023 tarihinde mfa: https://www.mfa.gov.tr/no_-59_-salih-muslum-un-cek-mahkemesi-tarafindan-serbest-birakilmasi-hk.tr.mfa adresinden alındı

TürkiyeDİB. (2020). NATO 2030: Yeni bir Çağ için Birliktelik. Türkiye Dışişleri Bakanlığı. 05 16, 2023 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/nato-2030.tr.mfa> adresinden alındı

UKGovernment. (2018). Sixth Special Report (Kurdish aspirations and the interests of the UK: Government response to the Committee's Third Report) . London: UK Government.

<https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmfa/983/98302.htm> adresinden alındı

UKGovernment. (2018). The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism. 05 26, 2023 tarihinde https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/716907/140618_CCS207_CCS0218929798-1_CONTEST_3.0_WEB.pdf adresinden alındı

Ulum, M. (2017, September). Do the strengths of the Welsh School approach to security outweigh its weaknesses? (1-3). 06 05, 2023 tarihinde Universitas Muhammadiyah Jakarta: https://www.researchgate.net/publication/322593316_Do_the_strengths_of_the_Welsh_School_approach_to_security_outweigh_its_weaknesses adresinden alındı

UN. (1982). United Nations Convention on the Law of the Sea. United Nations. 07 15, 2023 tarihinde https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf adresinden alındı

UN. (2004). Terrorism (1566). High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/en/terrorism> adresinden alındı

UN. (2023, 06 01). Birleşmiş Milletler Antlaşması. 22-23. United Nations. 06 01, 2023 tarihinde https://turkiye.un.org/sites/default/files/2020-02/UN-charter-turkish_0.pdf adresinden alındı

USArmy. (2020, 11 20). U.S. Army Europe and Africa Commands Consolidate. U.S. Army Public Affairs. 04 29, 2023 tarihinde https://www.army.mil/article/241094/u_s_army_europe_and_africa_commands_consolidate adresinden alındı

USArmy. (2022). U.S. Army Europe and Africa Command Biography. U.S. Army Europe and Africa. 04 29, 2023 tarihinde <https://www.europeafrica.army.mil/Who-We-Are/Leadership/Leaders-Article-View/Article/1418980/commanding-general/> adresinden alındı

USGovernment. (2019). Department of Homeland Security, Strategic Framework for Countering Terrorism and Targeted Violence. https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/19_0920_plcy_strategic-framework-countering-terrorism-targeted-violence.pdf adresinden alındı

USGovernment. (2021). Country Reports on Terrorism 2020. U.S. Department of State. 06 25, 2023 tarihinde <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2020/> adresinden alındı

USGovernment. (2021). Country Reports on Terrorism 2021: Albania . Bureau of Counterterrorism. 07 06, 2023 tarihinde <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2021/albania> adresinden alındı

USGovernment. (2021). Country Reports on Terrorism 2021: North Macedonia. U.S. Department of State. 07 01, 2023 tarihinde <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2021/north-macedonia> adresinden alındı

USGovernment. (2022). Integrated Country Strategy (Montenegro). U.S. Department of State. 06 23, 2023 tarihinde https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/05/ICS_EUR_Montenegro_Public.pdf adresinden alındı

USGovernment. (2023, 06 25). Director of National Intelligence: Foreign Terrorist Organizations. 06 25, 2023 tarihinde <https://www.dni.gov/nctc/ftos.html> adresinden alındı

USPresidency. (2018). National Strategy for Counterterrorism. https://www.dni.gov/files/NCTC/documents/news_documents/NSCT.pdf adresinden alındı

Ündücü, C. A. (2011, Ocak). Uluslararası Sistem ve Terörizm Arasındaki İlişki. Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi , 2(1), s. 15-18. 12 16, 2023 tarihinde <https://esbadergisi.com/images/sayi2/cemile-arikoglu.pdf> adresinden alındı

Ünver, O. C. (2022, 06 17). PKK Alman Toplumu İçin Güvenlik Riski Oluşturuyor. 10 01, 2023 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/pkk-alman-toplumu-icin-guvenlik-riski-olusturuyor/2616050> adresinden alındı

Varlık, A. B. (2013). Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım . Avrasya Terim Dergisi, 1(2), s. 120-122. 05 30, 2023 tarihinde » Makale » Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım (dergipark.org.tr) adresinden alındı

Varlık, A. B. (2020, Yaz). NATO's Military Structure: Change and Continuity (NATO'nun Askeri Yapısı: Değişim ve Süreklilik). Akademik Bakış, 13(26), s. 117-127. 04 27, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1144225> adresinden alındı

Waeber, O. (1995). On Security: Securitization and Desecuritization . (R. D. Lipschutz, Dü.) New York: Columbia University Press. O. Waeber - Securitization and Desecuritization - PDF Free Download (idoc.tips) adresinden alındı

Waeber, O. (1995). Securitization and Desecuritization . R. D. Lipschutz içinde, On Security (s. 82-86). New York: Columbia University Press.

Walt, S. M. (1998, Spring). International Relations: One World, Many Theories. Foreign Policy, s. 30-32. 05 05, 2023 tarihinde https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4361851/mod_resource/content/1/Stephen%20Walt%201998.pdf adresinden alındı

Waltz, K. N. (1988, Spring). The Origins of War in Neorealist Theory. Journal of Interdisciplinary History, 18(4), s. 620-624. 05 05, 2023 tarihinde <https://users.metu.edu.tr/utuba/Waltz.pdf> adresinden alındı

Waltz, K. N. (2001). The Man, the State, and the War: A Theoretical Analysis. New York: Columbia University Press. 05 04, 2023 tarihinde <https://pages.ucsd.edu/~bslantchev/courses/ps240/02%20Levels%20of%20Analysis%20and%20Strategic%20Choice/Waltz%20-%20Man,%20The%20State,%20and%20War.pdf> adresinden alındı

Weller, M. (1999). The Rambouillet Conference on Kosovo. International Affairs, 2(75), s. 248-251. 04 25, 2023 tarihinde <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/5385086.pdf> adresinden alındı

Wendt, A. (1999). Social Theory of International Politics. Cambridge: Cambridge University Press.

WEU . (1948). The Brussels Treaty (17 March 1948). W. S. General (Dü.), The Brussels Treaty içinde (s. 1-8). Brussels: WEU Secretariat General. https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/3467de5e-9802-4b65-8076-778bc7d164d3/publishable_en.pdf adresinden alındı

Wheeler, M. B. (2018, Kasım). Discussion paper for the Convention on Certain Conventional Weapons. Cenevre. Nisan 17, 2021 tarihinde alındı

wikipedia. (2021). Şubat 18, 2021 tarihinde [https://en.wikipedia.org/wiki/Silent_Hunter_\(laser_weapon\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Silent_Hunter_(laser_weapon)) adresinden alındı

wikipedia. (2021). Şubat 15, 2021 tarihinde https://en.wikipedia.org/wiki/Boeing_YAL-1 adresinden alındı

wikipedia. (2021). Şubat 17, 2021 tarihinde https://en.wikipedia.org/wiki/Tactical_High_Energy_Laser adresinden alındı

Wikipedia. (2023). Supreme_Allied_Commander_Europe. 04 25, 2023 tarihinde Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Supreme_Allied_Commander_Europe adresinden alındı

Wikipedia. (2023). Türkiye'de Terörizm. 06 20, 2023 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_ter%C3%B6rizm adresinden alındı

wikipedia. (2023, 03 05). wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Supreme_Allied_Commander_Europe adresinden alındı

Williams, P. (1985). The Senate and US troops in Europe. London and Basingstoke: THE MACMILLAN PRESS.

Williams, S. D. (2003). The United Kingdom's Response To International Terrorism. Indiana International & Comparative Law Review, 13(3), s. 683-691.

Wilson, J. (2017, Temmuz). At Long Last, Laser Weapons Are Nearing Deployment. Military & Aerospace Electronics.

Wivel, A. (2011). Security Dilemma . B. B. içinde, International Encyclopedia of Political Science (s. 89-91). SAGE Publications. 07 04, 2023 tarihinde (PDF) Security dilemma (researchgate.net) adresinden alındı

Wordpress. (2014, 10 28). Rojava Anayasası “Toplumsal Sözleşmesi” Halkların Devrimine Doğru.... 12 20, 2023 tarihinde wordpress:

<https://yalansz.wordpress.com/2014/10/28/rojava-anayasasi-toplumsal-sozlesmesi-halklarin-devrimine-dogru/> adresinden alındı

Yalçın, H. B. (2019). İngiltere . H. B. Enes Bayraklı içinde, Avrupa’da PKK Yapılanması (s. 431-434). İstanbul : SETA.

Yalçın, R. C. (2020). Milli Güvenlik Stratejisi ve Askeri Güç. M. B. içinde, Strateji ve Güvenlik Alanında Temel ve Güncel Yaklaşımlar (s. 340-341). Ankara: Nobel Yayın.

Yalçinkaya, H. (2016, Spring). Turkey’s Struggle Against the Foreign Terrorist Fighters of DAESH. ORSAM Review of Regional Affairs, 21(1), s. 33-36. 12 06, 2023 tarihinde http://sam.gov.tr/pdf/perceptions/Volume-XXI/Spring-2016/perceptions_Spring2016127-44.pdf adresinden alındı

Yemenici, A. D. (2016). Terör ve Devletleşme Amacı: PKK Üzerinden Bir İnceleme (Yüksek Lisans Tezi). (Z. Akbaş, Dü.) Düzce: Düzce Üniversitesi.

Yenal, S. (2020). Strateji ve Güvenlik Alanında Temel ve Güncel Yaklaşımlar: Güvenlik ve Strateji. Ankara: Nobel Yayın.

YeniBalkan. (2020, 06 03). PKK'nın Da Uzun Zamandır Yer Aldığı, Güncel AB Terör Listesini Kuzey Makedonya Kabul Etti. 07 01, 2023 tarihinde <https://yenibalkan.com/tr/gundem/ab-nin-teror-listesinde-pkk-kadek-kongra-gel-tak-dhkp-c-var-kuzey-makedonya-guncel-listeyi-kabul-etti> adresinden alındı

Yeşiltaş, M. (2019). Avrupa’da PKK Yapılanması: İsveç . H. B. Enes Bayraklı içinde, Avrupa’da PKK Yapılanması (s. 481-484). İstanbul: SETA.

Yıldız, M. (2022, 09 19). PKK’nın Avrupa Yapılanması ve Avrupa’daki Kürt Diasporası Analiz. 12 15, 2023 tarihinde İNSAMER: https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/pkknin-avrupa-yapilanmasi-ve-avrupadaki-kurt-diasporasi_1.pdf adresinden alındı

Yılmaz, M. L. (2020, Kış). Ortadoğu’yu Terörize Eden PYD/PKK’nın Seçilmiş AB Ülkelerindeki Finansman Kaynakları. Liberal Düşünce Dergisi(97), s. 121-122.

EKLER

EK - 1 : Kuzey Atlantik Anlaşmasına Türkiye'nin Katılmasına Dair Kanun (4 Sf.)

**T.C.
Resmî Gazete**

Kuruluş tarihi: 7 Ekim 1336-1920

İdare ve yur. işleri için Baskı-kuruluş Nəşriyat ve Məddəatı Ünvan Məddəatı Məddəat ödəmə	19 ŞUBAT 1962 SALI	Sayı : 8038
--	-----------------------	-------------

KANUN

**Kuzey Atlantik Antlaşmasına Türkiye Cumhuriyeti'nin
katılmasına dair Kanun**

Karna No: 5886

Kabul tarihi: 18/2/1952

Madde 1 --- Yayıncıların 4 Nisan 1949 tarihinde trece edilen Kuşey Atlantik Antroposom ile brana ek 17 Ekim 1951 tarihli Londra Projesi'ni kabul edilmiştir.

Madde 2 – Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu kanun hükümleri/ni Bakanlar Kurulu yürütlür.

1987-11-06

Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri arasında 4 Nisan 1949'da Washington'da imzalanan Kuzey Atlantik Antlaşması

İşbu Antlaşmaya Taraf olan Devletler,

Birleşik Milletler Antlaşmasının gaye ve prensiplerine isaraçları ve bütün milletler ve hükümetler barış halinde yaşamak arzularını teyit ediyerek,

Milletlerin, demokratik prensiplerle sert hürriyetleri ve hakların bütünüyle, ısrarla ve bence bulunan hürriyetlerine, müstakem olarak miraslarını ve medeniyetlerini koymaya karar vererek,

Kussey Atlantik Bölgesinde refah ve istikrarın gelişmesine yardım etmek arzusunun bedeliyle,

Miğferet müdafileri ve barış ve güvenliğin korunması için gayretlerini birleştirmeye azmederek,

İzbu Hüseyi Atlatik Antlaşmanın Tasarında mülkî kalmışlardır:

Mode = 1

Erişimle Milletler Antlaşmasında kararlaştırıldığı üzere, Tatarlar, diğer ötekilerle birlikte bütün milletleri temsil edecekleri, milletlerarası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye koymıyacak surette barışçı yollarla hükümeti ve milletleri temsil edecekleridir. Erişimle Milletler

ra gayelerle her hangi bir surede telef edilmeyecek tehdit veya kuvvet istinalinde bulunmayi taahhüt ederler.

Mode — 8

Tarımlar, kendi bir münasabetsizlik takviyesi, bu münasabetsizlik istisnası ettiği prensiplerine daha iyi anlaşılmaması temin ve istikrar ve refah sağlanacağına kanıtlarıyla göstermektedir suretiyle müddetlerinin mutlak ve destane münasabetsizlik istisnasına yardımı ayrılmışlardır. Tarımlar, beyanetleri istisnası ayrılmış istisnasında birini ayrılmışları sadece istisnası ve ayrılmışları her biri veya hepisi arasında istisnası istisnası ayrılmışlardır.

Made — 3

İşte Anadolunun gayelerinin daha midesir bir şekilde tahakkukuna temin için Taaşlar, kendi husus vaktalarını geçirterek ve birbirlerine karışıklı yurdurduca buharıncı suretyle, müfessir ve müfessirler, devamı ve filili olarak hareket edip bir silâhı tecrübe karpı müfessir ve müfessirler nankavane kudretlerini (dama ve teyâtı) ayılayacaklardır.

Modelo — 4

İçerikler her hangi birinin mülki temastan yoksun, aynı haklarında veya güvenliğinde, Taraflardan birinin fikriyle, tehdit altında bulunması halinde, Taraflar birbirleriyle ilgiliye eşitleneceklerdir.

Me34e — 5

Tarafarla, içişiden birine veya birine karp Arapula'da veya Kuşay Amerika'da vâkı olan sâkıbê bir tovarından birine Tarafarla tevcih edilmek bir tovarla addidimet ve binnetis Tarafardan bir birim, boyu bir tevcihin vakti halinde, Birine Birine Mîlletler Antlaşmaların 51 inci maddesiyle tuganmış mîlletler veya mîlletler mîllet mîlletleri halinde karp, karp, Kuşay Atışmîk Birine Birine güvenliğin yenden testi ve testi için, sâkıbê kuvvet istinâf de dâhil olmak üzere, Birine Birine birine birine mîlletleri ve diğer Tarafarla mîlletleri halinde, hemin tevcihin etmek suretiyle tevcihin uğrayan Taraf veya Tarafarla yenden yenden birine birine mîlletleri mîlletleri karp.

Bu mahiyette olan her türlü tecrübe ve bütün zatiyetinde alınan her tedbir Genel Güvenlik Komitesi ile ittifakla alınmaktadır. Bu tedbirler, Güvenlik Komitesi ile milletlerarası barış ve güvenliği yeniden tesis ve idare için bütün tedbirleri alması ile nihayet bulacaktır.

Gözetlik Mahfaza Genel Kurulundan:

Dikrîlmiş Mahfaza Memuru cinsini alınacaktır.

1 - 100 takımı altı ve 1000 takımı yaya olmak üzere 1500 takım dikrîlmiş mahfaza memuru yazılı ekinin kapalı sarf usulü ile satın alınacaktır.

2 - Bir takım elbise, bir ceket bir pantolon ve bir kasketten ibaretir.

3 - Tasarlanan bedel bir takım 37 lira hesabıyla toplam 55.500 lira olup geçici teminatı 4.025 liradır.

Mühürli naznameyle satılma her gün Komisyonda görülecektir.

Kapalı sarf edilecektir 7 Mart 1952 Cuma günü saat 15 te dir.

İsteklilerin belli gün ve saatlar bir saat öncesi kadar kapalı sarf teklif mektuplarını Ankara'da Gözetlik Mahfaza Genel Kurulundaki Merkez Satınalma Komisyonuna verecekler.

604/4-1

Kırıkkale Genel Müdürlüğünden:

Avrupa Teliye Birliği Anlaşmasına dâhil memleketlerde imal edilen müstahf kiretleri Grader ve 65 Frey baggı karvetinde büyük modellerle müstahf traktörler ile bu traktörlere uygun Scraper, Buldozer ve Ang-dooz imal eden fabrikaların bu cins mallarını tarmak bulatış, broşür ve diğer bütün belgelerini 31 Mart 1952 akşamına kadar Kırıkkale Genel Müdürlüğüne tevdi etmeleri rica olunur.

602/3-1

Kırık Aslıye Hukuk Yargıçlığından:

603/386

Şeyran Köyünden Ham Mehmet kızı Fatma Bayındır'ın adrest meşhur kocası Halil Bayındır aleyhine açmış olduğu boşanma davanının 4/12/1952 tarihli duruşmasında, davanın adresinin meşhur bulunmasından ötürü tebligatın iftina yapılmasına ve duruşmanın 21/1/1952 gününe ertelenmesine dair verilen karar üzerine tebligat üzere yapılmış ve davanın bekrli duruşma gününde mahkemeye gelmemiş ve komisi bir vekil ile göndermemiş olduğundan davanın davanın lgal edeceğinden bahisle davanın gıyap kararına tebligat ve duruşmanın 16/3/1952 gününe saat 10 a ertelenmesine karar verilmiş olduğundan karar gereğince davalı Halil Bayındır'ın duruşma günü olan 18/3/1952 tarihine raslayan bu gününe saat 10 da mahkemede hazır bulunması veya kasıri bir vekil gönderip kendisini temsil ettirmesi, mahkemede hazır bulunmadığı veya kasıri bir vekil gönderip kendisini temsil ettirmedeği takdirde duruşmaya gıyabı devam olacağı gıyap kararına kaim olmak üzere karar alınmıştır.

602

Gaziantep 2 nci Asliye Hukuk Yargıçlığından:

Esas : 902/40

Akyol Mahallesi Halil oğlu İsmail ve Faah ve Kemal ve Ahmet ve Ayya vekilleri Avukat Naki Efen ve Ahmet Özden ile Akyol Mahallesi Şemsettin oğlu Kamal ve aynı mahalleden Sabri oğlu Mustafa ve aynı mahalleden Sabri kızı Mürit ve diğer davalılar arasında, yapılan tapu kayıt iptali davanının yargılamasında:

Yukarıda adları geçen davalı Kamal, Mustafa ve Mürit'in temsileşikleri meşhur olan davayla davalı davalıları tebligat edilmiş olduğundan

ad greşler hukukunda davalı davalıların davanı tebligatı karar verilmiş olmakla adı greşlerin 7/3/1952 tarihinde saat 9 da Gaziantep 2 nci Asliye Hukuk Mahkemesinde kamu teminatları, greşmedileri takdirde bir vekil gönderme (ve) hususunda davacıya yerine kaim olmak üzere karar alınmıştır.

627

Kırık Aslıye Hukuk Yargıçlığından:

Dosya No : 1931/267

Ersel'in Kocapınar Köyünden Osman oğlu Ömer Sarıbaş tarafından karısı Seyran kızı Malice aleyhine iftina olunan davanın yapılan yargılamasında:

Davalı Hatice Sarıbaş nazma gıyabın davetiyenin tebligat edilmediği ve C. Sarıbaş'ın yapılmış tebligatı rağmen bulundığı yer tebligat olunmadığından davanın tebligat yapılmasına karar verilmiş olmakla Hatice'nin duruşmanın bekrli 10 Mart 1952 Pazartesi saat 10 da mahkemede hazır bulunması hususunda davalıların ve davetiyenin tebligat mahkeme kaim olmak üzere karar alınmıştır.

628

Eile Suhi Hukuk Yargıçlığından:

603/356

Davacı, Zile'nin Minareli Sığı Mahallesi meşhur meşhur Hüseyin oğlu Sadık Çikrikçi vekil Avukat Eyyoğlu Tahkir tarafından Şeyhanın Mahallesi olan Ali Döğek ve Ümmügülüm kızı Şayya ve Minareli Sığı Mahallesi olan Hüseyin Çikrikçi aleyhine açılan tebligat ve meşhur müddetinde davanın davalıların Ümmügülüm'ün adresi belli olduğundan davanın tebligat yapılmasına ve duruşma günü olan 21/3/1952 gününde Eile Suhi Hukuk Mahkemesinde davasının tebligat yerine kaim olmak üzere karar alınmıştır.

67211-1

Adıyaman Asliye Hukuk Yargıçlığından:

47/214

Adıyaman İncesaltın Masalla Mahallesi olan Gani Kırıyaprak karısı Ganimet Kırıyaprak tarafından kocası aynı mahalleden olup Ankara'da Hergeli Meydanında Hacı Lokantasında işçi Gani Kırıyaprak aleyhine karne olunan boşanma davanının yapılan duruşması sırasında:

Rasmen evli bulunan tarafların müstahf bir hale kaymak derecede geçimlilikleri bulundığı ve hatta bu sebeple davalı Gani Kırıyaprakın müstahf evi terk etmiş yerlere gittiği ve bu hal ile tarafların karı koca olarak bir çatı altında imkanı hayat edeniyeciler netice ve kazaatına varmış olmasına meşhur davanın ile davanın Kararı Medenilik 134 üncü maddet hükmüne tevrikten boşanmalarına ve vaki geçimlilikleri kabohatın taraflardan hangisine kalması kararlaştırılmakla bu hususta bir karar itirazına meşhur olduğuna ve meşhur mahkemenin davalıya tahkimine ve lgal boşanma kararının gıyap kararına tebligat olunan Resmî Gazete ile davalıya tebligat olunan 4/12/1952 tarih ve 47/214 sayılı karar verilmiş olduğundan lgal bilgilendirilme tarahinden davanın on beş gün zarfında temyiz edilmediği takdirde kesinleşeceği davanın tebligat olunur.

628

ABONE ŞARTLARI : Yıllık abone bedeli Ankara için 15, İller için 15, Yabancı memleketler için 30 lırdır. Abone kayıt olmak isteyenlerin bu bedeli mahall mahallde yazarak makbuzuna veya parayı (makbuz gelir için 4 kuruşun da ilavesiyle) doğrudan doğruya postacı Nispet ve Midevrence Ümmü Müdürlüğü nazma göndermeleri ve kargıyı bir ram ile bildirmeleri lazımdır.

T. B. M. M. nin bir topluluğu yitir altı Tutanak Dergileri bir yıllık sayılır. Resmî Gazete'ye Tutanak Dergisi ile birlikte abone kaydedildiği takdirde abone bedeli iki misline çıkardır. Postadaki kargıların mesuliyet kabul olunmaz.

İLÂN ŞARTLARI : Resmî Sirküler satırımdan 10 kuruş, Halkın Sirküler satırımdan 20 kuruş ücret alınır. 100 kuruştan fazla idemeler 4 kuruşluk makbuz puluna tabiidir.

Günlük greşin makbuzları 15 (15) kuruştur.

Resmî Gazete Dersin Meclisi

EK - 2 : NATO SACEUR Listesi

S.No	Adı Soyadı	Ülke	Görev Süresi	Eski Görev Yeri
1	Dwight D. Eisenhower	ABD	2 Nisan 1951- 30 Mayıs 1952	ABD Kara Kuvvetleri
2	Matthew Ridgway	ABD	30 Mayıs 1952- 11 Temmuz 1953	ABD Kara Kuvvetleri
3	Alfred Gruenther	ABD	11 Temmuz 1953- 20 Kasım 1956	ABD Kara Kuvvetleri
4	Lauris Norstad	ABD	20 Kasım 1956- 1 Ocak 1963	ABD Hava Kuvvetleri
5	Lyman Lemnitzer	ABD	1 Ocak 1963- 1 Temmuz 1969	ABD Kara Kuvvetleri
6	Andrew Goodpaster	ABD	1 Temmuz 1969- 15 Aralık 1974	ABD Kara Kuvvetleri
7	Alexander M. Haig Jr.	ABD	15 Aralık 1974- 1 Temmuz 1979	ABD Kara Kuvvetleri
8	Bernard W. Rogers	ABD	1 Temmuz 1979- 26 Haziran 1987	ABD Kara Kuvvetleri
9	John Galvin	ABD	26 Haziran 1987- 23 Haziran 1992	ABD Kara Kuvvetleri
10	John Shalikashvili	ABD	23 Haziran 1992- 22 Ekim 1993	ABD Kara Kuvvetleri
11	George Joulwan	ABD	22 Ekim 1993- 11 Temmuz 1997	ABD Kara Kuvvetleri
12	Wesley Clark	ABD	11 Temmuz 1997- 3 Mayıs 2000	ABD Kara Kuvvetleri
13	Joseph Ralston	ABD	3 Mayıs 2000- 17 Ocak 2003	ABD Hava Kuvvetleri
14	James L. Jones	ABD	17 Ocak 2003- 7 Aralık 2006	ABD Deniz Kuvvetleri
15	Bantz J. Craddock	ABD	7 Aralık 2006- 2 Temmuz 2009	ABD Kara Kuvvetleri
16	James G. Stavridis	ABD	2 Temmuz 2009- 13 Mayıs 2013	ABD Donanması
17	Philip M. Breedlove	ABD	13 Mayıs 2013- 4 Mayıs 2016	ABD Hava Kuvvetleri
18	Curtis Scaparrotti	ABD	4 Mayıs 2016- 3 Mayıs 2019	ABD Kara Kuvvetleri
19	Tod D. Wolters	ABD	3 Mayıs 2019- 4 Temmuz 2022	ABD Hava Kuvvetleri
20	Christopher G. Cavoli	ABD	4 Temmuz 2022-?	ABD Kara Kuvvetleri

Wikipedia Ansiklopedi Sayfasının SACEUR bölümünden faydalanarak hazırlanmıştır. Kaynak: Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı - Wikipedi (wikipedia.org), Erişim: 25.04.2023)

EK - 3 : NATO Zirveleri ve Önemli Olaylar

S.NO	Zirveler	Tarihi	Önemi
1	Paris/Fransa	16-19 Aralık 1957	* Atlantik ittifakının temel amaçlarının teyit edilmesi, * Antlaşmanın 2. Maddesine uygun olarak yakın ekonomik işbirliği,
2	Brüksel/Belçika	26 Haziran 1974	* Stratejik nükleer silahların sınırlandırılması,
3	Brüksel/Belçika	29-30 Mayıs 1975	* AGİT müzakerelerin başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasına destek,
4	Londra/Birleşik Krallık	10-11 Mayıs 1977	* Uzun vadeli bir savunma programının başlatılması
5	Washington/ABD	30-31 Mayıs 1978	* Savunma harcamalarında büyüme için yüzde üç hedefinin benimsenmesi.
6	Bonn/Batı Almanya	10 Haziran 1982	* İspanya'nın katılımı, * Özgürlük İçinde Barış Programı'nı belirleyen Deklarasyonu'nun kabulü,
7	Brüksel/Belçika	21 Kasım 1985	* ABD Başkanı Reagan ile silahların kontrolü ve diğer işbirliği alanları konusunda ABD-SSCB Cenevre Zirvesi'nin sonuçları hakkında istişare,
8	Brüksel/Belçika	2-3 Mart 1988	* Harmel Raporu'na atıfta bulunularak Doğu-Batı ilişkilerine yönelik hedeflerinin yeniden teyit edilmesi,
9	Brüksel/Belçika	29-30 Mayıs 1989	* İttifak'ın savunmasını sürdürmesi, * Yeni silah kontrolü girişimleri başlatması, * Siyasi istişareyi güçlendirmesi,

10	Brüksel/Belçika	4 Aralık 1989	* Orta ve Doğu Avrupa'daki köklü değişikliklere destek, (NATO zirvesi toplantısı yapılırken, Varşova Paktı liderleri 1968'de Çekoslovakya'nın işgalini kınar ve Brejnev'in sınırlı egemenlik doktrinini reddetti),
11	Londra/Birleşik Krallık	5-6 Temmuz 1990	* Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle işbirliğinin geliştirilmesi,
12	Roma/İtalya	7-8 Kasım 1991	* Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeler ve Yugoslavya'daki durum ele alınması,
13	Brüksel/Belçika	10-11 Ocak 1994	* Barış İçin Ortaklık (BİO) girişiminin başlatılması, * Birleşmiş Milletler'in Bosna ve Hersek'teki hedeflerinin desteklenmesi,
14	Paris/Fransa	27 Mayıs 1997	* NATO-Rusya Daimi Ortak Konseyi'nin kurulması,
15	Madrid/İspanya	8-9 Temmuz 1997	* Çekya, Macaristan ve Polonya'ya katılım müzakerelerine başlama davetleri, * Açık Kapı Politikası'nın yeniden teyit edilmesi, * NATO ve Ukrayna Arasında Belirgin Bir Ortaklık Şartı'nın imzalanması,
16	Washington /ABD	23-24 Nisan 1999	* Çekya, Macaristan ve Polonya ilk zirve toplantılarına katılması, * Kosova'ya destek, * Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliğinin Geliştirilmesi, * Savunma Yetenekleri Girişimi'nin başlatılması, * Akdeniz Diyalogu'nun güçlendirilmesi, * Kitle İmha Silahları Girişimi'nin başlatılması,

17	Roma/İtalya	28 Mayıs 2002	* NATO-Rusya Konseyi'nin kurulması,
18	Prag/Çekya	21-22 Kasım 2002	* Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'nın katılım müzakerelerine davet edilmesi, * Afganistan'da NATO üyesi ülkeleri destekleme kararı,
19	İstanbul/Türkiye	28-29 Haziran 2004	* Afganistan'da Yeniden İnşa Timlerinin kurulması, * Irak Geçici Hükümeti'ne güvenlik güçlerinin eğitimi konusunda yardımcı olma anlaşması, * Balkanlar'da istikrara desteğin sürdürülmesi; * Ortadoğu bölgesi ülkeleriyle İstanbul İşbirliği Girişimi'nin başlatılması
20	Brüksel/Belçika	22 Şubat 2005	* NATO ile AB arasındaki ortaklığı güçlendirme taahhüdü,
21	Riga/Letonya	28-29 Kasım 2006	* Kosova'nın statüsüyle ilgili bir çözüm, * NRF ilan edilmesi, * Bosna-Hersek, Karadağ ve Sırbistan Barış İçin Ortaklık programına katılmaya davet edilmesi,
22	Bükreş/Romanya	2-4 Nisan 2008	* Arnavutluk ve Hırvatistan'ın katılım sürecini başlatmaya davet edilmesi,
23	Strazburg/Kehl/Fransa	3-4 Nisan 2009	* Arnavutluk ve Hırvatistan'ın katılımı, * Makedonya Cumhuriyeti davet edilmesi, * Fransa'nın NATO yapılarına tam olarak katılma kararı,
24	Lizbon/Portekiz	19-20 Kasım 2010	* Afganistan ile uzun vadeli ortaklık

			anlaşması, * Füze savunma sistemi geliştirme kararı, * Rusya ile ilişkilerin "sıfırlanmasının" bir parçası olarak işbirliği yapmaya davet, * Silahların kontrolü ve silahsızlanma çabalarına destek, * siber savunma politikası ve eylem planı geliştirme anlaşması, * NATO'nun askeri komuta yapısı ve ajanslarının reformu,
25	Şikago/Kanada	20-21 Mayıs 2012	* Güvenlik sorumluluğunun 2014 yılı sonuna kadar Afgan kuvvetlerine geçişi, * Caydırıcılık ve Savunma Duruşunun Gözden Geçirilmesi, * Geçici Balistik Füze Yeteneğinin ilan edilmesi, * İstihbarat, Keşif, Gözetleme ve Hava Polisliği kilit yetenek alanlarında girişimlerde bulunulması,
26	Newport/Galler	4-5 Eylül 2014	* Çok Yüksek Hazırlık Düzeyine Sahip Ortak Görev Gücü (VJTF) de dahil olmak üzere bir Hazırlık Eylem Planı'nın kabul edilmesi, * Rusya'nın Kırım'ı yasadışı ve gayrimeşru "ilhakı" ve Doğu Ukrayna'nın istikrarsızlaştırılmasının kınanması, * Afganistan'a Kararlı Destek Misyonu,
27	Varşova/Polonya	8-9 Temmuz 2016	* Rusya'ya karşı Geliştirilmiş İleride Kuvvet Bulundurma kapsamında 2017 yılından itibaren Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya'da dört çokuluslu taburun konuşlandırılması,

			* NATO'nun balistik füze savunmasının ilk operasyonel yeteneği ilan edilmesi, * Siber uzay, kara, hava ve deniz gibi yeni bir operasyonel alan (domain) olarak kabul edilmesi, * AWACS uçaklarının 2035 yılına kadar IŞİD'le Mücadele kapsamında Küresel Koalisyonu bilgi sağlamak için kullanılma kararı, * NATO'nun Active Endeavour Terörle Mücadele Operasyonu'nun daha geniş bir Deniz Güvenliği Operasyonu olarak değiştirilmesi, * Ukrayna için Kapsamlı Yardım Paketinin onaylanması,
28	Brüksel/Belçika	11-12 Temmuz 2018	* Üç temel konu olan “İttifak'ın caydırıcılığını ve savunmasını güçlendirmek, terörizmle mücadeleyi hızlandırmak ve NATO üyeleri arasında daha adil yük paylaşımı” Kabul edilmesi, * NATO kuvvetlerinin hazırlık düzeyinin artırılması, * Siber uzay operasyon merkezi ve hibrit destek ekiplerinin kurulması, * Irak'ta yeni bir eğitim misyonu (NRI) başlaması, * Kuzey Makedonya'nın davet edilmesi,
29	Brüksel/Belçika	14 Haziran 2021	* NATO'nun 2030 reformlarının ele alınması, * İklim değişikliklerinin ele alınması,
30	Sanal Olağanüstü Zirve	25 Şubat 2022	* Rusya'nın Ukrayna'yı işgali oybirliğiyle kınanması, * Ukrayna'ya destek verilmesi,

31	Brüksel/Belçika	24 Mart 2022	* Uzun vadeli caydırıcılık ve savunma duruşu yinelendi, * Ukrayna Hükümetine ve Halkına yardım edilmesi,
32	Madrid/İspanya	29-30 Haziran 2022	* Hazırlık ve muharebe gücünü güçlendirmek için proaktif bir duruş, * Finlandiya ve İsveç'in NATO'ya resmen davet edilmesi, * İşbirliğini artırmak için Hint-Pasifik bölgesindeki ortaklarla temasa geçilmesi.
33	Vilnius/Litvanya	11-12 Temmuz 2023	* Rusya'nın Ukrayna'da devam eden işgali, * Ukrayna ile İsveç'in olası NATO üyelikleri.

NATO'nun Resmi Sitesindeki Bilgiler Işığında Oluşturulmuştur.
(Kaynak: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50115.htm Erişim: 30.04.2023)

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Çanakkale/Biga’da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi burada okuyup daha sonra sırasıyla Işıklar Askeri Lisesi/Bursa, Kara Harp Okulu/Ankara’da okudum ve Teğmen Rütbesi ile mezun oldum. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin çeşitli kademelerinde görev yaptıktan sonra MSÜ Kara Harp Enstitüsünden Kurmay Subay olarak mezun oldum. Halen Kurmay Subay olarak Türk Silahlı Kuvvetleri’nde görev yapmaktayım.

thesis

ORIGINALITY REPORT

3%

SIMILARITY INDEX

PRIMARY SOURCES

1	acikbilim.yok.gov.tr Internet	276 words – 1%
2	acikerisim.sakarya.edu.tr Internet	65 words – < 1%
3	docplayer.biz.tr Internet	48 words – < 1%
4	tr.wikipedia.org Internet	45 words – < 1%
5	saglikbilimleri.istinye.edu.tr Internet	37 words – < 1%
6	dergipark.org.tr Internet	34 words – < 1%
7	siyasetin-pusulasi.blogspot.com Internet	24 words – < 1%
8	acikerisim.ikc.edu.tr:8080 Internet	23 words – < 1%
9	acikerisim.istinye.edu.tr Internet	20 words – < 1%
10	9lib.net Internet	